

L $\frac{3}{76}$

Šaime.

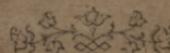
No profesora Dr. C. Hiltī.

Latviiski tulkojis

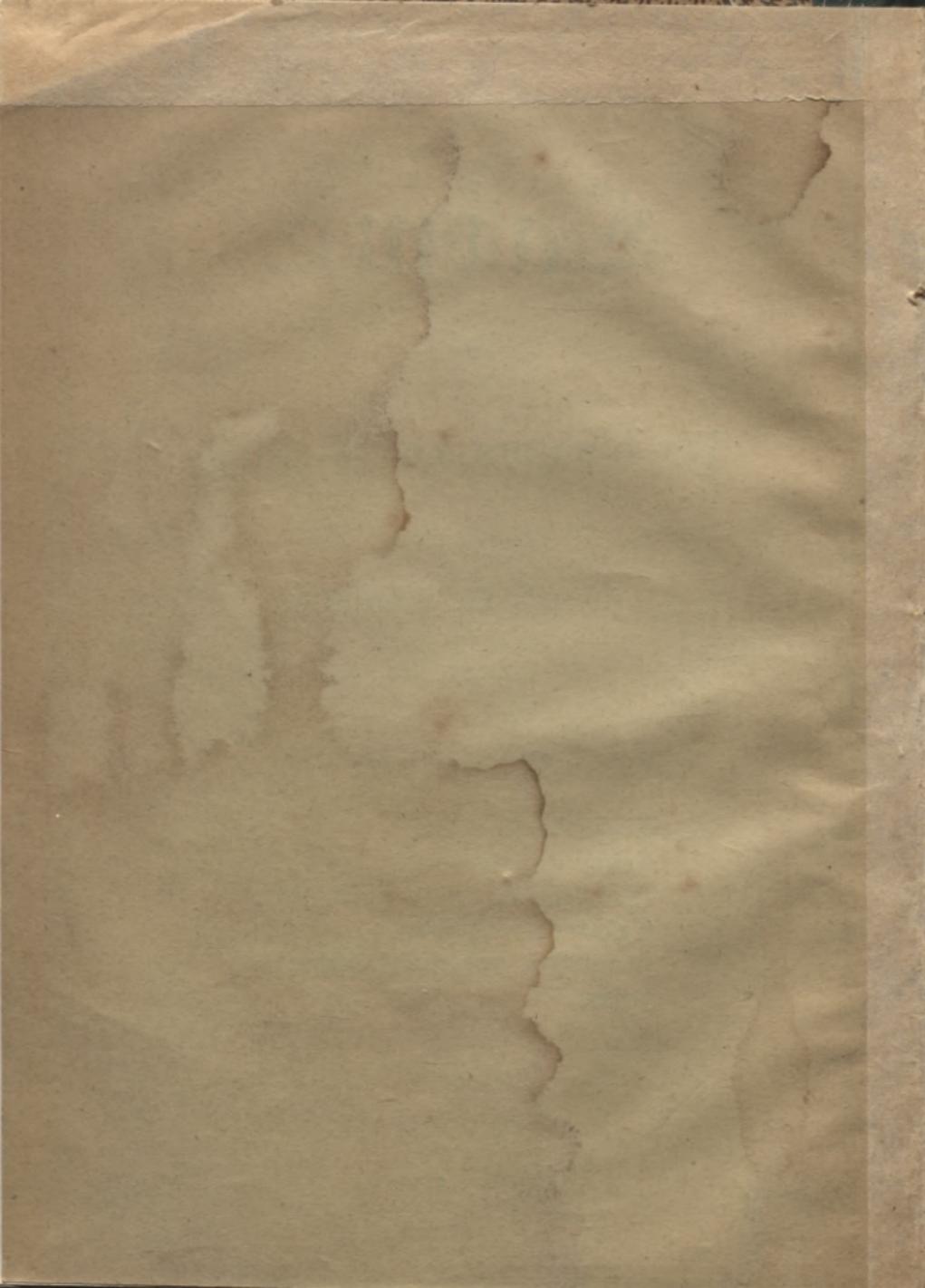
skolotajs W. Ojolinsch.

S a t u r s:

- Mahksta strahdat.
- Labas eerasdas.
- Mahksta kā laika netruhkst.
- Epikteta mahzibas.
- Idealisms praktiskā dīshmē.
- Laime.

Rīga, 1898.
J. A. Freija apgāhdībā.

L $\frac{3}{76}$ Y

39

Laime.

R. Hilti

No profesora Dr. E. Hilti.

Tulkojis skolotājs W. Oſolinſdī.

Riga, 1898.

J. A. Freija apgahdeenā.

L-3
82

VAF-5

Vilja Lāča Latv. PSR
VALSTS BIBLIOTEKA

~~76-~~ 18.12.2

0310082840

Дозволено цензурою. Рига, 23-го декабря 1897 г.

Mahkſla strahdat.

I.

Mahkſla strahdat ir pati eewehrojamača no wišam mahkſlam. Wajaga tičai reisi ſcho ſew labi peefawinat, tad fatras finaſhanas un mahzifchanas eeguhſchana zaur to jau ir atveeglota. Bet ſamehrā ſoti maſ ir to, kaſ eeguvuviſchi ſcho mahkſlu, un pat tagad, kur par „darbu“ un „ſtrahdneekeem“ runa wairak, ka jel kađ agrak, ihſtenibā newar manit ſchis mahkſlas fewiſchlas iſplahtiſhanas. Turpreti — muhſu laiku zilweki wehlās puhletees pehž eespehjas maſ, un wiſu leelo laiku nodotees meeram, atpuhtai.

Ta tad puhlinſch un atpuhta, ka rahdās, ir preti ſtahwoſchi, ſawſtarpigi weens otru iſnihzinofchi jehdſeeni. Schis jautajums jaapſkata wiſpirms tapehz, ka puhlina ſlaweſchana ween atnes maſ labuma: ar to ween wehl nerodās patiſchana puhletees. Un ka- mehr bailes no puhlina parahdās par tič iſplahtiſchlos kaunumu, tičko ne par muhſu laiku ſlimibu, kamehr fatrſ zenschās no tič ſoti ſlawetā puhlina iſmuſt, tičmehr newar ir runa buht no kaut jel kaħdas fozialo apſtahku pahrlabofchanas. Un, man leekas, peh- dejee buhtu pawifam nepahrlabojami, ja puhlinſch un atpuhta iſrah- ditos teescham par pretteikumeem.

Mehs wiſt flahpſtam pehž meera. Schis dabas praſtjums peemiht tičlab paſcham ifdeeniſchfigakam mirſtigajam, ka ari augstu lidojoſcham genijam, ari winam naw eespehjams wiſu zauru muhſchu peefpeetees un strahdat beſ apſtahſchanas; pat dſeja preefſch nah- koſchas, laimigakas ekiſtenzes apſihmeſchanas neatrada zita wahrda, ka „muhſchigi meers.“ Ja puhlinſch ir nepeezeefchams, bet at- puhta wiňa pretteikums, tad wahrdi: „ſweedreem waigā tew buhs

maisi ehst" teesham israhdas par breefsmigu lahstu, un seme ihste-nibā naw nekas zits, kā behdu pekla. Jo tahdā gadijumā tikai nedaudsi no satras paaudses war „zilweka zeenigu dsihwi“ west, un tikai zaur to, — eeksh ta nu ihsti pastahw lahsts, — kā wini peespeesch zitus preeksch fewis strahdat un sem wehrgu juhga tura sawus brahkus.

Pehz wejzās pašaules rakstneku domām, daschām personām, kā brihweem pilsoniem wajadseja nemt dalibu walsis politiskā dsihwē un šis teesbas few nōpirķees daudsu wehrgu gruhtem, beszeribas puhlineem; wehl muhsu gadu simteni kahdas leelas brihwawlsis pilsoni un winu preekschgalā krīstigas basnizas falpi ar bibeli rokās aissstahweja domas, kā sinamām zilweku šķirkām no paaudses us paaudsi, us muhschigeem laikeem nolemts strahdat preeksch ziteem.

Kultura attihstās tikai bagatibas druwā, bagatiba aug kapitalus sakrahjot; kapitalus dibina tee, kuri par sawu puhlinu nedabūt peenahžigas atlihdības, tā tad kultura attihstās us netaisnibas pamateem. Peewestee fakti ir muhsu laika karsta kais strihdus preekschmets. Mehs negribam uskawetees pee teem (tas nepeeder pee muhsu usdevuma), negribam ari augšchā teikto nostahdit par neapgahschamu teoriju, nē, mehs tikai peelaisham wina warbuhtibu: ja wiſt sahktu strahdat, kā nahkās, tad tā fauktais sozialais jautajums buhtu isschiktis, — zitā zelā tas ari naw panahkams. Bet ar peespeeschānu nekad wijsus zilwelus nedabūs pee darba. Un ja tas tomehr notiktu, tad loti jaſchaubās, waj tahds peespeests darbs nestu auglus. Tadehk jazenščās modinat zilwekā m i h l e s t i b u u ſ p u h l i n u. Schis fakts, kā nejauschi, nowed muhs pee audsinashanas jautajuma.

Mihlestiba us puhlinu eeksh mums newar attihstitees zaur domashanu un peedīhwojumeem; winu ūsneegt zaur mahžišchanos pavīsam naw eespehjams, un us winas attihstibū, kā to Deewam schehl ikdeenas redsam, ari peemehram naw eespaida. Mehginajums peerahdis katram, kas to pee fewis wehlas isbaudit, kā kahroto meeru war eeguht newis zaur pilnigu, jeb pehz eespehjas leelu garigu un ūsifku besdarbibu, bet turpreti lihdsigā gara un meesas

spehku darbibā. Wifa zilweka d a b a ir aprehētnata preefsch puhlina un wina bahrgi atreebjās teem, kas to pehz sawas patifschanas grib eerihkot. Deews zilweku ijsdina no paradises un atnehma tam meera salbumu, bet ta weetā pawehleja winam puhlees un par eepreezinashanu padarija puhlinu nepeezeeschamu preefsch zilweka labklahjibas. Tadehk ihsts meers nahk tikai darbibas widū, un tas ir dwehjeles meers — redsot puhlina

mes, meejas meers — gulot un ehdot, un galā parastais meers atpuhtas deenā — svechtdeenā. Tahds pastahwigs, sekmigs darbs ar peeteekoschu atpuhtu ir sawā finā jau laime; zitas ahrejas laimes zilwekam newajaga wehlees. War eet wehl tahlač un fajit, ka tahdā gadijenā pat darbibas raksturam naw leelas nosihmes. K a t r a ihsta darbiba, ja ta tikai naw rotukāschandas, war palikt interesanta, ja zilweks tai noopeetri nododās! ne weens ne otrs darbibas weids jeb raksturs zilweku dara laimigu, bet preezīgā apsina, ka wiñsch puhlejas un ka puhlinšč fronejas sekīmēm. Leelaka nelaime, kahda tikai war buht, — ir dsihwe bes puhlina, bes puhlina augleem. T a d e h k p a s t a h w u n w a j a g p a s t a h w e t t e e ū b a i p u h l e t e e s. Schi ir pati wezačā no wifām zilweku teesbām. „Nestrāhdajoshee“ — teesham loti nesaimigi laudis. Bet tahdu ir daudsums, un turigakās, augstakās aprindās dauds wairak, ka semakās. Nabagee ir preepeesti strahdat, kamehr bagatee gandrihs bes zeribas un us muhschigeem laikeem padoti besdarbibai; un tas tikai zaur slikto audsinašchanu, aisspreedumeem un smeečligo kauneschanos, kura finamās aprindās ihstas darbibas nepeelaisch. Mehls redsam, ka wini ar sawu eekschejo tukschibu iffatriu gadu garlaikodamees wasajas pa falneem un weselibas awoteem, no kureem wini welti gaida spriegtumu. Gēfahkumā wineem peetika ar wasaru, lai, zaur kaut kahdu fisisku peespeeschanos, mismas us ihsu laiku ijsfeedetos no sawas breežmigās slimibas — besdarbibas: tagad wineem preefsch schi nolužka wajadsiga jau ari seema, un drihsī slimnizas, par kurām ir pahrwehrtusčas Eiropas labakās weetas, buhs wiju zauru gadu atwehrias preefsch nemeerigā lauschu puhla, karsch

wifur meklē, bet nefur neatrod mēera, tadehk̄ fa wina nemeklē puhlinā. „Sefchās deenas tew buhs strahdat,” ne māsač, ne wairak. Ar schim sahlēm waretu isahrstet leelako dalu muhſu laiku nerwu ūlimibū, zīk tahki tās neparahdās fa mantots lahſts no besdarba wezakeem. Zilwekam jazenschās dsihwē leeti deret, bet ne dsihwi „baudit.” Kas to neeefkata, tom truhſti gara stipruma un nāw domajams, fa ari wina meeſas wēzeliba tā uſtureſees, fa pee kahrtigas, darbigas dsihwes.

Peeſihme: ir ari tahdi darbi, kurus strahdā tikai dehk̄ israhbischanas jeb preefsch redſechanas. Te peeder daschi, tā ſauktee „ſeeveeſchū roku darbi,” ſpehles, leelā dala „mahſſlas darbu,” ſlikta flaveeru bungofchana, mediba leelā mehrā un wispahrigi wiſas deribas, fazenschanas un ſports. Darbigs un prahrigs atradis ſew peemehrigaču darbibu. (Schwabu mahzitajs Flatihs kahdam nelaimigam ofizeerim peerahdija wina nelaimes zehloni, kuru tas pats neſinaja, pee kahdas meitenes. No eelas paſaužis meiteni, wiſch tai eedewa ſudraba karoti rokās un lika to turet lihds waſaram, ſolidams makſat par to gulbi. Pebz pusſtundas meitene noſweeda karoti, fa mahzitajs to jau preefchlaikā bija paredeſejis, un aifgahja, teikdama, fa netizot, fa par tahdeem neekeem makhaſhot naudu. Luhk̄, tadehk̄ dauds ſaudis nebauda preeka par ſawu darbu).

Tadehk̄ mekanisks un weenmuligs puhlinſch dod zilwekam tik mas preeka, un lauku amatneeks ir dauds peetiziņgaks par fabrikas strahdneku; pehdejais wiſōs laikōs ir bijis tas, kas pirmais traueja ſozialo meeru. Fabrikas strahdneeks par dauds mas reds ſawa puhlina panahkumus: maſchinās strahdā — wiſch ir tikai paſlihdsibas rihks; muhſham wiſch taiša tikai kahdu ratu, bet nekad nepagatavo wiſa pulkſtena, kas waretu ſagatawot wiſam preeku, kas rahditu zilweka puhlina iħſtos panahkumus. Dahds mekanisks darbs apwaino zilweka dabifkās zeenibas juhtas, kuras peemiht kāram, paſcham wiſsemakajam, un nedod iħſtas apmeerinaſchanas.

Laimigi turpreti ir tee zilweki, kuri pilnigi patiayivigi tūvo
fawu darbu zauri, kuri pee ta war attihstīt fawus spēkbus. Tā
peemehram, mahķlinekti, kas pilnigi nogremdejas fawā preeķīchmetā,
mahzītee, kuri ahpus fawa darba nereds nela zita, pat dašhado
fugu „originali“ ir laimigi, jo wini fawas ščaurās darbibas
aploka robesķīs rada ķew masu pašauli.

Viņi wini juht, lai ari daudsreis warbuht maldigi, ka strahbā
ihstu, zilwezei derigu darbu, un daudsi to starpā, pateigotees nerim-
stosham puhlinam, nodiķiwo ūrmu wezumu pat pee weselibai tāi-
tiga darba, kamehr besdarbji bagatneeki un modernās pašaules
dahmas, — vismasak strahdajoscho ūtschu šķīra — muhscham
wasajas ar fawu slimu weselibu.

Zilweka meesas un dwehseles weselibas ustureschanā mehrt-
derigs puhlinšč ir nepeezeeschami wajadsigs; tadehļ darbs ir —
laimes pamats.

No ta išnahks, ka besdarba ūtdis ar laiku saudēs fawas
privilegetās fahrtas nosihmi, jo wini ir garigi negatavi un ne-
weseli ūtdis, kureem truhkst ihsti pareisas dsihws fajehgas. Tifai
taid, kad fahrtigs puhlinšč ušwareš pašauli, nahks zilwezei labaki
laiki. Tagad weenai zilweku daļai par daudsi un otrai par maš
dara, bet leels jautajums ir, kura no windām laimigakā.

Newikus išzelās jautajums, tadehļ gan mahžības, kuru pa-
teesību apstiprina 1000 gadigi peedsihwojumi, un ko latru deenu
fatrs no mums strahdajot waj ūlkojot fajuht un ko wišas religijas
filosofijas sprediķo, naw pahraghjušcas zilweku meesā un astīns?
Kadehļ tuhkstošchi strahbā pa nedelu ja daudsi, weenu deenu, bet
wišas pahrejās ūschas atpuhšīs? Tas nahk no puhlina nelahr-
tīgas eedališchanas, kursi zaur to pateesi war palikt par naštu.
Tagad mehs atgreesīstīmees pee muhsu temata.

II.

Puhlinam, ka latrai zitai mahķslai ir fawī ūlumi, zaur kuru
palihdsību tas leeliski atweeglojas; jo ne tikai strahdat gribet,
bet ari strahdat war et ir gruhta leeta, ko dashi zilweki fawu
muhschu nespēhj eemahžītees.

1) Lai fahdu kawekli waretu nowehrſt, wiſpirms wajaga
 wiſu vafſht. Strahdat wareſhanas galwenais kaweklis ir ſlinkums.
 No dabas wiſt zilweki ir ſlinki; ne bes puhlina un peefpeefchanas
 zilweks paſelās pahri par paraſto, lopifkas buhtnes ſtatu rinkī.
 Šlinkums labu darit, pateefbā ir muhſu galwenais, eedſimtais
 netikums. Tadehſt naw no dabas darbigu zilweku, ir tikai wairak
 waj maſak dſihwi rakſturi. Pat wiſſtingrafee laudis, padodamees
 ſawas dabas dſinuleem, mihlaki kaut kā zitadi uſturetu ſewi, neka
 zaur puhlinu. Puhliniſch iſzelās no ſtipraka motiwa, neka dabigs
 kuhtrumis. Schis motiws war buht diwejads: ſemaks, kā peef-
 mehram, kahda kaiſliba, ſewiſchki goda un mantas kahriba, waj ari
 zihniſch paſchustureſchanas dehſt; jeb augſtakſ, — peenahkuma ap-
 ſina un miheſtiba uſ puhlinu paſchu jeb uſ zilwekeem, kuru dehſt
 tas noteek. Zeenigakais motiws ir paſtahwigaks un naw tik zeefchi
 ſaveenots ar darbibas panahkumeem, tadehſt ari iſ ſchahda motiwa
 zehlees puhliniſch neapnihilſt un wina ſpars ne paleek maſaks ne
 zaur neisdoſchanos, ne zaur mehrka aiffneegſchanu. Scha eemeſla
 dehſt godkahrigi un mantrauſigi laudis, kaut gan beeschi ir dedfigi,
 tomehr reti paſtahwigi un iſturiyi strahdneeki; wini kattrreiſ ir meerā
 ar puhlinu ahrejo formu, ja tas tikai ir eeneiſigs preefſch wineem,
 lai tuwakam tas ari neka nederetu. Sinamā mehrā tahds karak-
 tris ir tirgona, amatneeka un, deemscheſl, nereti ari ſiniſu wihra
 un mahkſlineeka puhlinam. Tadehſt jauneklim, dſihwē eestahjotees,
 wajadſetu eeweſhrot ſcho padomu: strahdā aif peenahkum a
 juhtām un miheſtibas uſ darbu waj ſinam ee em
 zilwekeem. Nododatees falpot kahdai leelai leetai zilwezeſ labā,
 lai nu ta buhtu tautas labklahjiba, kristigas tizibas iſplahliſhana,
 bojā ejoscho glahbſhana, aiffargashana pret ſlimibam, zihniſch
 pret dſerſchanu, jeb, pat muhſchiga meera uſtureſhana tautu ſtarpa
 u. t. t. — muhſu laikos ſchahdu, jeb teem lihdiſigu praſtijumu ſoli
 dauds, — juhs strahdaſat wiſpirms ſem ahreenes eefpaida, kuram
 eefahkumā deesgan leela nosihme, strahdaſat ſabeeedribā ar ziteem.
 Katram jaunam zilwekam muhſu laikos peenahktoſ buht par dar-
 bigu lozefli pee kaut kuras no ſchahdām progreſa partijām.

Zau tam ween ir loti leels eespaids us jauma zilweka, ka wiensch
ſche ar pascheem pirneem ſoleem iſeet no ſawa paſcha „es“ ſchau-
rajam robescham, un dſihwo netikai preekſch ſewis paſcha; tas pa-
zila wina garu, ſpehku un ſtiprumu dodams. Ego iſm s ir
karaktra wahjiba un ra da tika i wahjibas.

2) Warenſlibdſeklispret ſlinkumu ir eeradum a ſpe hſs.
Radeht mums neisleetot ſcho wareno ſpehku, kura labumus parafſi-
tikai muhſu fijifka daba bauta, ari preekſch muhſu garigas un ti-
fumigas attihſtibas? Un teefcham waj war tik ahtri peerast pee
puhlina, mehrenibas, taupibas, pateefibas un dewibas, ka pee ſlin-
fuma, baudijumu kahres, iſchkehrdibas, pahrſpihlejumeem un ſko-
puma? Neweens tikums naw zilweka ihpaſchums, ja tas naw
pahrwehrtees par eeradumu. Pamafam pee puhlina peerodot,
ſlinkuma eespaids arweenu maſinajas un beidsot darbiga dſihwe
paleek mums par nepeezeeschamu waja dſib u. Kas to ſahn-
dſis, tas ir iſbehdſis daudſam nepatiſchanam, kuras tik loti beechi
nahk preekſchā ikdeenischka dſihwes zelā.

Sche daschi mahjeeni, ka zilweks preeku uſ darbu war eeguht
par paleekoshu eeradumu.

Pirmais — wajaga m a h j e t e e f a h ſ t. Kertees pee darba,
peelift pee ta wiſus ſawus ſpehkus, ihſtenibā ir wiſgruhtakā dala
darba gahjeenā. Ja ſpalwa waj zirwiſ panemis rokās, pirmais
wilzeens, jeb zirteens ifdarits, tad darba galā iſweschana leel iſki
atweeglota. Ir zilweki, furus arweenu faut kaſ kawē eefahlt um
kuſreem wiſſ laikſ aiftek fagatawoſchanā (aif kuras ihſtenibā ſlehpjās
wini ſlinkums), kamehr ween wini naw p e e ſ p e e ſ i kertees pee
darba. Bet ja nu peespeeti wini beidsot eefahlt, tad aif laika
truhkuma ſtrahda ka drudſi, zaur fo darbs, protams, ſaudē daudſ
no ſawas wehrtibas.

Ziti atkal gaida ſewiſchku patiſchanu, kura tomehr wiſ-
wairak rodu paſcha darba widū. Man paſcham daudſreis ir gadi-
juſes iſdewiba pahrleezinates par to, ka darbs, to darot, peenem
pawifham zitadu iſſkatu, neka tas preekſchlaikā iſrahdijs. Meerā
ſtahwot nekad neradiſees tahdas diſhas, warenas domas, ka ſtrah-

dajot. Tā tad neka un neka newajaga attīlt uſ preefchū, un neisleetot kātru neweselibu jeb nepatikšchanu par nowilzinaschanas eemeſlu, bet kātru deenu puhlinam seedot ſinamu dāku laika.

Ia ſajneegta pahrleezinaschanas, ka ſinamā laika wajaga beſtruhžigi kaut fo darit, tad naw gruhli peeradinatees, darit ſchint brihdi to, kas wiſnepeezeſchamaſs.

3) Dauds zilweku, kuri nodarbojas ar rakſtneezibū, paſaudē laiku un patikſchanu uſ darbu zaur to, ka darbu ſahk ar eewadiju mu un papreefch ſtahdha darba planu. Plana newajaga ne-pawīšam. Eewadiju mu un tituli rakſta beigās dauds weeglač ſado-mat; tee rodās it kā paſchi no ſewis. Wiſlabak eefahk ar galwe-nako nodaku wiſā gabalā. Grahmatu laſot, eeteizami ſahk no widus, bet ne no eewadijuma, preefchrūnas, waj pirmās nodalas. Schi rakſta autors neka nelaſa preefchrūnas papreefchū, un grahmatu iſlaſijis beſ iſnehmuma kātru reiſi atrod, ka pee ta neka naw paſau-dejis. Ir jau gan ari tāhdas grahmatas, kurās preefchrūna ir pats labakais, bet tās naw laſiſchanas wehrtas.

Beſ baiļem war eet ſoli tāhlak un ſajit: eefahz ar to, kas tew wiſweeglač, tičai eefahz. Tas, zīk darbs ſchint zelā ſaudē no ſiſtematibas, bagatigi atmakaſas zaur laika aiftaupiſchanu.

Wehl diwas peſihmes. — Pirmā: Neſuhdees par nahtloſcho deenu, jo ir deesgan kātrai deenai ſawas paſchas ſuhbiſchanas. Zilweks ir apdahwinats ar fantafiju (breſmiga dahwana!), kuras robeschas gauschi plafhas, plafchakas par mina ſpehleem. Fantafija ſtahdha wiſu darbu uſ reiſes preefch azim, kamehr ſpehki to tikai pa masai daikai uſ reiſes paweiz un teem preefch darba pa-dariſchanas atkal un atkal jatop atjaunoteem. Strahda pehz eeraſhas arweenu tikai preefch ſchis deenas, rihtdeena nahts pati no ſewis un lihds ar winu jauni ſpehki.

Otrā: Šewiſchki pee gara darbeem wajaga strahdat zīk pa-matigi ween war, bet newajaga gribet ſinamo preefchmetu pawīſam iſfmelt, lai nekas wairs nepaliktu pahri. gar fo domat un strahdat. Preefch ta neweenam zilwekam nebuhs peeteekofchi ſpehka; bet wa-

jaga zenstees katrā gadijumā masu leetu pilnigi un leelu winas galwenajos punktos iſſtrahdat. Kas par dauds grib, tas arweenn padara ūti mas.

4) Lai darbs labi weiktos, newajaga strahdat bes patikſchanas. Eſfahkt gan war ari bes patikſchanas — zitadi daudhos ga- dijumos nemas ne-eefahktu — bet gurdenumu ūjuhtot ūnamo darbu tuhlit wajaga pahrmainit ar zitu. Jo darba maina ir gandrihs tifpat atſpirdsinoſcha, kā pilnigs meers. Ja muhſu daba nebuhu tā nofahrtota, mehs wiſpahrigi nejaudatu dauds strahdat.

5) Lai turpretim waretu d a u d ſ strahdat, wajaga t a u p i t ſ p e h k u s. Praktiſki tas noteek zaur to, ka laika netehrē pee nederigeem darbeem. Naw iſſakams, zik preeka un ſpehka preekſch darba pasuhd ſchahdā zelā. Pee nederigeem darbeem wiſpirms ja-peeskaita pahrmehrigā laikraſtu laiſſchana *), tad pahrpīhletā beedribu buhſchana un duhſchas uſtaiſſchana. Dauds laudis rihtu, labako darba laiku, eefahkt ar laikraſtu laiſſchanu un deenu beids beedribā, waj pee fahrſchu galda.

Zik tahdi laikraſtu laſitaji wehl otrā deenā atmin no ta, ko ſchodeen laſitjuschi un zik wini pee tam gorigi manto, naw noſakams; bet tas ir ſkaidri, ka wini pehz ſchahdas pahrlēezigas laiſſchanas juht apatiju pret darbu un labprah ker pehz zitas la-pas, ja tahda ir pee rokas.

Bilwekam, kas daud ſ grib strahdat, wajaga no katras neleetigas garigas un, drīhſtu gan teift, ari meeſigas darbibas ruhpigi iſwairitees, lai aiftaupitu ſpehkuſ preekſch ta, kas teefſham jadara. Garigs darbs, uſ kuru ſche teiftais it ihpa- ſchi atteezas, teek zaur atfahrtoschana milſigi atweeglots. Gandrihs katrs garigs darbs eefahkumā tik galwenos wiſzeenos uſſihmejams atfahrtoschana iſſtrahdajams wiſos ſihkumos, kad darbs dabū ūprota- maku, pilnigaku iſſkatu. Tadehk fahds ſlawens ſcho laiku rafſtneeks pilnigi pareiſi par iſto uſz i h t i b u ūauz ne tikai nemitoſchos

*) Šihmejas uſ Wakar-Giropu; pee mums gan wehl par mas laſa.
(Tulkotajſ.)

besdarbibu, dauds wairak — n o g r e m d e f c h a n o s darbā ar dedfigu wehleschanos, eekſchejo nojauſmu eetehrpt ſtaidri redsamās formās. Tas, kō parasti par uſzihtibu ſauz, — zentiba, iſtrahdat leelaku, waj masaku weelas daudſumu un pee tam ſinamā laikā ar to gatawam tift, ir tikai nepeezeſchams darba pagehrejuums, kas ſaprotaſms pats par ſewi un ſtahw tahlu paſkal augſtakai garigai uſzihtibai, kura allaſch strahdā un nekad naw galā ar ſaweeem darbeem.

Schahds uſſkats par darbu aifſen pehdejo ſchaubiſchanoſ, kura mums warbuht eefahkumā peemisti, un wehl gaikhati leek ſapraſt nemitoſcha puhlina nepeezeſchamibū.

Gars strahdā allaſch tahlaſ, ja wiſch reiſ peefawinajees ihſto uſzihtibu — nogremdeſchanoſ ſauz darbā, un teefcham ir deesgan pahrſteidsoschi nowehrot, ka daudſreis pehž mehrenām puhslem darbs neapſinigi uſ preekſchu gahjis. Viſs, kā pats no ſewiſ, ir palizis ſtaidraks; dauds kaweklu ir nowirſijuſchees pee malas; pirmējais ideju krahjums ir pawairojees un ari ahreja forma ir eewehrojami dauds mantojuſe platiſkā un dailumā, atjaunotaſis darbs tad beſchi parahdās, kā atpuhtas laikā nogatawojuſchos auglu beſruhpiga ſawahkſhana.

Schi tad ari ir ihſtā darba alga, — un lihdsās winai ikdeeniſchķā, kuru ari war minet ar pilnu teefibū, — kā tikai tas, kurſch strahdā, ſin, kas ir b a u d i j u m s un a t p u h t a. Meers beſ eepreekſcheja puhlina ir tahds pat b a u d i j u m s, kā ehdeens beſ ehſigribas. Labakats, patiſkamatais, leetderigakais un tur klaht wehl lehtaſais laika kaweklis allaſch ir puhlinſch.

Ja juhs, mihiſais laſtitajs, praſitu, kahds noluhiſ ſchim rafſtiram ſpezielā paideagogiſkā ſchurnala *), tad atbilbetu tā: audſinaſchanoſ mahkſla paſtahw ſewiſchki eekſch ta, kā jaunelli attihſta patiſkhanu uſ darbu un iſweizibu, un mahza wiſus ſauw ſpehkuſ iſleetot kahdam diſchenam mehrkim zilwezes labā.

Nahkotne ir peederejuſt un peederēs — darbam.

*) Schi nodaka pirmoreis bij nodrukata eekſch „Bündner Seminarblätter“.

Labas eeraschās.

Katrs sapratigs zilweks agrač waj wehlač pahrleezinajas, ka darbs, ja pat katras noopeetnakas, pamatigakas domas, atstahj eeksh mums ūnamu eespaidu, kuršč, otrreis tahdu pat darbu darot, waj tahdas pat domas domajot, tos manami atweeglo, bet pretejus — kawē. Tas ir „launa darba lahtis, ka winam weenmehr wajaga ūnumu dsemde;” laba darba galwenā alga*) ir ta, ka wina daritajs pats paleek labs un tā wina darbs nahk winam pascham par svehtibu.

Pats breenigmakais tragīms muhju dsihwē ir tas, ka itneka notikuscha newaram wairs pahrgrosit. Tas paleek, ja notizis, zilotti mehs negribetum tīzet un wehrot.**)

Tadehk ari pateesā dsihwē ir pa leelakai dākai tragedija, bet newis komedija, kurā wiſs parasti beidsas ar ūameerinaschanos un apkampschanos.

Ja nu kahds reis eefahk dsihwei ūchini, ūnumu un labā zihna ūkot, tad tas gan glušchi drihs pamanis, ka te naw darischanā tikai ar domaschanu un tīzeschanu, wehl masak ar ahreju apleezinā ūchanu jeb tikai konfesiju, kuras war atstahz zilweku eekshēji glušchi neaisfahrtu, bet iħsteni un weenigi tikai ar e ē r a f ħ à m.

Mehrķis, kuru audsinaschanai jazenschās ūsneegt, ideals, pehz kura tai jadsenas, ir zilweks, kam prahs us labu nesas. Gruhti ūgaidit no zilweka apsinigu iſweħleschanos starp labu un ūnumu. Schi ūpehja, kuru zilweki waretu kaislibām pretim stahdit, nepeeemiht kātram; — tadehk ir nepeezeeschama neapsiniga dsihšchanas us labu.

Zilweka buhiibas ideals ir tahda dsihwē, kurā wiſs labs jaur eeraschām pats no ūewis teek darits un wiſs flitts ir tik

*) Wajadsiba labu darit ir alga, kurpreti wajadsiba ūnumu darit ūods, pats par ūewi, un jo ūmoltaks zilweka organisms, jo waitek wiash to ūajuht. I. Gen. XXI. 20, 25.

**) Mehs tīzam gan peedoschanai, bet ta ir winā ūpaukul. Ūchini ūpaukul zehlonim ar ūekām ir neisbehgams ūkars; ūnumu gan war ušwaret ar labu, bet ne padarit par nenotikusku.

pretigs wina dabai, fa modina nepatihkamu, pat ſiſiſki juhtamu eefpaidu. Kamehr wehl ta naw, tamehr wiſt muhſu tikumi peeder pee labeem apnehmumeem, kuri war ſagatawot zelu tāpat uſ laumu, fa uſ labu.

Kuras tad nu ir tās teizamās, labās dſihwes eeraschas? Peewedifim ſche daschas no tam, nepeeturedamees ne pee kahdas fīstemas, jo mehs domajam, fa fīstematifka tikumu mahziba ir wiſeem apnikuſe un uſmanibu dauds weeglaſ ſaiftit tihri praktiſkām peefihmem.

1) Pirmais un galwenakais likums, — zenſchatees ollaſch labaſ peekautfa peerast, neka no kautfa atradinatees. Jo dſihwē dauds weeglaſ un iſhewigak rihkotees uſbruhkot, neka atgainajotees, jau tadehſ ween, fa fatra uſwara dara preeku, kamehr preti tureſchanās par leeku dauds ſpehku iſtehrē welti. Galwena leeta pee tam ir ahtra, fatru azumirkli uſ darbu gatawa apnemſchanās. Par fatra weena zilweka dſihwi war to paſchu ſazit, ko Wolters par walſtju likteni teižis: „Es eſmu nowehrojis, fa fatra gadijuma atriſinajums atkarajas no azumirkla.“

2) Wajaga buht beſbailegam. Waj pilniga besbailiba ari beſ religiſka pamata eespehjama, negribam te tahlaſ iſmeſlet. Starpiba starp filoſoſiſko un religiſko besbailibu ir ta, fa pirma ir allasch ſagatawojuſes uſ nelaimes ſanemſchanu, un jo nelaime ilgaku laiku naw gadijuſes, jo labaki. Tiziġa besbailiba turpreti turās pee weža ſakama wahrda: „Deus donando debet,“ t. i. — „Deewa darbi leezina, fa Winſch nepametiſ tos, kureem tildauds laba darijis.“ Katrā gadijumā bailes naw netikai nepatihkamakās no wiſām zilweka juhtām, fas wiſadā ſinā atradinamas, bet ari wiſnederigakās. Bailes nebuht neaiffawē bihſtamā notikſchanu, bet gan jau eepreefch maſinā ſpehku, kurſch bij wajadſigs wina paneſchanai. Leelaka dala daschado gadijumu muhſu dſihwē naw ari nemas tik breeſmiga, fa tas no tahleenes iſleekās. Zilweka fantazijsa rahda zeefſchanu ilgumu garaku, fa tas pateeſibā ir.

Labotais lihdsellis pret filosofiskam bailem ir pahrleezinashanäs, ka katra bailu parahdiba ir ari sihme no ta, ka muhsu eekshenē wijs naw labā fahrtibā. Usmeklē bailu zehloni un raugi isnihzinat to, tad bailes pasudis paschias no fewis.

3) Bailes rodas, dzenotees pehz dsihwes labumeem. Tadehk nahkäs, zik eespehjams agri peeradinatees augstakus labumus wairak zeenit, un weenā īaikā nepeekopt diwās, weenas otrām pretimstah-woschas wehlešchanas. Pehdejā apstahkli ari slehpjās wiſu tā ūautko „neisdeuwuſčhos karjeru“ zehloni.

Pehz muhsu domām zilweks war ūawus dsihwes mehrkus ne tik ween brihvi iswehletees, bet ari wiſu to ūafneegt, ko winsch noopeetni grib, noslahpedams pee tam katu ūitu zenšchanos, kura ar iswehleto nestahw nekahdā ūakarā. Wiſus ūpehkus ūeedot kahdai weenai leetai un wiſas ūitas atstah t ne-eewehrotas, — eekſchta pastahw iħsta „d sihwes gudrība.“ Gruhta leeta, turpretim ir dsihwes mehrku pareisā iswehle. Dailakee un ar apdomu zilwekam ūasneedsamee labumi ir: zeeta, tifumiga pahrleeziba, kreetna gara (ſirds) isglihtiba, mihelestiba, ustiziba un ūoti mehrena turiba. Wiſam ūitam naw nekahda, jeb, ūamehrā ar ūcheem, nefalihdsinami maſaka wehrtiba. Pawiſam ūasneenojami ar mineteem ir: bagatiba, leels gods un wara un pastahwiga preeku baudiſchana. Nauda, gods un baudiſchana ir trihs ūectas, ūuras ildeeniſchkee zilweki wiſwairak mellē un un ūoti beechi ari aiffneeds, bet katu ūeifi ūas ir jaſamatka ar ūitam, augstakam mantam. No ūam wajaga atfazitees us wiſeem laikeem un to weetā raudsit ūitus, dailakus dsihwes labumus eequht; ūitadi ir neleetiba, runat par dwehſeles religiſku waj filosofisku audſinashanu; ta tad ir krahpschana un ūeekuliba. Pat pee wiſlabakajeem zilwekeem zeeta apnemšchanas parahdas ūikai pa dałai un pee tam ūeepreeſtā weidā.

Ir mas to gaufchi gudro, kas jau agrā jaunibā paſpehj apspeest ſcho karsto dsihſchanos pehz ūemes labumeem.

4). Goda un baudiſumu kahre padara zilweku ūew par wehrgu; ſcho kahri wajaga ūraut no ūawus ſirds un winas robu

aispildit ar mihlestibu, kura atkarajas no zilweka brihwās gribas. Bes schahdas atlihdsibas iżzeltos schauschaligs tukschums, fa to ewangelists Mateus teħlo XII, 43—45.

Sawa paſcha labā jazenſchās, ziſ gruht itas ari nenaħħtos, eerast wiſus zilwekus miħlet, neimeklejot, waj wini ta zeenigi, waj nè, kas par dauds gruhti noſakams. Mihlestiba ir gluschi zits, neka draudſiba. Winai dauds wairak kopeja ar pažeetibū un wina pagehr leelu tikumigu iſturi. Fomehr draudſibai ar weenu buhtni peemiht faut kas egoistigs, lai ari nobalſinatā weidā. Mihlestiba ir weenigais weids, kura kahds drikſt paželtees pahr ziteem zilwekeem. Wina redsam i pažek miħletajos zilwekus pahr teem, kuri neſpehj miħlet. Miħledamee iſ-taſfa ihsto, no paſcha Deewa par taħdu atſiħto aristokratija (augħstako kahrtu). Jo dſiħwe bes miħlestibas ir par leeku druhmiga, weenaldſiba pee pirmi idher għad juma pabreet eenaidā un fagħiġi d'siħwi ta, fa wina naw nebħut labaka par nahwi.

Genihdet wajaga tikai leetas, ne zilwekus. Gruhti ir at-ſchikt labo no kaunā, pareiħo no aplamā. Katra netaiħniba fatrazzina ġewiċċi tos, kas paži ħawos spreedumos ir netaiħni.

Tadehk nelaujat ne peedsiħwo jumeem, ne filoſofijai nowehrxi ġewi no miħlestibas un attaħħat pee malas jautajmu, waj weens jeb otrs ir juhsu miħlestibas zeenigs, jeb ne. Schis ir weenigais liħ-disklis, dweħseles meeru uſturet wiſos laikos un tikai zaur to spejjalist interefetees par leetam un laudim, kuri zitadi mums pretigi. Zilwekam, kurtx bes miħlestibas nodiħwojis 40 gadus un tomehr naw palizis pestimis, ir maš prahta.

Bes tam miħlestiba ir leela dsiħwes gudriba, kura lau nos ne-gribot peewi. Ja tu, miħlais laſſtaj, liħds ar dsejneeku gribi fajj:

„Es draugu miħleju,

„Bet niħstu eenoidneeku,“

tad meħgini f'ho likuru iſwest dsiħwē; meħgina fħanai, eksperimen-teem ir leelaka noſiħme, neka studeſħanai. Tu taħdā żelā faman-toxt dauds eenaidā un maſ miħlestibas un pahrleeżinnahees, ziſ dauds

tawā ūrdi ūaudibas un neno wehlibas un zif mas mi hlestibas. Launi ūaudis ūilweka nepasihst. Ūilweku mi hlestiba attihstia asprah-tibu, asredisibu; pehdejā augstačā mehrā dod spehju, kas ūneedsas lihds brihnumeem, dod spehju — issinat ūilweku wi-s-flepenakās domas. Ego iſms padara ūilweku par multi. Redst̄ nu, kur karajas dſhwes gudribas atslehga!

Wisos, lihds ūchim peerestajos faktos pusmehrs neder, bet tikai galiga ūwehta apnemšchanās, bes ūahnu aprehkineem. Wini ūweschanu dſhwē ūekmē daschi masak ewehrojami ūahnu eeraadumi.

Par weenu no teem runā Ewangeliums: Lai mironi aproļ ūawus miru ūchos. To wini ūbaris labak, neka mehs. Ja pastah-wigi nekarosim ūaunumam pretim, tad warestm ari ū jaunu zelt ne tikai nopoſtit; pirmais darbs bes ūchaubām ir augstačs par pehdejo, kaut gan ari tas ir wajadsigs, tik wajadsigs, ka ari leelajeem poſtitajeem ūel ūemineklus, kuri ūhstenibā tikai ūzehlaſejem ūenahktos.

6) Newajaga ari atkaut ūewi ūekrahpt, bet ne tikai wahrda pehž, bet wi lti geem ūaudim allasch rāhdit, ūa winu domas ūabinomanā un ūkaidrisin, ūo wini grīb. Schahdā domu ūaſchanā war tiikt deesgan tāhku, ja tikai pats ir brihwā no egoiſma, ūuršch allasch apſtulbo.

Nefkatoſees ū ūho nepeezeſchamo ūaſhaisſtahweschanos, tomehr ir dauds ūabak, ūsmeklet ūilweka ūabas ūhpasibas. Zaurto ne tikai tuwakam daudsreis rāhda ūelu ū ūaboschanos, bet ari pats atswabinās no nepatihkamām juhtām. Satikſme ar tāhdeem ūilwekeem, ūurus ūura par ūauneem, ir garam ūoti ūaitiga un ūaur ūeebuma ūuhtu ūazelschanu ta pat ūaitē ūilweka ūmalki ūorganisetai ūeesai; tā tad ta ūara ūaunu ūespaidu, ūapat ū ūeefu, ū ū garu.

7) Žauno newajaga bahrgi ūizinat. Gadijumu ūeelačā dala ūeetei ūinu tikai ūaiſmā, ūest, un ūilweki to pasihst, kaut

ari negribetu. Tadehk runā meerigi ar laudim, kurus tu nizini, un fauz leetas pee winu pareisajeem wahrdeem, bes leekas laipnibas un bes dušmām, kas leetai reti kād palihds.

Par kreetneem zilwekeem schahdā gabijumā war ūjazit ar djejneela wahrdeem: ja pret tewi grehko godſirdigs zilweks, neleezees to manot. Winsch pats drihs pamanis sawu kluhdu un steigsees to islabot. Us ikdeenischkeem zilwekeem atteezotees breesmiga pateefba ir italeeschu ūkamam wahrdat: „nepeedod tam, kas tewi apwainojis.“ Nekād newajadsetu apwainojuma peeminet tas neder nekam, maitā tikai karaktri. Un wispahrigi ūkemu Tomam ir taifniba, ūkachteiz, ka winu nekād neweens ne-eſot apwainojis. Ir ūoti noderigi ūche apstahtees un bespartejigi pahrdomat.

8) Bes mihelestibas ari paſchi labakee zilweki ahtri paleek garlaizigi. Gruhti eedomatees kreetnu zilweku bes mihelestibas, un jaunu jau pawisam ne.

9) Tew warbuht likhees ne-eespehjami, pret wiſeem zilwekeem draudſigam buht. Labi, iſſchkiro tos, bet meerigi, ar apdomu, tā, ka lai ūtarriba ūatreis nahktu par labu paſaules masajeem, nabageem, mulkeem, neisglichtoteem behrneem, (pat ūustoneem un ūtahdeem), bet nekād otradi — par labu ūmalkajeem ūaudim. It ihpaſchi tu par labu atradīt tad, ja tu us pateizibu nerehki, bet winu mihelestibu ūikpat augstu wehrtē, kā ūawu.

Wehſa apeeſchanās ūewiſchki eeteizama ar ūaudim, ūuri grib ūpihdet, kā ari ar milſigo ūiviliseto meschonu puhli. Wehdejee grib eepaſiht wiſus ūilwekus, lai pehz tos atmetstu, kād ūinu ūinkahriba apmeerinata. Schahda pat apeeſchanās ir eevehlama ari ar eevehrojameem, bagateem un — „dahmām,” ūchim ūrim ūilweku ūchikram, ūuras allaſch gatawas ūinām ūeſchirkto mihelestibu ūahjam miht.

Wehs waram ūeewest wehl ūauds ūasaku labu eeraſchu. Ūeemehram: 6 deenas ūrahdat, 7 to ūufet; ūchis ūeradums ūnihižina ūauds ūlikas eeraſhas un ūtiprina ūorganismu, — ūetaſit ūprojektus, bet ūatru ūeenu ūipildit ūawus ūeenahkumus; ūunat ūtikai ūateefbu un ūpee tam ūiſt um ūlaidri; ūenobarbotees ar ūeekeem, bes ūaja-

dsibas netrauzet ne ūewi, ne zitus, pat ne ūawus kālpus. Te grehko daudsi, pat ūoti iſglihtoti ūaubis. Wini daudſkaſt nemana, ka to pauehles ir apwainojoſchas. Schis ir weens ſozialiſma zehlonis un tadehſt atmetams. Gudrais paueſta politiſkas litums ir: dauds ūeletās atbildet ar ūluſuzeſchanu.

Zilwezes laboſchanas uſbewums, ihſti jaunibas audſinaſchanan, nebuht nepaſlahw eekſch ta, ka galwu peepilda daschadām tifumibas bildēm, bet ka labo (zik ta nu buhtu), pahrwehrſch par eeradumu, otru dabu. Bes ta audſinaſchanai naw ihſtas wehrtibas un ta beechi weizina tifai lepnibū un paſchaplulboſchanu.

Sche japeemin, ka labak ir eefahkt ar weenu labu eeradumu, neka papreekſhu apgahdat few pilnigu ūarakſtu no teem un tad raudſit peefawinat tos wiſus reiſe.

Pats gruhtakais, ihſtenibā weenigais gruhtums ir — atſwabinaschanas no dabiskā egoiſma (paſchlabuma fahribas), kurſch ūawē labo ūeraſchu peefawinashanos. Ka iſkafra zilwekā ir kaut kas ahrfahrtejs, kas lihdsinajas ahrprahtibai wahrda ihſtajā nosiħmē, to laikam gan neweens negribēs noleegt, kas pats paſiħst ūewi. Wajaga ūpehka, kas ſcho ahrfahrtejo iſdſen, un tas nu ihſtenibā ir ūatras filoſoſijas un religijas uſbewums. Schis problems ir tifpat wezs, ka paſaule, un ūatram zilwekam no jauna teek praſits: kur atrast to ūpehku, kas zilweku dſen uſ labu un tažnibū un wiñu garigi ta iſdſeedinā, ka tas preekſch ihſtas dſiħwes wajadſiġ? (Zilwekam jawar tizet un mihlet; bet ari wareſchanai wajaga ūinama pamata, kura truhſt pat dascheem ta ūaulteem deewbiſigajeem, bet zaur to tiziiba paleek par domaſchanas weidu, bes augstaſas wehrtibas).

Par to walba daschadas domas.

Katraſ paſchauđſinaſchanas pamats ir nelokama apnemſchanas, zeeti un prahiti ſekot iſraudſitam dſiħwes mehrkim, un atmeti wiſu, kas to ūawē. Taħlač nahf lihdekklu mekleħčana mehrka aiffneegſchanai. Un zilweks tos weenumehr atrod, ja tif droſchi mekkle. Zejkch pa kuru ūtaigajot wiñam buhs eefpehja ūafneegt ſchos lihdekkus, ūatréiſ buhs ihſtais. Neħas naw pateeffba, kas nedod,

pañkashwoscha, meeriga, tikumiga ſpehla; kas ſho ſpehlu dod, tam jadibinajās uſ pateſibas. Ahtri paſrejoſchu ſpehlu dod ari fanatismā, bet winam truhſt ta eekſchigā meera, kahds peemiht pa-teeſam ſpehla. Te dauds peemehru iſ religijas lauka. Kā zil-weiſam, kura ažis atgahdina plehſigu ſwehru, nedrihſt tizet, tapat ari nedrihſt tizet eestahdem, kurām nepeezeeschamas nerimſtoſchas agitazijas. Pilniga religiositate praſa meeſigi, garigi un ſoziali weſelus zilweiſus. Meeſigi weſelus wajaga, kā kahds ſwehlu ralſtu komentators ſaka, tadehſt — lai haluzinazijas neturetu par deewiſchfām parahdibām, kuras rada paſaulē peewiltus peewihlejuſ. Garigi weſelus tadehſt, ka tikai garigi pilnigi attihiſſits zilweiſ ſpehj ſaprast Deewa wahrdus un ziteem toſ ſludinat. Soziali weſeleem zilweikeem jabuht tadehſt, ka tikai neatkarigs, neka ſewiſchla preeſch ſewis nemekletajs zilweiſ, war ſaprast laudis un to ap-ſtafkus, kā tas Deewa kafpam peenahkās.

Schee praſijumi ſtahwēs naħkotnes filoſofijas wirsgalā, kura buhs derigaka zilwezei par lihdſſchinejo. Wiſs zits nedos nekahda panahkuma.

Mahkſla, ka laika netruhſt.

„Man naw laika,” — ta ir ifdeeniſchfīga atruna wiſeem zilwekeem, kas negrib darit ſawu peenahkumu. Tomehr newar leegt, ka ſchais wahrdos ir ſawa dala pateſibas.

Un tomehr ta ir tikai a t r u n a l Mehginaſchu aprahdit, kā eeguht w a j a d ſ i g o la i k u. Mana patmahziba fastahwēs iſ diwām, newis trim dalām, kā ziti ſprediki. To es peeminu par apmeerinaſchanu teem, kureem naw laika pat laſt.

Pirmais laika truhkuma eemeſls atrodās laikā paſchā. Laikam peemiht faut kas nerimſtoſchs, nemeerigs, uſbudinoſchs; to neſajust war tikai weentuli. Kas grib lihdſi dſihwot, tam jalaiſchās dſihwes ſtraumei lihdſi. Ja tagadejo paſauli no mahkoneem apluh-ku, tad dabutu nemeerigi kufloſcha ſludru puſla bilda, kurā

deenas un naftis paeet nemitojchā kustibā, un neškaitamee dželzjelu wilzeeni ween jau apmulsumu wehrotaja prahru. Kaut kas no ſchahda apmulſuma peelihp wiſeem, kas apſinigi nem dalibū pee ſawa laika kustibām.

Tomehr ir dauds lauschu, kuri ſcreen zauru deenu, bet paſchi neſin, kadehk; pat besdarbjī ſteidſas pa eelām, ſpeeschās teatros un dželzjela wilzeenos, it kā tos mahjā deefin īahds darbs gaiditu. Wispahrejā kustiba welk tos few lihdi. Jadomā, ka laiks pats dahrgakais ſemes wirſu, jo ari teem, kam dauds naudas (ar kuru paraſts ſalihdſinat laiku), tagad dauds reiſes truhkſt laika; ari tee, kuri, kā Pawils, paſchi laiku nizina, zitus ſkubinā laiku turet dahrgu. *)

Tadehk tagadejā paſaulē walda neſchehliba pret ſtrahdnekeem; zilwekus dſen kā ſirgus, kamehr tee kriht, jaunu jau tadehk netruhkfſt.

Un tomehr ſhis traſiſtas ſtreeschanas resultati now nebuht loti leeli. Bij laiki, kad zilweki bes tagadejā nemeera un pahrpuhleſchanas daſchā ſinā paſtrahdaja mairak, neka tagad. Kur ir Luters, kas netizami iħfā laikā nepaħrſpehjami labi pahrtulkoja bibeli, bes ka pehz tam gadu, waj pušgadu atpuhſtos. Kur ir mahzitee, kuru darbi iſtaifa ſimtuſ ſehjumu, kur mahkſlineeki, kā Michelandschelo un Rafaels, kas weenā un tai paſchā laikā ſihmè, buhwè, kāl un dſejo, waj Tizians, kas ſawā 90. gadā wehl bij darba ſpehjigs wihrs, bes ka apmekletu peldu weetas un weſelibas

*) Tahds pahrpihlets laika iſleetoſchanas gars parahdas pat ſħkumos. Dauds iſglīhotu lauschu aif laika truhkumu neatbild pat ne uſ veſuhtitajam grahmataṁ. (Sche ir runa pat mahziteem wiſreem, kureem eeradums apmainitees ſaweem darbeem.) Katram zilwekam gan buhs tikdauds laika, ta uſ pasta kartes uſraſtit: „pateizos.“ Te peeder ari ſliktais eeradum, uſ wehſtulem ilgi neatbildet, aifbildinotees ar laika truhkumu. Šhi teikuma moralifla noſihme ir tā, ta — „laſ paſi bes ſcheħlaſtibas teel bjihs, tas ari zitus tāpat djihs un nedos teem meera.“ Kur gan tas galu galā nowedis? Kats prinzip attiħſtas lihds pehdejai konsekwenzei un tad pahreet pretejā ekſtremā. Tadehk meħs ari driħkstam domat, ta nahloſchā gadu ſimteni waldis wehl dauds leelaks ſlankums un baſchadas ſihmes jau tagad pamanam no ta.

awotus. Tā tad ūha laika steidsibū newar isskaidrot žaur to, ka tiktū padarits ūti dauds un pee tam pamatigi. Ari meerigaki dīshwojot waretu dauds ko padarit, bes leekas grahbstīšchanas un steigšchanas.

Pirmais prastjums preeksch ta ir: nepadotees wiſ-pahrigaiſtrahwai, bet ar wiherstibū tai pretotees, zenstees paſargat ūwu brihwibu, nepaliki par puhlina waj preeku wehrgu.

Tomehr newar leegt, ka pee tagadejeem usſlateem, kuri iſeet tikai uſ to, lai ūrauſtu kapitalus, tas ir ūti gruhti.

Augſchā minetā prastjuma pamats pastahw eeksch ta, ka wina atrisīnāschana ir zeeschi ūweenota ar pahrwehrschantos, kurai janahk ūivilisetā ūsaule, pirms ta tiks pee talsnigaki ūſalita puhlina un ihpachuma.

Kamehr ween buhs tahdi, ūreem laika par dauds, tamehr ūjabuht ari tahdeem, ūreem wina truhſt.

Muhju laikmetā ūdehl wajadīga atgaiñadamās darbiba, preeksch ūras ir nepeezeeshami apbrunotees ūkoſcheem, weegli ūſneedsameem lihdſelkem.

1) Galvenais lihdſeklis, ka laika netruhſt ir ūahrtigi eedaliſts darbs, ūinamās deenas (ne naikis) ūtundās; ūastrahdā 6 deenas nedētā, newis 5 waj 7. Ūas naiki par deenu, waj ūwehtdeenu par darbdeenu pahrwehrscht, tas ūstrahdā tā, ka ūt weenumehr peetruehſt laika un ūpehka. Gluſchi ūtapat, nedelām, waj pat mehneshcheem gara „atpuhta“ ir ūwā ūinā ūbihſtama.

Zadomā, ka naikis laiks, ūr medizina par ūefuſtinamu prastjumu ūſtahdis puhlinu, ka labako meejas un gara ūpehju ūſtureſchanā un attihſtīſchanā. Besdarbiba nogurdina ūrwus wairak, ka darbs, bes tam ta wehl nowahjina atturibas ūpehju, uſ ūras pamatojas ūfesliba.

Saprotams, ka ari darbibā war eet par tahku, ihpachī ūtab, ūad patihkams panahkums, newis pats darbs. Žītā mehraukla te ir dabīkais noguruins. (Keisara Augusta dewise bij: ūfestina lente — ūteidsees ūlehnam).

2) Darba fahrtib u leelissi atveeglo noteikta darbiba, kurai par pamatu gaifchi noteikti peenahkumi. (Kara deenasts, ūtolotaji u. z.). Muhsu laiku turigo fahrtu leelakā nelaime ir ta, ka tam naw sinama dīshwes uđdewuma (Beruf). Winu starpā buhtu dauds wairak laimigu, ja rastos wairak tahdu, kas daritu pakal Wahzu printsjam, kūršč palika par azu ahrstu.

3) Darbdeenasse edališčana, — wišlabakā ir Schweižijā. Darba laiks tur ir 6—8, ja vā 11 stundu garšč ar pee-nahzigeem starpbrihscheem. Sliktaka turpreti ir Anglu darba fahrtiba, bes pahrtroukumeem, bes atpuhtas. Neweens newar 8 stundas deenā bes atpuhtas kreetni strahdat, ūewisčki garigi ne, — ar at-puhtu turpretim, 12 stundas dauds weeglač strahdat. Leels attahlums starp dīshwes weetu un darba lauku, un mekanisks darbs ir kaitigi un jaluhko nowehrst.

4) Lai laika netruhktu, newajaga dauds nodarbote es pāfchām ar fewi; darbu wajaz eefahkt bes pahrač leelas ūgatavoschanas.

Kad dīshwē us to eelaishčas, ūwam wezajam Adamam (ar apustuka Pawila wahrdeem runajot), padoma prāšt, tad gan pee laba darba ūahkhanas netiks. Sliktajeem ūilweka dīsinuleem bes ūurnefchanas japačlauša labajeem. Ja tas noteik ar tahdu dīžiplinu, ar fahdu saldats pačlauša wirsneekam, tad ūilwets ir us pareisa zela un tik tad war ūazit, ka winsč dīshwo ka nahkās, un iſleeto pareisi ūawu dīshwi.

Ja ūaka, ka paprečschu japačrdomā, pirms ūerās pee darba, tad daudsreis ari ta ir tikai iſruna, ūewisčki tad, ja pee tam wehl aissmehkē ūigaru.*)

*) Ūmekščhana ir neleitiga laika tehreščhana. Bes tam grafs L. Tolstojs ūaka: „Umekščetaj un dīschrāji ir rupji ūilwei, kas qatami ūitu ūeesības ūahjam miht.“ Kursč ūmekščetaj ūan to pats naw ūeeddīshwojis ūelszeka wagonōs? Tulkotajs.

Labačas, prahīgakas domas rodas strahdajot.

5) Masu brihīch u iſleetoſchana ſtahw neſaraujamā ſakarā ar laika aiftaupiſchanu. Daudſi tikai tad grib eefahkt darbu, kad teem ſoti garſch laika ſprihdis preefchā, beſ nekaſda zita puhlina. Ta ir diwkahtiga paſchpeewiſchanas. Zilweks neſpehj ilgi ſtrahdat beſ atpuhtas; darba pirmā ſtunda ir pati augligakā, pati roſchigakā. Utuna: „Schodeen nelon wairs eefahkt,” ir beſ kahdas jehgas. Schee maſee brihtini iſtaifa leelo daļu zilweka darvibas laikā.

6) Darba maina ir weens no galvena kajeem laika un ſpehku diuupiſchanas lihdsfelkem. Darba maina nosihmē gandrihs tu neſeu, ko atpuhta. Darbus ſapratiģi, praktiſki mainot, war ūzīdat gandrihs augu deemu. Ir maldiba, domat, ka nedrihkf uſahkt jaunu darbu, virms uſahktais naw nobeigts. Maſkſlineeki pa leelakai daļai dara gluſchi otradi, — ſtrahdā iħſti dauds darbus weenā laifā, katra azumirkli to, kurſch labak patiħk. Japeeſihmē, ka wehſtules wiſlabak atbilstet tuhſit, lihds ko tas ſanemtas.

7) Lai laika netruhktu, wajaga ſtrahdat aħtri, ſaturam peegreſchot galweno uſmanibū, bet ahrejo formu maſak eewehrojot. Slawenafee rakſti ir gadijuma rakſti: Ewangeliums, Pawila wehſtules, Lutera un Laſala maſakee rakſti, Onkula Toma buhda, daschi gabali foranā un leelā daļa no wezās deribas. Schos laſis wehl tad, kad nebuhs wairs neweenas no muhſu laiku fiſtemaſiſki — ſiniſki farakſtitām grahmatām. Akuratiba ir ſkaiſta un wajadſiga leeta, bet tikai tif taħlu, zik pateeſiba to praſa. Ir ari neiħſta akuratiba, ta neiſlaiſch ne maſakā neezina, nekad neteef gatawa; bet taħfu daschi ſchahdu, wiſneezigakojos fiſkumos iſſtrahdatu darbu iſſkata par iħſtas iſglihtibas un ſinibu panahkumu, lai ari darba noluħks aif ſchahdeem fiſkumeem nebuhtu wairs nemaj iſprotams.

Pateeſiba katra gadijumā ir tif weenkaħrſcha, ka neiſſlatas deesgan ſiniſka un tadeħl winai arveenu peekar klaht wehl deefin kahdu leelu baļaſtu, lai dotu tai akademiku iſſkatu. Ne fatram ir dots tas, kas Laſalam, furam pehz flawenā darba „He-

raflits Tumſchais" atlika wehl deesgan ſpehka un eekſchejas dedſi-
bas. Daudſi pee ſchahdeem darbeem paſauđe neween meefas, bet ari
gara ſpehjas un pehz neder wairs nekur.

Slawenajeem ſinibu wiſreem ir daudſreis truhkuſchas walſis
wiſru ſewiſchkas ihpafſchibas. To wiſgaiſchak peerahda wiſu
dſihwe; walſis amatos wiſi padodas warai, kur no teem
waretu ſagaidit brihwibas aifſtahweſchanu.

8) Laika aiftaupiſchanas dehl ir nepeezeefchami, wiſu, ko
dara, darit tu hlit ka na hka s, bet newis pagaidam.
Daschi laſa daudſ, bet neſin no laſita neka pamatiſi. Ir laudis,
kuri buhtu preezigi, ja atminetos jel to, ko paſchi rakſtijufſchi.

9) Daudſ laika manto (preefch ſiniſkeem pehtijumeem) zaur
ſinamu ka hrtib u pehtijum os un pi r m a w o t u
iſle etoſch a n u. Pee labi noſahrtota materiala laiks nekad naw
jaſauđe ar weltu mekleschanu. Sinaſhana, kuru eemanto no zitas
puſes, nekad nedod to droſchibu ſlehdheenos un paſchuſtizibu, ka
ihſtais awots. Scha laika ſinatnes leelaka kluhda ir ta, ka
daudſreis wiſa gudriba ir — ſinat, ko ziti par weenu jeb otru
leetu domajufſhi, waj fazijufſhi.

Pamata leeta mahkſla, ka laika netruhkf, ir — wiſu
ne derig o no ſawas dſihwe ſiſmeſt laukā. Un
nederigā, ko modernā ziwiſiſazija praſa, dſihwē ir loti daudſ.

Daudſ iſglihtotu lauſchu laſa ti ka laikrafſtus. Wiſu
mahjā neatradift beſmit derigu grahmatu. Tadehk ari daschi
laikrafſti zenſchás peemehrotees ſchahdu laſttau garſchai. Laikrafſtu
laſtſhana aifnem daudſ laika, tadehk buhtu derigi preefch
ſtrahdigeem zilwekeem iſdot „Laikrafſtu konſpektus,” kur wiſ-
ſvarigakais buhtu loti ihſi ſanemts. Daschi walſis wiſri laikrafſtus
nemas nelafa, bet wiſu ſvarigaku leek ihſi atſtahſtit.

Tad nahk ju b i l e ju un b e e d r i b u ſehrga. Nahkoſcha
paauđse gan laikam ſkaitis muhs par loti laimigeem zilwekeem, jo
mehs allaſch efam ſagatawoſchanā uſ kaſhdu nebuht jubileju. Te
gaibama 100 gadu peeminas deena, te 50 gadu amata ſwehtki,
te 25 gadu jubileja, etc. Wiſu ſchahdu ſwehtku galvenais zehlonis

ir newihschofchana strahdat. Sagatawoschanas us schahdeem s'wehtkeem daudsreis weskas wefleem gadeem, kaut gan wißwarigako waretu isdarit pusdeenas laika! Tadehk ari strahdigakee zilweki jo deenas wairak atraujas no schahdäm leetäm, bet winu galwenee rihkotaji ir besbarbji, kam laika deesgan.

Daudsi tehrè welti laiku, teikdami, ka nodarbojotees ar mahkslu (musiku, sihmeschanu, dsejoschanu). Bet schai, drusku fmalkajä baudijumu kahribä teek ißnihzinats idealismus un daikuma uhtas, kas leelakä, jeb masakä mehrä peemiht katra zilweka fir di.

Ari beeschä weesoschanas ir tihra laika kaweschana; agrak ta nobereja par sawstarpejas usmudinaschanas un pateefas draudzibas sihmi, bet tagad tai naw wairs ne ehnas no agrakä rakstura. Schai finä es turu zeenä Getes wahrbus: kas peeklahjas, to mums japrasha kreetnäm seewäm.

Par teatreem un konzerteem nerunaſim. Teatrim, lai winsch pateesi kalpotu sawam ihstajam noluhkam, wajag tahdu reformu, ka no vija tagadejä eekahrtojuma mas kas paliftu pahri. Konzerti ari daudsreis teek karihkoti ar to noluhku, lai aispilditu eekshejo tußchumu. Kas sihmejas us materialisko filosofiju un ſliſteem ro maneem, tad loti jawehsläs, kaut dauds buhtu starp ißglih tötem tahdu, kas ar labako ſirdsapſinu waretu ſazit: mehs winus ne paſi hſt a m.

Breekh wiſpahrigas ißglih töbas wajadsigs no katra rakſneeka tikai pa gabalam laſit. Bet kas naw ne rakſneeks, ne awiſch-neeks un laſa wairak ka weenu rakſtu no Flehbera, Solä, Ibjena, etc., tas fog ſawu paſcha laiku, bet ja tahds laſitajs ir „wina“, tad ta grehko ari pret ſawu dabu un ſawu dſihwes usdewumu.

Wehl diwas peesihmes.

Pirmä. — Wahzu mahzitajs Rote teiz: ne n o d o d a t e e s p a d a u d s p r i w a t à m d a r i f c h a n à m. Kas personigas daifchanas pehz eespehjas aprobescho un wairak interesejas par wiſpahrejam, tas arweenu jutſces apmeerinats.

Otrā. — „P a l e e z p e e t a, k o t u e s t m a h z i j e e s u n
k a s t e w d o t s.“ Preefsch tam allasch laika deesgan. Wezjuhdū pa-
runa teiz: „Kas semi apstrahdā, tam maišes deesgan, bet kas no-
darbojas ar newajadfigām leetam, ir gefis.“

Iz dauds leetu, gar kurām mums naw nekahda dala, bet kuru
pasihshana tomehr peeder pee wispahtigās iſgħiħtibas. Juristam
peeteek reis iſlaſit par Rocha tuberkuloses bazileem, jeb par X sta-
reem. Laſals pareiſi ſaka: „M a h k f l a, k a u t k o a i f f n e e g t,
p a ſ t a h w n e d a l i t ā ſ p e h k u ſ a w e e n o ſ h a n ā w e e n ā p u n k t ā.
Jawehlās tikai, ka mehrkis, pehz kura zensħas, nebuhtu pajja, bet
buhtu zehls, augħts un daifsch, preefsch kura wehris puħsetees.

New a j a g u s n e m t e e s n e k a h d u s l e e k u s d a r-
b u s. Muhsu laikos darbu ir besgala, no kureem leelakā dala.
prasha dauds laika, bet nedod neka.

Apustulis Pawils, Atenās ūludinadams, pahrleezinajās, ka laudis
gribeja kaut ko jaunu d'sirdet un wairak neka. Tikai kahds augst-
manis un weena ġeeweete eeguwa paleekamo fweħtibu no Pa-
wila spredikeem.

Gluschi tas pats gandrihs arveenu ir ar lekzijām (preefsch-
lastiżumeem). Saprota ms, ka te, pa leelakai dalai, wainiga pub-
lika pati, kura par lekzijām spreesch tikai pehz ahrejha weida. Tai-
fni iſgħiħtotakee taħdas lekzijas apspreesch loti greifi. Weenfahr-
schee laudis schi finn ir pahrakti. Dauds laudis ir studejuschi tilai
dailes literatru, tomehr tee skaita ġewi par pateek iſgħiħtoteem.
Tee tad ir leelu finiżku lekziju, literaturas ċhurnalu, felettonu, laik-
rakstu un romanu zeenitaji; tas, kaut gan us ihsu laizinu, tomehr
aipspilda drusku winu eekshejjo tuħxum.

Sħee nu buhtu galwenakee laika taupiħħanas liħdsekk. Teem,
kas winn għix grīb isleetot, weħl ū fu: loti eewehrojams, d'siħw ħaż-
dhamas laimes prafijums ir, ka la i ka ne bu ht u par daud s-.
Bilweku labklahjiba pastahw nerimtox ħaż-
ħaż-żon u ar to sawie-
notā fweħtib, kuri beidsot darbu pahrwehrsħi par preeku. Nekad
żilweks naw jautrafs, ka tad, kaf atradis ġew pareiso darba laukku

Meklē to (ihsto darbu), ja gribi buht laimigs! Leelakā dala zilweku ir nelaimigi tadehk, kā teem darba naw, jeb ta ir par mas, waj ari tas naw winu ihstais. Nekad ūrds naw meerigaka, kā pee ihsta, noopeetna puhlina.

Newajaga tikai darbu padarit few par ekkū, bet ar darbu un puhlinu kalpot Deewam. Kas schō nee ewehro, tas wezuma deenās friht meešas un gara nespēhžibā.

Iz tikai diwas leetas, kuras zilweku nekad nepamet, bet droshina wiſos dſihwes gruhtumos un ruhtibās, tas ir — mi hleſtiba un puhlinſch. Kas schis nezeeni, tas isdara wairak, kā paſchlepkaſibū, tas nespēhj eedomatees, ko wiſch pasaudejis. Meers bes darba ir nepaneſams schinī paſaulē. Kautko labaku par darbu zilweks newar wehletees. Apmeerinajumu ihſia puhlinā tomehr atrod tikai tas, kas strahdā bes pahrpuhleſchanās. Kas pahrpuhlās, tas nemihl wairs darbu, bet tikai wiña auglus. Tomehr pahrpuhleſchanās ir muhſu laiku ſlimiba, kurai mehs upurejam ſawus behrnus. Mās gados jauneklim jaſasneids loti dauds, to paſchustureſchanās zihniſch no ta prasa. Schō zihniņu ſpehj iſturet tikai paſchi wiſſtiprakee. No bagatigi ſweh-tita, meeriga puhlina te naw ne runa. Laiks tad te eſch a m par ihſu un katra mahkla par garu. (Karjeristus wiſpahrigi ne-eerauga; tiklihds kā paſaule noſkarst, kā zilweks naw karjeriſis, tam tuhlit weizas labati. Brahtigakā farjera tadehk ir pateefs, meerigs puhlinſch.)

Pateefs puhlinſch, kam nekad naw laika preeksch neekeem un allasch laika deesgan preeksch laba un leetderiga mehrka, ir eespeh-jams tikai tam, kuram tahdi uſkati, kā darbs nebeidſami turpinās un kā ſchi paſaules dſihwe ir tikai masa dala no wiſas dſihwoſchanas.

Iſ ſchahdas pahrleezibas iſzelās duhſcha preeksch ſwarigakajeem uſdewumieem, pajeeiiba leelakās gruhtibās un ſaweklos, kurus rada

apfahrtne, waj personigais raffiurs, rodas spehks, meerigi atteiktees no ta, kas weeneem, jeb otreem pašaules usſkateem ir nepezeeschams, bet kam no muhschibas redses apwahrkschna ſkatotees, naw nekabdas nosihmes.

Epikteta mahzibas.

Wezlaiku ſtoika (filoſoſa) Epikteta mahzibam ir leela pedagogiſka nosihme. Kaut gan katrai profeſijai ir ſawa metode, tomehr kram ſkolotajam waſaga ſewiſchka, no zitam atſchlikrigas personibas, kura uſ auſbekneem daritu dſilu eefpaidu.

Kaut gan tagad dauids mahzitu, daudſi, kuri ſew maiſi ar mahzijchanu pelna, tomehr patſtahwigu personibu ir maſak neka agrak. Sewiſchka originalitate leelumā un ſihkumos jau ir tas, kas tautas iſſchkar. Winai ſuhdot, ari tautai, kā tahdai jaſuhd.

Školas galwenais uſbewums ir pehz eespehjas zenſtees pareiſu, kreetnu personibu iſaudſinat.

Kā to aiffneegt? Školas ween to newar. Kaut gan tagad ſkolotu dauids, tomehr kreetnu, patſtahwigu zilweku ir koti maſ. Personu naw, bet ir tikai paratijas un grups, kuri ſkaitlim peeder iſſchkiroſchā nosihme. Es domaju, kā patſtahwigas personibas attihſtas zaur paſchaudſinaſchanu un peemehru. Školai tikai ja pamudina un jawada paſchaudſinaſchanu. Preeksj paſchaudſinaſchanas ir tikai diwas „metodes:“ ſtoizīms un kristīga tiziba.

Kristīga tiziba un winas iſplahtiſchana ir garidſneezibas darischanā, par to te tuwaſ nerunaſim; kaut gan man ſchkeet, kā daſchs negaridsneeks, kā Gordons paſcha, ſiwa laikā labaſ, dedſigak ſludinaja kristīgo tizibu, neka wiſa Auglu garidſneeziba kopā. Wina neleelajā rafsteenā: „Nowehrojumi Palestinā“ ſlehpjās, kaut gan gruhti ſaprotamā weidā, pareiſaka kristīgas tizibas ſapraſchana, neka Kalwina rafſtos. Zilweka paſchattihſtiſchanas

zelsch zaur kristigo tizibu eet starp ehrlichkeem. Ne kats to war atraast. To eespehj tik behrnischkigi newainigas strdis, kahdu ir mas pee muhsu XIX. Nadu sumtena komplizeteem zilwekeem.

Stoizisms*) ir zehlees muhsejeem lihdsigos laikos un ii dsilas pahrdomaschanas auglis, kahdā zelā d si h w e s l a i m e buhtu sañneedsama.

Daschās weetās gan stoizisms gluschi nesaškan ar kristigām mahzibām. (Mateus V. 32, 39, 42, 44, — VI. 19, 34. Rom. XII. 16 — 21). Pehj stoizisma, tur minetās leetas peeder pee zilweka laimes pamata.

Stoizismam nepeemiht nekas pahrdabigs, tas neprāja nekahdas tizibas, bet allasch greeschās pee zilweka weselā prahta. Winsch ir iżzehlees ajs dišchenakeem eemesleem, neka „b a u d i j u m a“ un „m a i s e s n a i d a“ prastjumi.

Stoikeeschu filosofija usstahjās pret scheem abeem pasaules uisskateem. Pee daschām personibām winai išdeweess teesħam peerahdit, ka ta spehziga isaudsinat „dsess wihrus“, ar zeetu karaktri, kas katra dsihwes gadijumā ir patstahwigi un nefatriginami.

Intereſtantakee tihipi starp schahdeem eewehrojameem zilwekeem ir ķeisars Markus Aurelius un wehrgs Epiktets.

Epikteta mahzibas ir usglabajuščās loti ihsā weidā, bet taiſni tas padara winas praktiſti preejamas. Zilwekam newajag ne filosofijā ne religijā dauds pamahzibu. Galwenā leeta ir — stingri tizet nedauðseem, sinameem likumeem un tos eewehrot ūarvos darbos.

Ja pateet eewehrojamu wiħru dsiħwi paſiħtum wiħos fihkumos, tad allasch redsetum, ka to flawa s un labdar ibas zehlonis bij tikai nedauðsi, bet zeeti iſpilditi filosofijas jeb religijas pamata likumi, lihds ar daschām labām eeraſchām. Turpreti tas, ko tagad noſauz par filosofiju, waj religiju, pa leelakai datai naw nekas zits, ka spihdosħas dekorazijas bes praktiſtas wehrtibas. Ja ta nebuhtu,

*) Wejlaiku filosofija.

tad wišmazitāce filoſofi un teologi buhtu ari wiſlabakee zilveki.

Epiktets ir dſimis Trigijā, no ſemas kahrtas, eefahkumā bijis par wehrgu pēc kahda no Neroa meesas fargeem, rupja un neſchēhliga zilveka, — wehlak atlaists brihwā. Wehrdsibā tam zaur ūſchanu ſabojata kahja, kadehk palika klibi. Brihws buhdams dſihwoja nabadsibā, — wiſa wina manta bij benkis, ſpilvens un lampa.*)

Keiſars Domižijans Epiktetu ſifa iſdiſht no Romas, wehlak ari no Italijas. Tomehr pēz daſchām ſinām wiſch ſtahweja ar Adriānī draudsibā un dſihwoja wehl Marka Aurelija laikā; mira 110 gadus wezs**).

Wehlako laiku kristīgēe rafſineeki, ſtarp teem Sw. Augustīns, Epiktetu, Šeneku un Marku Aureliju eeflata par puſkristīgēem.

Lai nu gan ſtoikeeſchu augſtaſas mahzības loti tuwojās kristīgas tiziſtas mahzībam, tomehr wiņās naw kristīgu mahzību behrniſchi uſtīzīgā gara, kas iſſkaidrojas zaur to, ka wiņas iſzehlās no gluſchi zitadeem paſaules uſſkateem. Ŝewiſchi ſtarpiſa ſtarp abām mahzībam manama tur, kur Epikteta mahzībā gaſchi un ſkaidri iſteikta ſeeveeſchu nizinaſčana, kas kristīgas tiziſtas garam gluſchi ſwescha. Lihdīgas weetas atſkaitot, wezlaiku filoſofijā Epikteta

*) Šo lampu pēz wiņa naħwes no pirola kahds bagatneek pa 3000 drachmām, kaut gan filoſofam dſihwojot, wiſch ir needomajās tam paſneezt kahdu paſlihdsibu. — Tamlihdsigu peemehru ari tagadnē netruhkfst

**) Kahda Marka Aurelija pēſiħme runā preti iſſafijumam, ka Epiktets eſot ſtahwejis draudsibā ar wiņu: „Rūſtikum man japatējās par to, ka kahku tilumigi labotees un papildinatees; ka atħwabinajos no ſofiſtu godkahribas, ka neratſtiju par abſtraktām leetam, natureju pamahzoħħas runas, nelepojos ar to, ka eſmu ſtingrs, kreatns un peellahjigs jauns zilveks, ka mahjā neſtaiga ġu ħwekku drehbēs un ka manas wehſtules allasch ir weenkahrbas, taħħas ka wiņa, manai mahtei rafſittà wehſtule. Wiñam man japatējās par to, ka eſmu peederig ſatram, kas pats atſiħtās. Wiſch eemahzija mani pamatiġi laſit, fargatees no pawirħħibas un nepeeſtift ſatram pawirħħam ſpreedejam”.

raksti tikumibas uſſkatu finā stahw wistuwaki kristigas tizibas mahzibām.

Tadehł stoikeeschu filosofija pelna leelaču iſplahtischanu, ſe wiſchki mahzibas kahrigo jauneklu starpā.

Weenigais, lihds muhſu laikeem pilnigi uſglabajees Epikteta raksteens ir wina „Enchidrion's“, kurſch uſſkatams par, wina flu- dinatās, stoikeeschu dſihwes gudribas rokas gruhmatu.

Greefīstmees tagad pee Epikteta mahzibām, no ſawas puſes apzeredami daſchas wina domas.

1.

Daſchas leetas ir muhſu ſpehſkā, daſchas turpreti ne.

Muhſu runā ir muhſu domas, zenschanās, wehleſchanās, ar wahrdū ſakot, muhſu gribas parahdibas. Muhſu warā naw dſih- wiba, manta, gobs, rc.

Ja behdas un poſts tevi mahž, apdomā, ka lās leetas naw tawā warā un nebrehž ne uſ Deewu, ne uſ zilwekeem. Ja tu par ſawu ihpachumu turi tikai to, kas teefcham ir taws, bet ſwefchu uſſkati par ſwefchu, tad tevi neweens nekad neapgruhtinās un ne- kawēs, tev nekad nebuhs jadara pret ſawu gribu; neweens tev nekaitēs, tev nebuhs eenaidneeka, neka ſaitigs tev neufeſes.

Eenaidneeks ir tikai tas, kas mums weenā waj otrā finā kaitē. Ko paraſti par tahdeem ſauz, tee, pa leelakai dalai, ir zil- wekam loti derigi un pat wajadſigi. Schahda pahrleeziba atweeglo zitadi gruhto bauſli — eenaidneeku mihlet. Diogens teiz: „Nam palihdsibas wajaga, lai greeſħas pee pateefsa drauga waj nikna eenaidneeka“. Dſihwes aprakſtos daudſreij ſastopamā frahje: „winam nebij eenaidneeku“, naw nekahda ſlawas dſeesma preeſch freetna zilweka.

Ja tu gribi pehz augſtām leetām dſihtees, tad apdomā pa- preeſchhu, ka newis ar puſſirdi, bet ar wiſu ſirdi un dwehſeli tev tām jaſeko. Ja tu weenā laikā gribi bagats tapt un augſtu weetu iſpildit, tad neſaſneegſt ne weenu, ne otru. Stoikeetis min ſekofchus, pateefus dſihwes pamata prakſjumus: lai faut ko ſa- ſneegtu, ir wajadſigs entufiaſms — tiziba; bet diwi fungem reiſe

newar īalpot, kō paſchi labafee zilweki tīk beeschi dara. No redsamām un taustamām mantām zilwekam ir jaathakās, lai waretu eeguht neredsamās — augstakās. Schis ir ſchaurais, bet weenigais zelſch, tā ſtokeefchu filoſofijā, kā kriſtīgā tizibā, kaut gan leelakai dalai zilweku tas iſrahādās par qekibu. Diweem īalpodams bes ſchaubām paſaudeft to, kas iſtaifa zilweka laimi un brihwibū; paſaudeft dwehſeles meeru, kas pehz ſtokeefchu domām ir zilweka augſtakā manta. Zentees tadehkā ſatras nepatiſhomas domas hanemt kā fantafiju, newis kā kaut kō pateefu. Tad pehz pahrbaudi waj tās atteegās uſ leetām, kas ſtahw muhſu warā, jeb ne. Ja ne, tad ſaki: „Kas man tur dalas?“

2.

Nelaimigs, kas wilās ſawās zeribās, bet wehl nelaimigačs, kam uſbruhk tas, no kā winſch baidijees. — Bet ja kahds baidas no leetām, kas nestahw wina warā, no ſlimibās, nahwes jeb nabadiſibās, tas ir diwkahrt nelaimigs. Tadehkā nebaidees nekad no ta, kas ahrpus muhſu waras.

Laboſchanās ſahkums pastahw eekſch ta, gribu (weenigā leeta, kas pateeft zilweka paſcha warā ſlahw), uſturet ſmobadu no ſatras kalpibas un laimigs buhſti tu, ja ſaſneegki leetas, kas nestahw tawā warā (Rahdu 15. gadu ſimtena ſwehtā pat teiza: „Katra paſcha wehleſchanās ir grehks“).

3.

Pee wiſām derigām, eepreezinoſchām un tadehkā tew mihičām leetām iſſkaidro ſew gaſchi, kā ihſti ar wiñām ſlahw, ſahda wiñu daba un kā tās zehluſchās. Gefsahz pee wiſmasakām. Ja redi ſruhſti, ſaki, ta ir kruhſe, un tu nepaliſti nemeerigš, neusbudinajees, kad wina ſaplighſis. Ja tu apkamp ſawu ſeewu, jeb behrnu, ſaki ſew, fa tu buthcho zilweku, tad augſtaſinigi wareft ſagaidit wiñu nahwi.

4.

Kad tu pee darba eji, apdomā labi wižus apstahkļus. Ja eji peldetees, apšver, ka peldu weetā gruhſlās un ſpeeschās, la-majās, fog. Tur plōſās, ſmejās, tračo. Ce-eedams ūki ſew: gribu peldetees, bet pee tam eeweħrot ſawus prah̄tigos uſſkatus*). Tā domā pee ūkra darba. — Ja peldotees tevi kaut kaš trauzē, tad ūki: es gribēju ne tikai peldetees, bet ari ſawu brihwo gribu un ūkra ktri paſargat, bet ja duſmojos, tad neturu wahrdū.

5.

Ne leetas paſčas, bet domas par winām zilwekuſ padara nemeerigus. Pati par ſewi nahwe naw nekas breeſmigs, jo tad wina ari Sokratam tāhda iſliktos; breeſmigas ir tikai pahr̄spihletas domas par nahwi, ka par ko ſchaufmigu. Multis ſawā nelaimē waino zitus, mas iſglihtots ſewi, bet pilnigi iſglihtots un pareisi audzinats zilwek ūkvaino ne ſewi, ne zitus.

6.

Nelepojees ar preekſchroziбу, kura naw tawa. Ja ſirgs lepnā uſpuhtibā teiftu: Es eſmu ūkaiſts; tas buhtu paneſams. Bet ja tu ar ſewiſchku lepnibu ūki: „Man ir ūkaiſts ſirgs“, tad tu lepojees ar ſirga, ne ſawām kreetnajām ihpafſhibām. Kas tev no ta peeder? — Domu gaita.

Schahda lepoſchanās ar zita peederumu ir wiſu mas iſglihtotu zilweku ūkarakteristiſka, paſihiſchanas ſihme.

Rahds mahžitajs pareiſi ūka, ka eeweħrojams ūkahwoſlis dara apſtulbinofchu eespaidu pat jau zaur ūkaiſto uſwalku. Daudz derigak ūkatees ar tautu paſchu, neka eewiltees ūnamās aprindās. Zaур ūchahdu ūchirſhanos peestahjās gara ideju nabadiſbai. Wiſ-pahrigais ūkra deenests atſtahj ūki labu eespaidu ſewiſchki augstakās ūchirkās.

7.

Kad juhras zelojumā ūkug aptur un tevi ūkhta malā pehz uhdens, tu drihſti eedams pazelt uſ ūzeline gulofchu gleemefiti jeb ūkpolu, bet tawām domām allačh ūkuht pee ūkuga un jaufmana.

*) Zelojot ūkis ūkums buhtu ſewiſchki ūkigri jaceeweħro.

waj stuhrmanis tevi jau nefsauz, un ja sauz, tad jepamet wiſs un jaſteidsjās atpačak, zitadi tu taptu, kā iſbehdsis wehrgs, ūſtits un ar waru kugī atpačak eewests. Tāpat ari dſihwē: ja Deews tev ſewu, jeb behruus ir dewis, preezajees par to, bet kād stuhrmanis sauz, pamet wiſu, pat apkahrt wairs neſkatees. Ja eſt ſirmgalvis, tad labak nenokliſti tahu no ſawa kuga, ka nepeleezi atpačak, kād stuhrmanis sauks.

8.

Nekahro, lai paſauļē tā eetu, kā tu wehlees, bet wehlees labak. Lai wiſs noteek tā, kā tam janoteek, tad buhſi laimigs.

Te nu parahdās ſtoikeeſchu pahrač leelā padewiba un paſemiba. Stoikeetis ſahpes noleeds, nizina, bet kriſtiga tiziba mahza tās pazeest geribā uſ labaku dſihwi. Budifms mahza ſahpes pazeest aīs ruhgtās nenowehrſchamibas un nogaidit reiſpeenahldamo ſahpyju galu. (Beenijami ſawā ſinā ir wiſt tee wihi, kās weenā no ſcheem zekeem ſeio un zilwezei ir iſeju ſagatawojuſchi iſ peſimiſma.)

9.

Slimiba ir meefas, ne gribas ūweklis. Klibums ir kahjas ne gribas ūtroplojums. Gewehro katrreis to, kas tev atgadās tad tu noſkartiſi, ka ūwekli ir preekſch wiſām zitām ūtetām, ne preekſch tevis.

10.

Wiſos gadijumos pehtoſchi apdomā, kursch ſpehks te buhū jaleetā. Ja redſi „ſkaſtuli,” greſees pee ſawa atturibas ſpehks: ja gadās gruhts darbs — tev ir iſturiba; ja tevi nizinā, — iſleeto ſawū pazeetibu. Ja tu buhſi eeradinajees katra gadijumā tū darit, tad nekad nejutiſees nelaimigs.

11.

Nekad un nekahdā gadijumā neſaki: es to paſauſeju, bet es to atdewu. Taws dehls ir miris, — tu eſi wiwu atdewis. Ja tawa manta ir ſuduſi — ta ir atdota. Gan tas ir ūunda-

ris, kas tew to nokehma, bet waj tew jaſina, zaur fo dewejs atprāſa? Mantu, kamehr ta tew peeder, leetā, bet uſſati to ſā ſveſchu; iſleetā to ſā zelineeks iſleetā weefnizu.

12.

Ja ſinibās ar ſekmēm gribi uſ preekſchu tikt, tad atſwabinees no ſchim lihdfiqām, aplamām domām: „Ja nebuhschu taupigs, truhks uſtura; ja dehla nefsoditchu, iſaugz laundaris.“ — Labak bes baiſēm mirt, neka ar ruhpēm dſihwot pilnibā; labak lai dehls paleek par palaidneeku, neka tu duſmojees par winu un juhtees uelaimigs. *)

Gefahz ar maſām leetām. Ja tew iſlej elji, waj nosog wiſnu, ſati: tiſ dahrgi man maſhā aufſtaſtiiba un gara meeriba. Par welti muhſu laikos nedabū neka. Ja falps tew neklauſa, tad ſati: tas winam gan nepeeklahjās, bet es tatſchu kalpa dehlt neeefſchu piktotees.

13.

Ja ſinibās gribi tahtu tikt uſ preekſchu, tad panes pazeetigi, ſad ahrejo labumu dehlt tewi tur par muſki. Nepuhlees israhdit, ka tu fo ſini un pat tad, ja ziti no tewis tur leelas leetas, neuſtizees par daudſ ſawām ſinachanām. Wiſu uſ reiſes naw eespehjams

*) Te parahdās ſtoikfās filoſofijas egoiſmā, kura pamats ir: wiſu preekſch ſewis, neka preekſch ziteem. — Tas ſtahw beſgaligi tahtu noſt no krītus pagehrejuma — uſupureſchanās preekſch lihdszilwekeem; tahtu noſt no ta ſtahw laimigā apſina, buht par zilwezes labdari. Wezlaiku filoſofu laimei ir wairak negatiivs ralſturs; ta nebuht nepaſtahw leelajā laimes ſojuhtā, kura viļda tahtus, kuri nem valibu wiſai zilwezei no derigos darbos; ſalihdsinot ar ſcho apſiau, zeeſchanas parahdās ne-eeweħrojamas. Ari ſtoiku paſemibā ſlehpjās lepnumis, kas maſako grejnibas tahti pahrvahr, bet pee lihdszilwekeem atſtahi uelabu eespaidu. Filoſofija ir zilweka prahā auglis un peemiht tiſ teem, kuri to peefawinajās. Paſchi filoſofi, ſā pēmehram Hartmans iſſkaidro: filoſofijā ir welti mellet eepreezinachanu un žeribū. — Ladehlt ſtoiku filoſofijas kōdolu mehds ſamenit diwos mahrdos: „Pazeet un — atturees.“

eeguh. Kas weenā leetā grib tahlu tiift, tam kahdu laizinu zitas ja pamet.

14.

Tu eſt multkis, ja gribi, lai tawi behrni, ſeewa un draugi muhſchigi dſihwo. Tee naw taws ihpaſchums, tu eekahro ſweſcha mantu (waru). Tāpat tu eſt gekis, ja pagehri, lai taws wehrgs nekur nekluhdās. Bentees tif pehž eefpehjamā un a iſſneedſamā.

Kas war iffargatees no ta, ko baidās, un aiffneegt, ko wehlās — tas ir ihſts kungs par wiſu. Kas grib brihwis buht, lai nerwehlās un nebihſtās ta, kas stahw zita warā, zitadi wiſch paleek par ſawu eegrību wehrgu. (Absolutā brihwiba ir — tikai Deewam kālpat, neweenam zitam).

15.

Apdomā: dſihwē tew jaſwedās tā, kā weeſtibās. Kad nahk tawa rinda, nem godbijigi ſawu teeſu. Ja ari tew kā ſewiſchki patihk, gaidi, kamehr to ſneeds. Kas ſihmejas uſ ſeewu, behrneem, goda weetām un bagatibu — iſturees tāpat. Bet ja tu no peſolitā neka nenemi, tad tu buhſt zeenigs deewu weeſis un kopā ar wineem waldiſi. Pehdejais dſihwes weids ari Diogenu un Heraklitu padarijī ſlawenus.

16

Ja redſi kahdu behdigu, kuram dehls aiſzelojis, jeb kurſch paſaudējis ſawu ihpaſchumu, tad nedomā wiſ: wiſch ir nelaimigs, bet, — wiſch domajās eſot nelaimigs. Nekawejees prahtigeem wahrdeem to apmeerinat, ja wajadſigs, raudi lihdsi, bet far ga-jees ſawā ſirdi winam lihdsi noſku m̄t.

17

Neaismirsti, kā tew dramā jaſpehlē ſinama loma, kuru autors noteizis. Taws peenahkums ir, uſdoto lomu labi ſpehlet, bet newis gudrot un prahtot, waj tew tahlā loma maſ peenahklos.

18.

Ja tew ko launu fludina, eſi meerigs un ſaki: man paſcham war tik laimi fludinat. Katrina Seena ſaka: „Droſchſtrdigajam laime un nelaime ir kà paſcha labà un krejšà roka, — wiſch war leetat abas.“

19.

Tu waru buht nepahrſpehjams, ja nekad neelaidees zihniā ar ſtipraku. Ja redſi loti godatu un warenu zilweku, ſargees (un wehl ar ſtaudibu) to turet par laimigu. Ta kà wiſa pateeſa lab-klahjiba paſtahw leetās, kuras muhju warā, tad ſtaudiba un greiſſtardiba ſchinī ſinā ſaudē kaftru jehgu. Tu tatschu negribi buht ne fara wadons, ne ſenators, ne konsuls, bet gribi buht brihwis. Bet kai to ſaſneegtu, tad janizinā wiſs zits, kas ne ſtahw muhju warā.

20.

Apſweri, ka ne ſteeni, ne lamas tewi apwaino, bet eedomas, ka tas ir kauns. Zentees iſſargatees no ahtrām duſmām, paſrdomajis, ſpehſi ſewi ſawalbit. (Genaidneeki nebuht naw tik bihſtami, kà ari draugi naw tik derigi par kahdeem toſ mehdöſ turet. ſkaugi maſ ko iſwed zauri, ja tee neatrod preti naida).

21.

Katru deenu paſrdomā par nahwi, par iſdihſchanu un par wiſu, kas tew iſleekas breeſmigs, tad tew nekad neradiſees netihrs domas, waſ paſraſ karſtas wehleſchanās.

22

Ja tu prahnezzibū mihič, tad eedomajees jau preekſhlaikā, ka tewi iſſmees, un mehdidami fazis: redſ, kur nahk jaunzeptaifs filoſofs, kadehk gan wiſch ſkatās uſ mums, kas ar to kopā augam, zaur peeri?

Neefi nekad uspuhtees, bet paleeji pee ta, ko reis par labu atsinis, itka Deews pats to buhtu nolehmis; tad tee, kas eefah-kumā tewi issmehja, wehlak apbrighnos. Bet ja tu lausees nogree-stees no faweeem ussfatrem, tad tewi issmees diwlahrtigi. Nizinataji un issmehjeji daudskahrt wehlas zaur to tikai apslahpet sawas pa-ħcas firħapsinas pahrmetumus. Kopā usaugħżeem ir gruhti faprof starpiġi, kahda wehlaka dsiħwé rodas starp eefah-kumā għiexi weenadeem rakstureem.

23.

Nekad neruhpejjes dauds par fawu apfahrtni, nezentees taudim patik, jitadi faudek fawu pareiso, neatkarigo stahwokli. Apmeer-najees ar to, ka efi prahħnejn. Ja gribi kahdam par tahdu rah-ditees, tad rahdees pats few: tas ir tawā warā.

24.

Lai tevi nekad nekkundina domas: „Man janodsiħwo bes goda, flawas un bagatibas.“ Waj fchahdas leetas eeguht ir tawā warā? Rahdi man zelu, kurā war eeguht bagatibu, bes ka firħ-apħsina zaur to zeestu un es eżmu gataws staigat pa to. Bet ja pageħrat, lai es, semakas mantas kahrodams, atbodu augħtakas, tad eż-żot i-neħraha. Kurā weetā tew wajag teħwu semei falpot? Tḁi, kuru tu ar uſtizib un labako apfinu spehji iſpildit. Ja zaur tevi ari neteef peldu weetas un zitħas labdarigas eestahħdes uſturetas, bet waj ari tad tu nekalpo fawai teħwija, kaf tu winai uſtizamus un apfiniġus pilsonus ishaudse?

Stoiki stahha par augħtakko laimi, par paċċahwigu dweħżelex meeru, kuru tee aifsnedjs zaur filosofiku pahrlezzin aħchanos, kura daudskahrt liħbsinās augħtpraħtibai un zaur pateesu, zilweżi fu juhtu notrulin aħchanu, atrau ħchanos no paċċa. Tomehr fchi laime ir-tikai filosofika. Pehz muhlu domam pateesa dsiħwes laime war atrastees tikai kalposħanā kahdam leelam, teizamam noluħkam zil-wezeß labā, kura janododas ar firði un dweħxeli. Schahda kal-posħħana zilweżi, paċċargà no kahrdina aħchanam, nogreejha klaudibū un pilnigi aifšargà pret bresmigħko paċċa warmahku — pret bailem, ta nodibina neħħa ubiqus uſsfatas, rada gatawiba zeest un

paschaisleedsibu ari pret sawām wajabsibām, kurām galu galā naw leela swara, jo daudsreis tās rodās tikai aīs mihlestibas truhkuma pret sawu leetu. Nodoschanās teizamam noluhkam, kritiska isture-schanās pret saweem darbeem, — tās ir spehjas, kuras issargā zilweku no ahrprahtibas, tās ir wiša dischā un zehlā pawadones. Tahda kalposchana rada sakaru ar wišu zilwezi, ar wiſeem zilwekeem, lai nu tee buhtu israudsitā mehrka peekriteji, jeb eenaidneeki. Ta dod meerigu wezumu, kād ar preeku war atpakał ūtatitees us pagahjuſcho dſihwi, kura nepasuda bes wehsts, bet gadijumu leelakā dālā atstahja eewehejrojamas pehdas.

Lasals leek sawam Sikingam teikt: „Mums jaseedo sawa dſihwe teem leepleem mehrkeem, kuru darbnizā zilweku paaudses ir uſtizami strahdneeki. Es e ſ mu d a r i j i s, k o ſ p e h j i s, juhtos brihws un weeglu ſirdi, kā sawu paradu nomaksajis.

Kromwels, kuram no wiſeem modernajeem tautu wadoneem neſchaubigi bij gruhtakais un bihstamakais stahwoſlis, ſazija sawam dumpigajam parlamentam: „Kahdas gruhtibas ari negadijās, mehs ſagaidijam tās, paſaudamees us Deewa palihdsibu. Es pateizu Deewam, ka Winsch man uſſuhtija breeſmas, bet Pats Winsch ne-atstahja mani nekad, ja tikai es us Winu zereju. Es waru ſmeetees un dseedat sawā ſirdi, kād to peeminu.“ — Kalposchana ir zeeta un padara zeetu, ja naw klah̄t a welsdinoſchā elementa, kursch Kromwelam leek ſmeetees un dseedat. Schi elementa truhkums iffspeedis pagahjuſchā gadu ſimtena leelakajam walsts vihram ſahpjū ſauzeenu: „Ejmu noguris par wehrgeem walbit.“ Bilweki, kuri preefch zilwezes strahdā, nogur ſt pahrleku. Schi ir humanitates wahjā puſe.

Dſihwes gruhtibū pazeetigā paneschānā, muhſu laiku paſaule ir wezajai tahlu preefchā.

25.

Ja weefibās kahds pee apſweizinaſchanās jeb kopejās farunas teek wairak eeweherots, neka tu, tad, ja winam teek pateest labums peeschkirts, wehlē tam laimi, bet ja tas ir launums, noſkumſti. Tu newari dabut tahdu pat labumu, ja nemakſā tikpats dauds, kā

winsch. Rà war tahds, kas neglaimo, eeguht „leela“ wihra lab-patifikhanu tahdâ pat mehrâ. Rà tas, kas to dara? Tu buhtu netaiſns, nepanesams un nepeeſhdinams, ja tu negribetu mafsat til-dauds, zif peenahkas par kahdu leetu, bet gribetu to par welti; tomehr loti dauds zilweku tagad tà wehlâs.

Tewi neeluhds us weesbâm, bet tu ari neesi aismakkajis, fo ſchahds eeluhgums mafsa, glaimus, waj pakalpojumus. Ja tu tos negribi dot un tomehr kahro eeluhgts tapt, tad eſi geſis. Un waj tew neka nepaleek weesibu weetâ? Tew tatschu ir apſina, ka ne-eſi ſlawejis to, kas ſlawas nepelna, ne-eſi darijis pret ſawu ſirdapsinu.

26.

Prahta bals ikdeeniſchigâs leetâs ſkaidri ſadſirdama. Ja zita puika ſaſit kruhſi, fatrs ſaka: tas naw nekas. Iſturees tâpat, ja tew paſcham kas ſaplihſt. Iſleeto ſcho pee leelâm leetâm: Ja kahdam mirſt behrns jeb feewa, tu lihds ar ziteem teiz: ta ir zil-weka dala. Bet ja kahds no tawejeem mirſt, tad tu ſuhdſees: aſ es nelaimigais! Mumis newajahſetu eedomatees tif[leelu ſtarpiſbu ſtarp ſewi un ziteem.

27.

Rà mehrki nesprouſch, lai to neaiſſneegtu, tâpat nelaime naw paſaulê, lai no tas iſbehgtu.

28.

Ja kuram fatram dotu par tawu meeſu waru, tu pretotos wiſeem ſpehkeem. Waj tad tu nebaidifees fatram pirmajam, kas zelâ gaddâs, paſrdot ſawu garu, laut ſewi uſbudinat un nemeerigu padarit?

29.

Katrâ leetâ pa preeffju ſmalli apſwer wi-nas zehloni un ſekas un tad tif eefahz. Ja ſekas neapdomaſt, war rastees gruhtibas, kas tewi peefspeedis uſhemto leetu ar kaunu atmeſt. Ja tu eſt drihs ſporiſmans, drihs dailruna-

tajs, drihs prahneeks, bet ja ne pee fa nekerees ar wiſu firbi, tad eſt it fa pehrtifikis, kas wiſu pakal dara, eſt weegsprahrigs, eſt bes apdomām pee leetas fehrees, fa behrns, kas drihs ſpehlē ſaldatu, drihs taurretaju, drihs zihnitaju, drihs akteeri. Zilweks, apſwer preefchhu labi, fo leeta pagehr, un tad pahrbaudi ſewi waj tu eſt preefch tās dſimis un audſis.

Ja gribi buht zihkſtetajs, apſkati ſawas rokas, kahjas. Ne katrs ir preefch wiſa radits. Jeb waj tu domā, fa filoſofs buhdams, tu tāpat waretu eſt, dſert, duſmotees, fa ziti? Nē, tew jabuht wairak nomodā, jaſrahdā, no draugeem jaatrujās, jačaujās no wehrgeem nizinatees, wiſur japaleark atpakał, godā, amatos, weefbās, weikaloſ. Apdomā labi, waj to wiſu tu gribi atdot pret beſſa iſlibu, brihwi bu un neſatrizinamibu (ſtoiku augſtačas mantas), zitad tu, fa puika, drihs gribi buht prahneeks drihs rumatajs un heidſot wehl deesin kas. Schās leetas neſader ar filoſofiju. — Un ari zitadi tew jabuht weſelam zilwekam, labam, jeb ſliktam. Tew jaattihſta waj nu ſawa „es“ labakā dala (prahts, ſapraſchana, gars), jeb ahrpuſe, jabuht waj nu prahneekam, waj weenlahrſcham zilwekam.

30.

Peenahkumi groſās ap muhſu perſonigeem apſtahkleem. Tehwu wajaga godat, tam padotees, no ta pazeest, kad wiſch norahj, jeb ſoda. Bet tu turpreti ſaki: tehwos ir launs. Waj liktens tew labu tehwu ir peeschkihris? Nē — tikai tehwu. Daws brahlis pret tewi grehko. Apſwer ſawu ſtahwolki pret winu, neſkatees uſ to, fo wiſch dara, bet domā, fa tu waretu prahigaſi iſturetees. Tevi neweens newar apbehdinat, ja pats to negribi. Apwainots eſt tik tad, ja ſewi par tahdu eſkati. Tāpat tu tik ſi galā ar kaimineem, preefchneekeem, lihdpilſoneem, ja eeradinaſees domat pakal, fo ſhee noſaukumi apſihmē. (Ar zilwekeem tik tas war labi ſatikt, kam wini gluſchi weenaldfigi [prahneeks], jeb kas zeeti apnehmees wineem pehž ewangelija wahrdeem 7×77 reiſes peedot Katrs widus zelſch ir geſiba.)

Kad pats labi sini, kas jadara, tad neprasti padoma, to dara tik wilstigt zilweki, gribedami isgrofitees no peenahkumu ispilbischanas.

31.

1) Iswehlees fewim kahdu preefschihmigu karaktri, kuram tu apuchmees paſaldarit, ta priwatā, fa atklahtā dſihwē.

2) Zentees,zik eespehjams, kluſu zeest, jeb runā tik wiſnepreezechamaiko un to paſchu maſ wahrdos.

3) Tikai reti, ſewiſchki iſdewigos apſtahklos drihſti runā eelaistees, bet ne par deenas notikumeem: diwkauijam, auleffchoſchanām, ſportu, ehſchanu, dſerſchanu, wehl maſak par ziteem zilwekeem, toſ nizinot, ſlavejot, jeb ſalihdſinajot.

4) Ja tu to war, wadi farunu allasch uſ peeklahjigām leetām, ja eſt ſtarp gluschi ſwefcheem, zeet kluſu.

5) Smejees reti, tikai ſewiſchkos gadijuros un pee tam maſ.

6) Neapſolees neko ſwehredams, kamehr ween tik eespehjams iſtilt bes tam.

7) Iſwairees no leelām weefibām, kur daudſ neiglihtotu lauſchu. Bet ja naw eespehjams atrautees, tad peeluhko, fa nekluhpi. Sini, zik tihrs tu ari nebuhtu pats, netihrā ſabeeedriba ari tevi aptraipis.

8) Meeſas wajadſibas, ehdeenu, dſehreenu, drehbes, dſihwoſli, kalpus iſleetā tik maſ, zik eespehjams. No lufhus leetām atturees pilnigi. To allasch war iſpildit, ja tik patur prahṭā, fa pateeſa dſihwes bauðiſhana ar ſchim leetām nekad naw ſakarā.

9) No dſimuma kopofchanās atturees, zik ween eespehjams; iſleetat drihſt to tikai likumigā zelā. Nesobo toſ, kas bauda un neleelées ar ſawu atturibu. (Katolu garidsneeki turpreti leekulo ar ſawu beſlaulibas dſihwi).

10) Ja dſirbi, fa kahds par tevi ſliktu runajis, neaifbil-dinees, bet ſaki: zitu manu kluhdu winsch neſinaja, zitadi winsch nebuhtu tik maſ launa par mani teižis. Schis ir warens lih-

dsékkis laudim, kas no ſewis netu:a pahraf leelas leetas. Karleils ſaka ar ſawu paraflo ſkarbumu: Domà, ka eft pelnijis pakahrſchanu, — kas pateefibâ ari war buht, — tad uſbudinajums par apwainojumu ſubis. Naw jaſchaubās, ka leelais uſtraukums par apwainojumu zekās no ta, ka ſewi tur par dauids labu.

11) Neapmeklē beeschi teatri, ja eji, tad neisrahdi ſewiſchkas intereses, neiſſmej, neapplaude, neusbudinees. Aifeedams nepahrdomā redseto, ja tas preefch tawas laboſchanas newajadſigs. Bitadi iſnahktu, ka tu eft ſkatu ſpehli apbrihnojis. (Stoikis neko nedrihkfſt apbrihnot.)

12) Ne-ej weeglprahſtigi un bes apdima, kur preefchlaſſi-jumus un runas tura. Bet ja eji, tad iſturees nopeetni un zeenigi, tomehr tā, ka neweena ar to negarlaiko.

13) Ja tu ar lahdū, ſewiſchki ar ūti zeenijamu perfonu gribi ſarunatees, eedomajees, kā to Sokrats jeb Seno ſchāl gadijumā daritu, tad neapmuſiſt un finaſt, kā iſturetees. (Kehninsch Antigonos tik weenu reiſi apmuſiſ ſawā muhſchā un tas notizijs ar prahneeku Seno runajot.)

14) Ja eji pee kahda eeweherojama wihra, tad eft gataws ſukenit no wina nizinaſchanu, jeb ari atraibijumu. Ja tomehr turi par ſawu peenahkumu eet, tad nekad neſaki: nebij wehrts eet. Tā runatu neiſglihtotais, kas ahrejo formu zeena augſtaſ par wiſu.

15) Sargees ſapuljēs par ſaweem darbeem un peedſiħwo-jumeem runat, kaut gan tew tas buhtu it patiħkami; ziteem nebuht tā netiħkās to dſirvet.

16) Sargees ari komediju ſpehlet, lai zitus ſmihdinatu; tā drihs wari ſaudet draugu zeenibu un kriſt apſmeeklā. —

17) Nezeenigi ari ir runat par nekreetnām leetām. Ja tawā klahbtuhntē kas tamliħdsigs atgadās, tad dod, ja apstahkti to peelaish, wainigajam rahjeenu, jeb zaur kluſuzeſchanu iſrahdi ſawu nepatiħkhanu par taħdu runu.

32.

Ja tew baudijumu kahriba usmahzas, tad apdomā patihkamo baudijumu un reebigās, noschehlojamās šekas. Tad stahdi preti tam uswāras preeku, kā tu sevi slavešt, kā preezaſees, ja buhāt atturejees. Ja tew tomehr israhdās baudijums par eespehjamu, tad nekaujees no kahrdinoschā pahrwaretees, bet apſwer, zīk dauds labaka ir uswara par to.

33.

Ja tu kā ar pahrleezinashanos dari, tad nebihstees to atklahti darit, kaut ari daudſi tai leetā zitadi domatu. Ja tu dari nepareifi, bihstees netaiñna darba; ja dari pareifi, nebihstees, tad ziti tewi netaiñni nosoda.

34.

Nekad neusnemees darbu, preeksh kura tu ne-eſti dſimis, tas neween tew par kaunu, bet tu ari nočawē zitu (darbu), kuru godam waretu iſpildit. Pateeſti wiſi zilweki ir kautkam derigi, ja tikai tee atrod pareiso darba laukū.

35.

Sargees ſawu dwehſeli ſamaitat. (Ko tas zilwekam palihds, ka tas wiſi paſauli ſamanto, bet dwehſeli ſaudē?!). Ruhpes deht maiſes daudſeem zilwekeem iſleekās nopeetnakas par ruhpēm dwehſeles deht.

36.

Meeſas wajadsibas ir mantas mehraukla, kā kahja — mehrs preeksh turpes. Ja tu pee ta paleezi, tad tu eeturi pareiso mehru, ja eji taħlaħ, tad tapſi norauts besdibenā. Wiſam, kās reiſ ſahzis eet pahr mehru, naw wairs robejchu. (Kad mums ſawa bariba un apgehrbs, tad lai mums peeteek).

37.

Seeweetes no 14. gada ſauzam par jaunkundsem. Wiňas reds, kā no wiňam pagehr tič ahreju ſtaifstumu, nobodās gresnoschanai un leek ari wiňas ſawas zeribas tič už ahreju krahſchnumu. Buhtu-

dauds mehrkderigak, likt winām sajuſt, kā tās ne ar ſo zitu goda nepelna, kā ar peeklahjibu, faunibu un tiklibu.

Kristigais widus laiku ſtokeetis, Kemptu Toms, ſawā „Kristum pakaleeschanā” dod padomu iſbehgt katrai ſatismei ar ſeeveetēm, tikai deewbijigas ſeeveetes pabalſtit winu darbos. Kristus tā nemahža. Pareiſi buhtu: Ar zilwekeem war ſaeetees tik tad, kād teem newis ūaunu, bet no wiſas ſirds labu wēhſe. Turpreti zitada ſatikſme kaitē paſcha garam. Oſimums, iſnemot behrnibu, te nosihmē maſ. Turpreti no ſatikſmes ar weeglprahti-geem un pawirſcheem zilwekeem jaſargajās wiſeem ſpehkeem.

38.

Ja kahds pee meefas darbeem: ehſhanas, bjerſhanas zc. ilgi kanejas, tad tam ir nekreetns karaktris. Wiſas ſchahdas leetas jaunſkata, kā maſak eewehrojamas, bet laiks un uſzihtiiba, zit eefpehjams, jalecto gara attihſtiſchanai.

39.

Ja tew kahds ūaunu dara jeb aprunā tewi, tad domā: Winsch to dara tadehk, kā domajās eſot pahrleezinats par to. Winsch maldās, un tadehk ir noschehlojams. Ja tu tā domasi, tad buhſ lehnprahtigs un ar lehnprahtibu un pazeetibu ſkaugi pahrwehrſch par draugu.

40.

Katrai leetai ir diwas puſes. No weenās puſes ta ir paneſfama, no otras — nezeeschama.

Ja taws brahlis dara tew netaiſnibu, tad nem leetu no pirmās puſes, — brahlis ir taws jaunibas draugs.

41.

Iz nepareiſi, ja kahds domā: Es eſmu bagataks par tewi, tā tad ari kreetnaks, jeb: es eſmu daikrunigs, tā tad patihfamaks. Te war tikai teikt: Mans mantas ſtahwoſlis un mana daikruniba ir pahraſa par tawejo. Tu pats ne-eſt ne manta ne daikruniba.

42.

Ja kahds peldās agrafi, neka parafts, nefsaki: winsch dara slikti, bet: winsch peldās agri. Ja kahds dauds vihna dser, nefsaki, kā winsch dara aplam, bet: winsch dser dauds. (Mat. VII. 1. — „Neteesajat, kā juhs netopat teešati!”).

43.

Nekad nefsauz pats ūewi par prahineku (filosofu), nerunā par filosofiju ar ikdeeniešķeem īaudim, bet pats dari pehz tās likumeem. (Ari religijai buhtu dauds wairak peektīšanas, ja wairak rāhdītu, bet stahstītu masak.) Weesībās nestahsti, kā wajaga ehet, bet ehd, kā peeklahjas. Neleelēes ar wahrdeem, bet ja darbi tevi ūlawē, tad leezees to nedīrbot. Neisslahsti ziteem ūawus prinzipus, bet dari pehz teem.

44.

Ja tu ešti eeradis weenfahrsdi dīshwot, nelepojees ar to. Ja tu dseri tikai uhdeni, tad nefsaki katrā išdewigā gadijumā: es dseru tikai uhdeni, bet apdomā, zil dauds nabadsīgak un gruhtak dīshwo nabagee īaudis. Ja gribi darbā un iſtūribā wingrīmātes, tad nedari to lauschi preekščā. Neapkamp statujas, kā to darija daschi godfahrigi stoiki, bet ja loti ūlāhpst, nemi pilnu muti auksta uhdens, iſspļauj to atkal laukā un — nefsaki neweenam. —

45.

Ikdeeniešķīgs ūilmels labu un launu ūagaīda tik no ahreenes, filosofs tik no ūewis pascha. Tos, kas gudribās uſ preekšchu eet, war pasiht no ūekoschā: wini neweena nenizinā, neweena neſlawē, ne par weenu ūefuhdsās, nestahsta no ūewis ūeelas ūeetas. Katrā gadijumā tahdi tura ūewi par wainigeem, ja top ūlaweti, tad ūmejās ūewi par ūlawetaju; nizinati, neaistahwās. Teem weena alga, ko ziti no wineem tur. Ar wahrdu ūakot, — wici ir allašč nomodā par ūewi, kā par kahdu naibneku un nobeweju. Kā gauschi praktisku eekshejās weiksmes ūihmi Seno min — ūapmus. Winsch teiz: ūikumigs ir tas, kās pat meegā nekām netaisnam nepeekriht,

atrod patifshamu. Menedemus ſaka: „Gefahzeji dſihwes-
gudribā, ſkolneeki, kās uſ Atenas augſtſku eet, ſewi tur
par gudreem; wehlaſ tee ſauzās par prahtneekeem (gudribas-
mihlotajeem), pehz tam par runatajeem un heidſot par weenfahr-
ſcheem zilwekeem.

46.

Paleez neſchaubigi pee ta, kās te augſchā teifts, pee
ſtoikeeſchu mahzibām, un kātru atkahpſchanos no tām uſſati par
grehku.

Neleezees ne ſinot, kō ziti par tewi tadehł ſazitu.

Zif ilgi tu kawefees eeguht augſtaſas mantas un kātrā
leetā darit ſaprahtigi? Pamata likumus tu dſirdeji un peenehmi,
pehz kureem tew jadara. Ko tu wehl gaidi, kād neſahz labotees?
Tu ne-efi wairs ſehns, bet pеeaudſis wihrs. Ja tu wehl pa
deenai atleez un wilzinees, tew wehlaſ nebuhs nekahdu ſekmu un
tu nodſihwoſt un nomirš, kā nemahzits. —

Lai dſihwe buhtu dſihwoſchanas wehrta, garam jatop ſtipram
faut gan tas nenoteeſ uſ reiſes, bet tikai ar laiku. Pehz ſtoikeeſchu
mahzibām, kā ari pehz religijas zilweka griba ir paſcha warā;
tadehł zilwekam ir eefpehjams ari garu ſtipru padarit. Pehz
religijas winam w a j a g t i f a i g r i b u D e e w a m p e e g r e e ſ t ,
pahrejo babū kā ſchehlaſtibas dahwanu. Kad nu griba ir brihwa,
tas ir, ja wina ſtahw zilweka warā, tad netizigee ir paſchi wainigi
pee ſawas netizibas un atbildes praſiſchana par to ir taifna leeta.
(Jahna ew. XIII. 17, un VII. 17. — „Ja juhs to ſinat,
ſwehtigi juhs eſat, kād juhs to darat“).

Tadehł turi jel ſewi zeenigu ar ſekmēm dſihwot un darbotees.
Ko tu par pateeſbu at ſiniſ, to turi, kā ſwehtu
likumu.

Sokrats palſta par eewehrojamu wihru zaur to, kā wiſch
wiſas leetās klauija tikai prahtam. Tu, kaut gan ne-efi Sokrats,
tomehr dſihwo, kā tahds, kās grib tikt par Sokratu. Maſumu
ſafneegtas pateeſibas tuhlit iſleetat dſihwē, — ir zelſch, kās nowed
pee leelām ſinibām. Kas grib pa preekſchu wiſu ſinat un tad

tikai sahft jēwas ūnāshanas ifleetot, tas neesahf nefad.

47.

Ullaſch wajaga paturet prah̄tā domas, kuras iſſazitas ūloſchās rindinās :

1. Tā wadat mani: Beiss un tu, ak likten,
Kur juhſu prah̄tam tas wiſlabak ſchkeet,
Es gataws ſekot, bet ja negribetu,
Tad buhtu bailigs, tomehr lihdsi jaeet.

(Kleanthes).

2. Ras nenowehrſchamibai padodās,
Das gudris ir un Deewu atſihſt.
3. Ja deewu prah̄ts, lai noteef, Kriton, tā
Gan noſaut ſpehj man Anits, Melitoſs,
Bet manim kaitet wixi neeſpehj.

(Sofrats).

Stoiku filoſofijas pamota likums, kursch eesahfot tikai tizets, bet wehlak zaur peerahdijumeem par pateeju peerahdits ir: Ti-ku-m-s ir weenigais labum-s ſem-es wir ſū, neti-ku-m-s ir weenigais i h̄tais lau-nu-m-s. Garigas, ne-paſau-de-jamas mantas ir augſtaſ zeenijamas par laižigajām, iſnihleſtoſchajām. Ti-ku-m-s ir gu-dr-i-ba*), netikums — multiba; widus zela te naw. Augſtaſais zilwekā ir prah̄ts, tad gribas ſpehja un heidsot wehleſchanā ſpehja. —

Scho demokratiſko paſaules uſſkatu wahjā puſe paſtahw eekſhta, fa-tee prasa augstu, attihſitu garu un leelas gribas ſpehjas, lai tos peenemu un wehl augſtaſu prah̄tu, lai tos iſmoſtu dſihwē un darbos. Wiſ ſcha zela katra ſoli ir gruhtibas, kas weegli war noweſti iſſamīšchanā, kuru stoikeetis neuſſkata ne par ko ſlīktu. „Exeitus patet“ (Oſeja ir waſā). Ja naſta par ſmagu, to war katu azumirkli

*.) Schai gudribai ir 4 (filoſofu) titumi: paſtahwiba, mehreniba, droſch-, firdbiba un taſhiba.

nomejš. Ar ſcheem praſijumeem ſtahw ſakarā gudrā lepnumis, beſ-
truhziga zitu zilweku nizinaſchana un lihds ar to aufsta zeetſirdiba
un neschehliba pret zitadi domatojeem. Stoikeechu mahziba ir
filoſofiſts kaſarms, kurā dala priuiligetu zilweku teek uſtureti ſtingrā
peenahku, iſpildiſchanā, pee ka par algu teem der apſīna, ka tee
iſtaifa zilwezes augstačo fahrtu, un ka wiſi ziti zilweki atrodās
winu riħzibā.

Kriſtiga tiziba turpreti eet gluſchi zitu zelu, lai ſa-
neegtu to paſchu mehrki. Ta tur wiſus zilwekuſ par neſpehjigeem
ſchahdu ſpehku ſewi attihſtit, bet apſola to, kā tizibas augli. Sweht-
laimiba te dibinās uſ neapgahſchameem wehſturiſeem notiſumeem
un naw filoſofiſkas domaſchanas ſpehjas resultats. Schi ſweht-
laimiba — tiziba, top dota wiſeem, kaſ ſalkeſami pehž tās iſſteepj
rokaſ, mahziteem, nemahziteem, gudreem, muſkeem, tikumigeem un
rupjeem grehzineekeem.

Kriſtiga tiziba ir dibinata uſ pilnigi nogotawojuſchamees pa-
ſaules uſſkateem, kurus aifſneeds tikai zaur muhſcha ilgeem eef-
ſchejeem zihniueem.

Zoti paſchapsinigi zilweki pahrmet kriſtigai tizibai, ka tanī
jau pats gaifs, pati apkahrtne iſſargajot no rupjeem grehkeem, ta
tad labi noteekot neapſiniſi; tad klaſiſka iſſglihtiba zaur paſtahwigū
darbu nozeetina grības ſpehju un energiju, kuru klaſiſki
neiſglihtoteem kriſtigeem daudſreis truhkſti un uſ to pamatojotees
daſchi pahrmet kriſtigai tizibai, ka tai peemihtot kaut kaſ glehwos.
Ihſtenibā kriſtigas tizibas gars ir ſparigakſ un wihrifſhkiakſ par
katru zitu. Kriſtiga tiziba aifſleeds paſchlepkaſibu pawiſam un
ſtingraf par katru filoſofiju praſa tuwaku miheſtibu.

Beſ tam kriſtiga tiziba ir ta weenigā mahziba, kaſ ſpehj
pozelſt wiſu iſ pirmatnejā, ſwehrifſka ſtahwoſka, newis tikai iſrau-
diſtu daļu no wiſeem zilwekeem; wina, kā neweena zita, ſpehj dot
zilwezei labaku diſhwı un pilnigu weenlihdiſbu zilweku ſtarpa. To
wina ir ſolijuſe un ſawu ſolijumu iſpildijuſe dauds leelačā mehrā,
neka wezlaiku filoſofija.

Abas schis mahzibas (krīstiga tiziba un stoiku filosofija) pē-
schir loti leelu nosīhmi zilweka gribai, iħstenibā weenigai, kas at-
rodas pilnigi zilweka riħzibā, ta' kā wina nevar pree speeħi ari labu
darit. Abas pagehr stingri tikumisku kahrtibu, bes nekahdas no-
wehrschanas no apsħmetà zeku.

Tikliħds zilweks ir-pahrliezinats par to, ka katra netaħnam
darbam jeko fods, Deewa bauxchli dabu peemihligaku iż-żikkur; nepa-
rahdas wairi kā bahrgi preeħx-xrafisti, bet kā skaiti aixxar dñibas
liħsekkli pret īaunu.

Zilweks negrib ilgaf palikt ikdeenijskhas dñiħwes nezaurejjamā
mesħħa, kur kā bails un ruħ pes, wiśnepatikamakas juhtas
speħħe tif leelu lomu, un meklè iżeju tur, kur zerè to atraast. Gan-
te tuħlit naudas, goda un baudijumu kahribas ir-japahrwir, kas
zilweksam ar fawwa pašcha speħku tif gruhti ka pat iħstaġam jaun-
laiku stoikam Spinosa tas peħġi pašcha leezibas nebix pilnigi
eespeħħjams. Slavenais teikums: „Mahzees fewi pasiħ“ zuur to
faudē faww nosīhmi kā zela rahditaj u dñiħwes laimi. Kas fawwa
luħdas atsinis, nesja kā tas labot, tas top par peštimitu. Dauds
labaks schai finn ir-Karleila iż-żeżeens: „Pasiħli faww darbu un
dari to!“

Abas sistemas wrenojas jekofħas diwos punktos: war et
labu darit ir-alga par labu un wa jadxi ba īaunu
darit (ar eekf-heju reebjumi) ir-fods par īaunu minn u.

Muħħsu laikos stoiku morale dasħrem patiħk labak par krīstigo.
Tiziba ejot par dauds īmalka, par dauds debiex-xiga preeħx muħħsu
paħaules, nevarot pat tapt pahrtulkota muħħsu walodā, ta' kā katra
paħaulega forma ejot biċċuma debesħx-kjai dabai; turprelim morale
ejot warak premix-ho rota w-selam zilweka priħtam un wina dabi-
ħxa jam egoismam.

Klaiki iż-ġalliha, stoiku filosofijat, moralistika finn ir-miġiġa
nosīhme. Tomehr iħsafais zekk preeħx wiċċa augsta, daila u n-
laba fasneegħschanas ir-tiziba u s-Kristu. Ta' neattihha tkal
dasħus isredsetus par prahnejkeem, bet pajek w-selāz tautas no-
wina mesħonig, lopisska stahwokka u tikumizziż attiħstib is-piċċa.

To atsīhdams, ari Gete pehz Fausta nahwes leef engeleem
dīeedat :

Nu isglahbis taisnjuhtigais gars,
Mehs zelu brihwu daram;
Us preekschu zenstees kuram spars,
To atpestit mehs waram. —

Neglahbjami pasuhd un isnihfst bes pehdām wiſi tee, kas fā
bahbas, kā zilwezes nodeweji nogrimst lopu fahrtā, kas neatfihst un
nesaprot sawu augsto usdewumu un nolehmumu preeksch nahloſchās.
Iabakās dīihwes.

Bet tew, zentigo laſtaj, eeweħroſchanai wehl ſekoschais pantinſch:

Mums leelu wiħru dīihwe rahda,
Kā ſcheitan dīihwot peenahkās,
Un augli tam, kas fehj un stahda
Lai ar pehz nahwes — eenahkās.
Ja brahlis grimtu dīihwes dīelme,
Tam roku droſchi paſneegſt
Un fuħru darbu, ſweedru ſwelmē
Tu mehrki heidsot faſneegſt.

Idealismus praktiskā dīihwē.

Muhħu laikos daudfi domajoschi zilweki atsīhfst idealismu par
faut fo ſaprahtigu, freetu, zehlu un dailu, par ihſti zeenigu pee
jaunibas audfinaſchanas, bet tur to par neisleetajamu praktiskā
dīihwē. Ari Rants bij schahdās domās. Tadehk ari materialisti,
kuru kara ūzzeens ir „paſchustureſchanas zihniſch“ atmet idealismu
pawīsam un tur sawu materialismu par pareiſu dīihwes uſſkatu.
Paſchi materialisti ūka, ka newar buht ne runa par to, ka schis
zelkſch ir labs un taisnigs, kurā tik nebāudseem ir labi, bet daudseem
wajaga klahtees iſliki, jo dīihwes labumu nepeekef taħlu ne wiſeem
zilwekeem. Gan schahda leetu fahrtiba ir geetſtirdiga un netaiſna,
bet tikai doschām personām ta naw paħrgrosama; daudfi apfiniġi

eekluwuſchi tahdā stahwoſli, tadehk, fa ſatram jazenchotees buht labaki par ahmuru, neka par laſtu (?!).

Tas ir daudſu, ſcholaiku mahžitu wihrū dſihwes gudribas kōdols. Schahdeem uſſkateem waldot naw wajadſigs tikumigas audſinachanas; tizibas mahžiba un morale war no ſkolu programas tapt iſmesta laukā, un pehz geniala St. Schüſta iſreizeena to weetu war iſpildit daſchi moralifti poližijas noteikumi, kurus peelipina eelu ſtuhros. Jaunā paaudſe zaur to palikſhot loti praktiſka un prahtiga, bes ſatras leelſirdibas, kura daudſejadā ſinā wa-retu tikai ſawet. Tadehk tad leelaſkā daſla zilweku paſlihſt jau jaunibā, gan garigi, gan mēſtgi, gan tikumigi, ziti aſkal noschehlo paſaudeto jaunibu, kuru warbuht iſleetaja preekſch mantas ſarau-ſhanas, bet manta ja-aiffargā pret tuhkoſcheem un modina zitos tikai ſtaudibū. Iſhti pe etiſi ga laimiga ſtarp teem neweena naw.

Tas ir praktiſkā ſdomaſchanas wi hſes gala reſultats.

Mehs no ſawas puſes turam idealismu par tizibu, eeksheju pahrleezinaſhanos. Idealisms, faut gan nepeezeſchams, preekſch paſaules paſtahweſhanas, naw peerahdams. Bet idealismam preekſch ta ari peerahdijuma newajaga. Zaur mahžibū neweens newar tapt par idealisti. Ari religijas pateiſbas naw peerahdamas, bet eekſchejs, tikumigas ſpehks muhs peefpeesch tās peenemt. Kas zilweku pahrleezina, ir paſcha pe edſi hwoju mi, waj zitu leeziba, kas tos peedſhwojuſchi.

Tahda, iħflos wahrdos iſteikta leeziba par i dealismu praktiſkā dñi hñi ir Getes jaunibas drauga, wehlakā Kreewu generala fon Klingera grahmatina, kura ſem apakſhā minetā wiesrafha atrodama ari wina rafha ſakopoju mā. Mehs peewediſüm daſchias ſvarigakās weetas iſ ſchi, tagad maſ wairs laſitā rafha, kura titulis ir:

„Kā eekſpehjams, pat nerimtoſchā zihniñā ar jaunu, beſ intrigaṁ vaſaulē zauri iſt.”

1) Tam (kas to grib iſmehginat) newajaga no ta, ko zilweki ſauz par laimes kaſchana u nemaj domat, bet ſtingri un ſpeh-

žigi, taišnā, atflahtā želā, bes bailēm un bes ūewisčkas wehribas peegreeshanas ūawai personali,ispildit ūawu peenahkumu, tā tad wajaga buht tihram domās un juhtās, fa lai neweens darbs nebuhtu ar paſchlabuma fahribu aptruipits.

Ja no teesas un taišnibas ir runa, tad ūatp leelo un eeweh-rojamo newajaga buht ūarpibai.

2) Winam wajaga buht brihwam no lepnibas, goda un waras fahr ibas; newajoga ūenstee ūpihdet, jo taišni ūaur toleelakā dala multibū ūek ūspehleta us paſaules ūkatuwes.

3) Dreschfahrt tahtdam ūilweſam ūararahdās us paſaules ūkatuwes ūik tad, kād peenahkums to aijina, ūitadi jadſihwo, fa ween-tulim ūawā familijā, jaſaeetās ūikai ar loti mas draugeem.

Ūikai ūaur to ūibehg ūaduršchenos ar ūilweſem dchł ūeileem ap ūureem ihſtenibā wijs grojās. Schā ūihwojot winam ta ūadibū ūeedod, jo ūabeeđribā tas ne-eenem nekahdas ūeetas, neap-gruhtina tās un no winas ūela neprāſa.

Ja winam tomehr ūlaugi un ūaidneeki ūodās, tad tas ūahf no ta, par ūini paſchi ūabpraht ūerunā un ūozis pahrmest ūini ūeedroſchinās.

Ras ūik tahtlu ir ūizis, tam ūaudī ūas paſaule ūibodās, tam ūektmejas pat tur, ūur pats nemaſ ūezerē; ūibodās ūeidsoi ūanahtī to, ūo ūilweſi wahrda ūupjā ūosihmē par ūaimi ūauz.

4) Es ūikai ūeeminu wehl to: Winam wajaga no reformatoru gara un ta parahdibām ūargatees, ūekad newajaga ūirihdetees par ūeskateem ar ūaudim, ūureem bes ūeskateem ūaw ūairak ūela; no ūewis un par ūewi ūikai ūluſam ūunat, t. i. ūawos dwehſeles ūsilumos.

Ras atteezas us mani paſchu, tad es ūawu ūaraftri un garu pehž ūaweeem ūpehkeem un gara dahanām attihſtiju, un ta ūa es to dariju ūopeetni un ūodigi, tad tas, ūo ūauſule ūar ūaimi ūi ūpreefschu ūikchanu ūauz, naža ūais no ūewis.

Pret ūsi es iſturejos ſtingraf un netaupigak, neka pret ziteem . . .

Nekad es ne-eſmu nekahdu lomu ſpehlejis, nekad tas man naun prahītā nahjis, bet eeguhto un nodibinato karaktri bes bailem mehdsu flajā rahdit. Tagad wairs nebaidos, fa waretu zitadi buht jeb zitadi darit. No zitu fahrdinaſchanām eſt tik tad brihws, kad pats ūsis wairs neeedroſchineeſ fahrdinat. — Man bijis daudz darifchanu, bet tās pabeidsis, pahrejo laiku pa vadiju kluſakajā ween-tulibā, ūwā weenfahrſchajā apfahrtne.

* * *

Autors nebuht nezenſchās ūchim iſbauditām pateeſibām, kam iħiſti politiſkā dſihwē loti leela noſihme, dot faut kahdu filoſoſiſku nofrahju. Klingerā pamahžiba parahdās weenfahrſchi, kā wiñu puhiſmu pikiās un daudſreis ūwadās dſihwes reſultats, tadeh tām daudz leelaka noſihme, neka kahda filoſoſa waj mahžitaja rakſteem, furi pa laikam dſihwi maſ paſiħjt. *)

*) Friderīchs Maffiſ ſon Klingers dſimis 1752. g., Fraunfurte pee M. no nabadſigem wezaleem. Giffenē ſtudijs beidſis biſa teatra dſejneefs pee taħħdas zekojſchās trupas, wehlak — brihwprahītgs fareiws, tad leelfirſia Pah-wila (weħlaħla Kreewu Zara) pa wadoniſ un preekfħlaſtajs, tad laideu, paſchu un muſiħneeku meitenu instituta direktoṛs, Alessandro I. laikā Tehrbatas uni-versitates furators. Wiſos ūchinis wiſgruhtafajos dſihwes apstaħħlos, ar afte-reem, frona printſcheem, augſprahītigeem paſcheem, augſtas fahrtas „freilenem“, diplomateem un profeſoreem, kuri wiſi peeder pee ziλvekeem, ar fucreem gruhti fadſibwot, kā ari pee Katrinas II. galma, kuri pa hrpildija karjeristi, Klingers allasch paſargaja ūwū weenado, atklakto rakſtura un moralisko droſchħidibu, kuri dehli ūħbiżiwlis to augſti zeenija. Gete ūwā „Wahrheit und Dichtung“ par wiñu ūtar zitu faka feſoſho : „Taħda kreetna rakſtura iſturiba teek zaur to wehl zeenigala, ja ta paſaules un weikal u dſihwē nemafinajās un faut ari daschi, iħiſta laikā iſdariti darbi ziteem iſrahħitos rupji jeb warmaħzigi, tomeħt tee wiſ-droſchak nowed pee mehrla; peemeħru par to mums dod Klingera dſihwē. Winċh bes peeglauſchanās, liſħkeſchanas ūħneeda augħtus amatus, un tos go-dam iſpildija, iſleetoja ūwū augħtio lab-veħlu aiffardib, bet nekad neaismirha wez-ros draugus un neatħażha ūwū reiſ nodomato zeku. Praħtneeziba, kura ar godu un fekṁem taħdu dſihwi ſpehji ūgħatawot, ir-teeħħam ċewheribas zeeniga.“

Tadehk ari mehs negribam zaur abstraktu tulkojumu tās if-maitat, bet turpreti no fawas puſes peefpraust daschas, tihri praktiſkas peefihmes.

I. Pateefais idealifms pastahw ne eefch ta, fa par pateefbu pastahmigi ir maldigās domās, jeb ar nodomu to neevehro, no tās pawisam nowehrīchotees un sapnu walsti nogremdejotees, bet eefch ta, fa paſihſt dſiſtakī, neka paraſts un to wiſpirms fawā ſīrdi — p a h r w a r. Mehs paſchi eſam maſa dalina no paſaules; nebuſi naw eefpehjams paſauli ar winas launumeem pahrwaret, ja ſchōmaſo dalinu no tās (paſchi ſewi) zaur zeeteem prinzipeeem un labām eeraſchām pa preefchū neeſam pahrwarejuſchi.

Leela ſtarpiba ſtarp zilwekeem poſtahw jau wiſpirms eefch ta, fa wini uſ dſihwi ſkatās, waj tee domā, fa dſihwe ir preefch bau diſch an aſ, jeb ta ir preefch labeem darbeem. No ta at-karajas wiſa zilweka domu gaita. Kas pehdejo iſwehl, tas ari at-rod zet u labu darit, lai galu galā labdarīchana paliktu par eera-dumu, tikai tāhdā weidā winai ir paleekama wehrtiba. Kas iſ-wehlās pirmo (baudijumus), tam nepalihdi ne filoſofija, ne morale, ne religija, i t n e f a s, — tas pateefai dſihwei ir nomiris. Bet pehdejo tagad ir loti daudž wiſās politiſkas un religiſkas partijās. Beidſot wehl peeminam, fa tāhdā paſaules paſinejs, fa Klingers, wiſraſkā ſaka: „Kā eeſpehjams.“ Weegli tas naw.

Prinzipiu laudim ruhpes par ſekmēm ir jaatſtahj gluſchi pee malas, winas peemiht tikai paſchlabuma kahrigem. Bee pateefas labklahſchanas dſihwē, t. i. pee wiſauftakas zilwezīgas piſnibas un pateefas leetderigas darbibas gluſchi nepeezeſchami un neschfirami peeder daudſkahrtiga ahreja neiſboschanās. Laimigee peeflaita to pee paſaules kahrtibas, fa ſchad un tad kaut kas pret muhſu gribu noteek. Sahpes un launums, ko nepelnitus zeeſcham, ir fa ſalih-ħfinaſchanas upurs, fa atmakaſa par to labu, ko nepelnitu dabujam. Tee ſtiprina un ſkaidro dwehſeli. Kas allaſch tā juht un domā, too jau daudž ir ſaſneedſis.

Mahzitajs Spurgeons ūka, ka zaur neisdošchanos zilweki tee-
lot kārardinati zensteez wehl duhschigak. Slawa rada lepnumu, ba-
gatiba — paſchmihlibu. Ja nebuhtu pirmo, nebuhtu ari pehdejo.

Iſdoschanas parahda zilweka ſliktās ihpaschibas, neisdo-
ſchanas — labās; to fatrs war weegli nowehrot.

Tā tad, ūsi us preekſchu tifſhanas paſaulē Kliners ſapro
godigu, darbigu dſihwi, ar uſwaru galā, — kura ir katra kreetna
un godiga zilweka wehleſchanas. Paſtahwigaiſdoſchanas
wajaðſigaii kai maseem, ſchaurfir digeem zilwe-
žineem. War eet wehl tahlač un ſazit, ka ſeeſakā ſek-
mes ſlehpjā ſneiſdoſchanas.

Zilweki, kas atſahjuſchi muhſchigu peeminu pee zilwekeem, to
naw nebuht zaur paſtahwigai ſekmeſchanos aifſneeguſchi. Zefars un
Napoleons mums iſrahditos tikai kā warmahkas, ja nebuhtu Bru-
tus, Waterlo un Sw. Helenas; Orleansas jaunawa buhtu tikai
energiſka ſeemeete, ja nebuhtu winas mozeſles nahwes; Hanibals
buhtu mums nepaneſams, ja wiſch Kartagu nebuhtu uſwarejis.
Sulla un Augusts bij ſlawenakee Romas vihri, bet winu dſihwes
gahjumus laſot, laſtajā moſtas ihgnums. Washingtons un Krom-
wels naw tapuſchi wiſpahrim populari waroni, kaut gan ſaueem
darbeem wini to iſpelnijuſchees. Cabakais peemehrs ſhat ſinā ir
krusts, kas agrak nodereja par karatawām noſeedneku ſobiſchanai,
bet pehz tapa par goda ſihmi viša paſaulē un ſabragaja wareno
Romeeschu walsti. Un waj kristīga tiziba buhtu tik loti iſplahtiju-
ſes, ja ta laika mahzitee buhtu to turejuſchi par peenemamu un
nebuhtu wajajuſchi?

Kaut kas no neisdoſchanas veelihp wiſeem pateeſeem dſihwes
zenteeneem; us to eñ gataws, jaunais laſtaj, ja negribi, lai tawa
dſihwe noteik weenmuſigajās, parastajās ſleedēs. Bet ſcho neisdo-
ſchanos parastā wahrda — nelaimes weetā, ſauz par „fruſta
ehrkſchku ktoni”, kas pateeſibā ari ir un paliks ktonis.

Gan reti zaur neisdoſchanos lahds taisnjuhtigs zilwels ir ga-
rigi bojā gahjis, wiſmaſ mums naw tahda peemehra pee rokas,
bet gan neſlaitami eet bojā zaur puhragru, jeb loti ſpoſchu ſekme-

žhanos. Pastahwigas laimes juhtas žilwekom ir nepanefamas. Hegels tadeļi pareiži ūka, ka individuelā laime pēc dzīlafeem rakstureem ir allaž ar grūhīrību īsweenota. Relatiivi laimigakā ūkli ir tēs, kuri pavisam nobodās kahdām leelām domām, ne egoismam, laimigeem wisturak ūkhw tēs, kuri pilniga apsina ūku karaktri un spēhju. Pehdejee aīssneeds leelakus paahfumus preeksch īsweis. Pirmajeem to newajaga, lai kluhlu laimigi. Beis zeeschanām wijs muhžu labums ir seidi, tikai zeeschanās to nogatavo par augleem, iš nojaūmām nowed muhs patcefibā.

Par aīsprāhtigo knošu Taleiranu ūkhsia ūkho anekdoti: Kahds jaunas tizibas īsgudrotajs Taleiranam ūkhsija, ka kristīgo tizibu warot atmest un wina mahžibu peenemt tās weetā. Taleirans uš to atbildeja: „Kristīgas tizibas dibinatajs ūkhs ūwi par ūku mahžibu krustā ūstee, es tew dodu padomu, darit tāpat“.

II. Karjeristi nekad neaīssneeds ūwa mehrka. Ir apbrihnojami, ko ūlweks spēhj aīsneegt, wijsus ūwus spēhkus weenā punktā īsweenodams. Peemehru no ta mums tuhītoscheem. Bet iħstenibā laudis, kas to aīssneeds, nemaš negrib buht bagati, godati, wareni jeb mahžiti. No wiſeem karjeristeem īsglihtotee ir nelaime īmīgafee. No desmiteem weens tikai ūsneeds ūku mehrki un tas pats nāv preeksch nahwes laimigs ūzuzams. Peemehru no ta ir katra awišhu lapā. Ja mantas kahrigais ūnatū, ka bagatiba to nedaris laimigu, bet turpretim nelaimigu, tad tas ūkhs ūkhsjanos tuhlit at ūkhshti, bet ej tu to ēstahsti minam! — Kahds walīs wihrs, Leopolds no Belgijas raksta (1853 g.): „Džihwes ūkista ūkis mehrķis ir tilbauds ūka darit, ūkif ween katra reiſi eespehjams. Kristīgas tizibas gars prasa, ka katra azumirkli, Deewa preekschā ūmodamees, ūlwekeem ūku darani. Kristīgs ūlweks ir tikai tas, kas pehž ūwas tizibas ūaukajām un niħligajām mahžibām džihwo. Pee ūlweka wahjās dabas tas gan ir gruhti, beis gala oruhti, to-mehr dauds kas ir eespehjams un kas eespehjams, tas jadura.“

Katra ūlweka, bet it ūwiščki katra amata wihra iħpaċċibām ja buht: godfiribai un taisnu htiabi. Tomehr laudis ar ūchim iħpaċċibām ir reti. Tikai godfiridgs un taisns ūlweks

nodrožchina ſawu ſtahwoſli, eemanto zeenibu pee lihdszilwekeem un eeguhſt tik ſoti wajadſiga dwehſeles meeru, beſtura zilweſs, pat pee labafas weifſmes to mehr juhtas ne laimigs.

Nekas tik ſoti nenogurdina, fa paſchlabuma fahribas pilna dſihſchanas. Spehſs te teef iſleetots, fa drudſi, tadehl wina drihs fahſ peetruhlt. Weſeligu ſpehku, kas allasch atjaunojas, doð kalpojchana leeleeſ mehrkeem, beſ paſchlabuma fahribas, pee ta ari zilweſs atrod pateesu pabalſtu pee lihdszilwekeem. Schis ir ihſiais eemeſlis, fadehl dauds zilweku, wiſu gadu ſtrahdadami ir weſeli un nodſihwo ſirmu muhſchu un ziti, turpreti, wiſu gadu pa-wada peldu weetas. Leelakā dala nerwu kaitu ir novehrſchamas tikai zaur gara un gribas ſpehjas pilnigu dſeedinachanu.

III. Preeſch meerigas garigas attihſtibas, fa ari wiſ-pahrigi preeſch pateeſas laimes, weentuliba ir nepeezeſchami waja-dſiga. Pateesi aiffneedſama, no nekahdeem ſadſihwes wiſneem neatraujama laime paſtahw dſihwē preeſch leelam idejam un nerim ſtoſchā, meerigā darbi bā preeſch tam. Viſ ſiſtis iſtenibā ir iſnihžis un neder nekur. Tikai ſchahdā wihsē zilweſs ſpehj pamasaſ palikt neufrauzams un neufbudinajams. Wiſpahrigi meerigi jaifturā pret lauſchu domu mainu, drihsak jabehg no ta, fo wini augſti zeeni neka Jameſle, ja tas tik neſtahw ſakorā ar amata peenahkumeem. Bilweſtam, kas grib laimigs buht, pilnigi jaatsakas no fatras uſbu di na ſcha naſas. Zilweka ſirb, to fatras no peedſihwoju-meem ſinäs, ir faut kas apmahnoschs, „te ſpihtiga, te bailiga,” un reti ſam iſdodas domas un darbos nedarit pehz azumirfligām eedomām, bet pehz reis preeſch wiſām reiſem peenemteem prinzipieem. Tāpat dſihwes guđriba praſa, fa newajaga zitu zilweku azumirſka ſlikam, waz labam prahtam veegreest leelas wehribas, bet peenegrotees tikai winu gara paſtahwigajām ihpafſhibām. Ar fluſu zeefchanu ieb draudſigu „redſeſim, paſhdomaſim” daudsreis war iſbehgt ſoti nepatiſkamām leetām, famehr ažumirflig a leetas iſſchirſchana pa leelakai dala ir neprahiba. Tas eekſhejs

meers nebuht nekarvē energijai sparigi darbotees, turpreti, winšč ir kātras pastahwigās un pateesās apnemšchanās iħstais awots.

Nupat fajtāis fihmejas ari uſ draudsigu īstiksni. Kā pret eenaidneekem jaisturās, tur domas dalās. Kas pateesi Deewam tiz, nekad nebihxes eenaidneekus un otradi. Deewbijiibai un zilweka bijaschanai naw weenā īrđi telpas, kur weena ir, otras naw; bex iħbi tizibas naw eejpehjams īsturetees pret wiſeem zilwekeem ar padewibu un stingribu.

Kas beidsot atteezas uſ īstureschanos pret publiku, tad tās domas naw nedī par augstu, nedī par semu turamas. Platons teiža: „Lauschu domas ītureiſ lai tewi padara domigu, bet ne noskumuschu.”

IV. Schi pehdejā (4) nodala it ſewiščki fatur Klingerā dījhewes gudribu. Zilweka dījhewes zeli, fatrs par ſewi nemot, gan iſrahdās loti daschadi, tomehr wiſpahrigi tee ir weens otram uſkrihtoschi lihdīgi. Wiſas aprindas weena dala dīhwo apſinigi, jeb neapſinigi l o p u d f i h w i u n nepaſiħt nekahda zita nolehmuma. Pee ſcheem paſchūtureſchanas zihnineem ir leela noſiħme, bet es newehlotos dīhwot taħdā paſaulē, kur jaibuht waj nu par apspeedeju jeb par apspeestu. Ziti atkal meklē iſeju no iħħadha stahwokka. Domajoschais prahts pehdejeem nekarj wiſas paſaules zelu staigat, tee ilgojas veħz ka labaku, veħz meera. Un tikkidhs paſaules zelih ir atstahts, tad zilweks fajuht eeksheju labpaitiſchanu, kura allasħ parahdās uſ iħstā zela nonahfot. Zilweka prahts nu ir pee-ejams jauneem garigeem spehkeem, kureem agrak wina griba īstrahdaja preti. Tikkidhs weża kā jauna deriba pagehr no zilweka zeetu apnemſchanos wezo dabu atmest un peenamt jaunu, labaku. Tas ir wijs krijtigās tizibas noſlehpums, kas tik weegli īaprotams, bet preefċh daudseem tomehr tik dīħli noſlehgħts. Gebe fata: „Augštakā laime preefċh domajoscha zilweka ir — aifsned samo fassnegt, bet nefaſneed samo meerig i godat.”

Leelakā dala zilweku, kas iſeet no lopiskā stahwokka, paleeħ wiċċu muhixchu stahwot kaut kur pużzelu; iħo pużżela stahwokki

Pavils apīlēmē par zīhniu ūtarp mezo un jauno Adamu. Schee zīlweķi ari tagad, ja winu dīšīwes tendenze zitadi pareiša, neatnes zīlwezei daudz laba. Tikai nonahkot treshajā pakaħpeena is īċhi stahwolkā wiħas zīlwezigas leetas nonahktu jaufakajā jaſkanā.

Schis pakaħpeens ir a u g l u s n e ċ o ġ ħ a i s p u h l i n ġ ħ, liħbiss trahda schana vee kahda teizama derba zīlwezes labā. Weenigtas un neħas zits spehji dot individuelo apmeerinajumu. Ramiehr zīlweks tikai preeksj ġewis ween dīħi, un lai ta buhtu pati dailakā zenschanas ġewi attihxliet, tielmehr kaut kas winam atgħadina agrako paċċmihlibas ruħgtumu.

Schis ir treshais augħstakais pakaħpeens, kas zīlwekam ajs-fneħdams; te zīlweks ir meerigs un loti pazeetiqs. (Lukas ew. V. 17, X. 19, XI. 36; Zahra ew. VII. 38, VIII. 31, 32, 50, 51). Uri drosgħi r'diba te neparahdàs wair's agrakā drudżiġi ja weidu, bet no aħrpu fu gluschi weħxa un meeriga. Bittu zīlweku spreedumi te wair's neko nespelji sagħrofis.

Kas atmet katra paċċau schanos u f'ziteem zīlwekeem un ari u ġiewi, tas-segu hix preeksj dweħżeles leelaka labmu, kahds f'mes wirfu jaśneed sams. Eksjek ta' ihxti pastiħaw weżżeġ Adamu nolikschana. Bitti domaja, ta buhtu atrau schanàs no rupjás paċċa (muħku dīħi): bet muħsu leelaka is eenaid nekk's kattrreis ir-eeħx mums paċċeem. — Tomehr to fassnejt eespehjams tikai loti tizigeem zīlwekeem. —

Wiċċu laiku tizibū un dasħadu aprindu eeweħrojanu wiħru dīħi wies għażjumu apħata, iñħahl ka „Wiċċipirms zīlweks oħiġi prasa, kas ir-għudi, un zensħas peħġi ta darit, dasħem tas isħodàs un tee palek ppee ta stahwot. Bitti, kam tas neisħodàs prasa, kas ir-labi, un melkè tur apmeerina schanu, bet tas ir-fawenot ar-augħi prahibas b'reejm. Treshhee, kas to ppee laika pamano, ilgojas peħġi oulsta l-awid schanans. Bet schis żeljx ir-loti schauri un wed eesħakot zaur „paċċemħas eeleju.“

Wiseem, scheem lihdsigeem dñihwes apraksteem peemiht tas fliktums, ka tam, kas tos pats naw peedñihwojis, israhdas, ka fantasija. Naw nemas flitti, ka pee jaunibas audsinašchanos tik mas par ſcho teek runats, jo teefcham te war peemaistees fantasija klah un nowehrſt us nepareisām domām. Scha eemeſla deht katoli leeds nemahžiteem bibeli laſit. Behrneem wajaga miheſtibas un labu peemehru, bet gauschi mas tizibas mahzibu.

Leelakee tizibas jaimotaji ir isnahkuſhi no teem, kas ſawā jaunibā ſoti dauds dñirdejuſhi no tizibas mahzibas, bet redſejuſhi fliktus peemehuis pee ſaweeem wezakeem, ſkolotajeem, etc.

Tikai pateeſeem zilwekeem iſdodās atrast pateeſo zelu, un pee tahdeem neſchaubigi peeder Klingerſ.

Idealisms dod wiſleelako apmeerinajumu wiseem, kas tam nenowehrſchami uſtizās. Nekahdi ziti dñihwes uſkati to neſpehj dot un newajaga nedauds wehſtures ſinibu, ne paſchu jehdſeenu no dñihwes, lai wiſmas par ſcho pahrleezinatos Tomehr ne welti mehs baidamees, ka leelakā dala laſtaju ſekos kehnika Agripa peemehram (Apust. XXVI. 28) neka Klingeram, kaut gan pehdejais ſew iſwehlejees neſalihdſinajami labako datu.

Laime.

I.

Kai filoſofi ſaka, ko grib, tomehr paleek neapgaſchams fakti, ka zilweks no pirmā lihds pehdejam ſawas apſinigās dñihwes azumirklam, karſtak par wiſu zitu meklē laimi. Un ruhgtakā ſtunda zilweka dñihwē ir ta, kurā wiſch galigi pahrleezinajas, ka ſemes wiſtu laime pateeſbā naw atrodama.

Laime ihſtenibā ir wiſu muhſu domu atſlehga. Rats to meklē preekſch ſewis. Wiſu zilweku dñihwes mehrkis ir un paleek laime, lai zit gruhti ta ari nebuhtu aiffneedsama. Ari nopeetnakais ſtokeetis grib laimigs buht ſawā wihsē, atteikdamees no ta, ko ziti par laimi tur, un pat atturigakais kristīgs zilweks meklē laimi — tikai zitā dñihwē.

Ari pēsimists sawā lepnibā grib laimigs justees un budīsts domā sawu laimi neapsinibā un išnihzibā. Nekas naw zilwekeem tik leelā mehrā kopigs, kā laimes mekleshana.

Preezigi ir laikmeti, kur jaunās tautas domā efot atradušcas filosofijā, religijā jeb pat ekonomijā pasaules pahrabošanas noslēhpumu, druhmi turpreti tee, kā peemehram muhsu laikmets, kur īaudis pahrleegzinajuschees, kā dauds apsoloschās formulas ir bijušcas tikai illūcijas, un asprahīgakē ūka, kā pat pats wahrds „laime” ūkanot druhmi, un kā laime pasuhtot, kā tikai par to ūahkot runat.

Tā tad iħstenibā laime ekstē neapsinigi.

Mehs tā nedomajam, bet tizam, kā laime ir ūsneedsama. Gan teesa, kā wahrdat „laime” fehra nošana, bet tas tik tadehl, kā jabaidās, waj warēs to aissneegt; tāpat pateeffba, kā dašču reiſ ari aplami preeksħiħtahdijumi par laimi wajadsigi, zitadi dašči zil-weki neaissneegtu to garigo un materialo attihħtibas pakahpeenu, kuesch preeksħiħ pateesas laimes pamata wajadsigs.

Eksħi ta pastahw leelakais pretiteikums, kahds schini jautajumā atrodams. Zilwekam wajag pašham peddixhot un mahzitees paſiħt, kas naw laime, wajag finamā mehrā ar leelo dsejneeku Danti baiku pilno zeku zaur moku pilseħtu un schkiħtisħanas kalna stahwo taku nostaigat, pirms atrod „no mir stigeem tif neijs sakam i karisti mellet jo augli, kasklu finawisa s weħħleſħanās, kas dsejje wi fas-slaħ pes.”

Aissneedsams tas ir, kaut gan loti gruhti. Schi zeku peh-dejä dala zilwekam janostaiga - weenam pašham, bes redsamas pa-liħdsibas no jek kahdas puše.

Apštatischanai iħsti pee-ejami ir tikai daudsee aplamee zeku uſ laimi, pa kureem fatra jaunā paaudje no jauna staiga, kaisligi weħledamās ūsneegħt laimi.

Sħee zeku, pa kureem zilweze laimi mekkle, ir, waj nu ahrejj, kā peemehram: bagatiba, gods, baudijumi, wefeliba, iſglihtiba, finiba, mahksla; waj eekfhejj: laba īrds apsina, tikum, darbs, zilweku-miħlestiba, tiziba, dixiħwe leelām idejäm un darbeem. Ahrejem

līhdse ķeem wineem kopiga jau ta leelā fluhda, fa wini ne wiſeem zilwekeem ir ſaſneedsami un tadehl̄ newar ne wiſas zilwezes laimi nodibinat, ne ari daili juhtoscheem zilwekeem ko zita, kā baudijumu ar flīktu ſirdsapſinu ſagahdat. Waj nu nefreetnas dabas, jeb eeksheji nemeerigs ir tagad ūtris, kas dſihwes labumus baudi-
dams ſin, fa miljoni zilweku ūtru deenu noniħkst truhkumā.

Schis ir tās juhtas, kuras Kristus min, runodams par ne-
taiņu mantu; wiſch ūtaidri ūka, fa bagatam gruhti tikt debesu
walſtibā.

Leela manta, goda un waras ūtahwoſlis gandrīhs bes iſneh-
muma nowed pee gara apzeetinaſchanas, kas ūtahw laimei taisni pretim. To ar ūtāuſchalām jareds pee ūtru gadu augoſchā Schwei-
zijas ūtnu apmekletaju pulka, ūrūch, kaut tikai uſ ažumirfli, grib
aipſpildit ūawu eekshejo truhkumu.

Ne dauds labaki par ūtēem, realajeem laimes faktoreem ir
e ſte t i ſ k e e baudijumi.

Leelakais estetikis Gete ūka: „Pamatigi nemot, mana dſihwe
ir tikai puhlinšč un darbs; waru gan ūzit, fa ūvā dſihwē knapi
tſchetras laimigas nedelas eſmu ūeedſihwojis. Wiſa mana dſihwe
bija muhſchiga akmēna welschana, ūrūch allaſch un allaſch noſlih-
deja lejā.”

Tā tad par 75 gadeem 28 laimigas deenā!

Deefin waj tahdu laimes nabadsibas leezibu ūahds nabaga
algadſis ūwas gruhtibu pilnās dſihwes beigās dos, kaut gan
preeksjū estetiksi iſgļihtota zilweka tas ir noschehlojams radijums.
Zilweka daba (newis ūntafija) ir loti maſā mehrā preeksjū baudi-
jumeem radita, bet taisni tik preeksjū darbibas, pee ūam baudijums,
ari pats augſtaſais un labakais, tikai loti mehreni, kā pahrmaina
peelaſchams; ruhgti ūewilās tee, kas baudijumeem pahrleeku no-
dodās. Wiſs, kas zilwekam pateesu preeku ūagatāwo, ir wiņa
dabas patees ūagehrejums, kas ūzur prahrtigu darbibu modinams
un kas pats no ūewis newar parahditees. Tadehl̄ ari muhſu ūaku
literatūrā ne nahk waiſ ūreeksjā Dafnim un Hojai līhdſigas per-
ſonas, bet muhſlaiku romanu waroni ir ofizeeri un hankeeru meitas.

Bet mehs neschaubamees, ka pehz muhsu realas literaturas nahfs atkal sentimentalā, fura zilwekeem dēwa baudijumu, tamehr tagadejā zenschās pawairot to, kas mumis jau tā apnizis un palījis reebigs. Bes tam estetiskais ūstu rinkis redzami ūschaurinajas, un muhsu kulturas tautu pateest isglihtotos garus ilgi tas wairs newarēs apmeerinat. Drihs peenahfs azumirklis, fur pehdejeem ūchis ūnibas, literaturas un mahfsas „seeds“ paliks par nastu un wini labprāht buhs ar meeru mainit to ar nekultiwetu mešchonibu.

Mahfslineeku, mahzito un rakstneeku gurdenee gihmji, winu atpuhſchanās zelozumi wehſia par tuwu ūtahvočho friksi; wini mihs laķ runā par wiſu ūtu, ka par to, kas pehz winu maldigās teorijas ir dſihwes augstakais preeks un zilwezes ūlelačā manta. Bet no ta, kas iſtaifa wina i h ūt o laimi, fatrs zilweks allash un labprāht runā.

Austreeshu dzejneekam Roſegeram ir par nahkotni ūkojcha fantasija, ne bes reala pamata: „Nahfs laifs, fur turigeē pilſehtneeli pirkls ūmeeeku mahjas, apdſihwos tukſhas weetas un wedis ūmeeeku dſihwi. Tad wairs nedſirdēs wahrda „nemahzits ūmeeeks.“

Mehs neschaubigi waram tizet, ka muhs ūgaidā ūlakmets, fur wiſs atkal uſnems dabisko gaitu, ka pagahjuſchā gadu ūmītena beigās, fur kehnineene Marija Antuonete ar ūawu galmu ūpehleja ganu lomu. Jau tagad dauds ūfungu un dahmas waſarā Alpu ūalnos mehginās ūmeeeku ūrbos un juhtās pee tam tik labi, ūt ūtas pee winu ūeenaldfigās ūdabas jel mai ir domajams.

Nelaimigais Bavarijas karalis Ludwigs II. pawadija ūawas labakās deenas Šweizijā ūtarp ūeenkahrſcheem ūaudim.

Besruhpiba ūtingri nemot ir tikoi to ideals, kuri nekad ūawā muhſchā ūuhpju naw pasinuſči. Mehrenās ruhpēs (furas iħſteni nemas naw ruhpes) un to nowehrſchanā paſtahvo dala no zilweka ūaimes. Pats nepaneſamakais dſihwē, pehz daschu dauds ūeedſihwojuſchhu wiħru iſteikumeem ir gara ūinda ūewis ūliflu, bet taiſni ūlabu deenu.

Dauds prahrigač par materialisteem — laimes mekletajeem — dara tee, kuri laimi meklē peenahki mu išpildīšanā, tikumā, labā apšinā, darbibā, patriotismā, labos darbos, ar wahrdu — mihestibā už zilweži, jeb ari religijā.

Tomehr ari šchinī zelā laime naw weegli aissneedsama un ari ne tāhdā mehrā, kā mehs to ūagaibam. Realisma išplāhtīšanās muhju laikos neleezina, kā zaur winu war laimi panaht, tas ir tikai ūchaubīšanās auglis par katra zita zela derigumu. Jo darbs un tikums dwēhſeles meeru newar dot, ja atklahta darbiba, labi darbi, patriotsms ir tikai pašcepewilšanās, bet religija tikai tukscha forma, kā realisti un pēsimisti ūka, ja wiſs tas ir tihra iſnihžiba, tad „lai ehdam un dseram, jo riht buhſim ūhki.“

Uſrahdidami muhju materialistigā ūaikmeta ūaunumus, mehs esam tāhku no ta neatſiht to labu, zaur ūo muhju ūaiks atiſhīrās no ziteem, to pateesības mihestibū, kura eeniht ūukšas frahjēs. Muhju ūaikmets meklē pateesu laimi, (ne wiſ eedomatu), kas katra ūilwekam aissneedsama, un tas ir gluschi pareiſi. Ari mehs to wehla-meess un katra ūilwekam, kas grib tikt uſ pateesā dſiņwes zela, wajag wiſpirīms ūadēdīnat ūawus elkus. Kātrs atmests aisspreedums ir ūolis uſ pateesu laimi. Un gluschi pareiſi Mekſīkas ūeisars Mak-familians teiža, ka katra aisspreeduma atmeſhāna un netaiſnības nowehrīšanā teik pawadita ar laimes juhtām. Schis ir gaischums muhju ūumšhā zelā, bes kura mehs lehti waretum nomal-bitees.

Gan laime ir, bet mehs to nepaſiħstam,
Ja paſiħstam, tās zeenu neatiħstam.

Bet kas tad ūpehj dot mums laimi?

Tikums? — Nē. Noſt wiſpirīms ar ūcho elku. Tas nemiht neweena dabīška ūilweka ūirdi; wajaga no tikuma ūoti ūema preekſtahdiſuma, jeb ūoti aprobeshotu ūmadſenu, lai weenmehr buhtu ar ūewi meerā. (Luhdsu, iſſkaiti wehl reiſ 10 baufchluſ). Ari paſchi eedomigafee ūaudis newar ūchā ūinā ūewi atiħt par laimigeem.

Laba ūrdsapsina, ūwu peenahkumu allasč uſtizigi iſpildot ir leela manta. (Laba apſina ir Deewa bals). Mehs wehlam laimi tam, kam tahda ir. Pebz muhsu domām naw zilweka, kas jel kād, faut tik weenu paſchu deenu ūwu peenahkumu iſpildijis. Par to mehs ne wahrda tahlak nerunastim. Ja kahds lahtajs ūka: es eſmu tas wihrs, nu lai tad wiſch ir, bet mehs negribam ar winu eepaſihtees. Širdapsina naw tik ūoti drojħs zela rahditajs, kā to peenem. Ari muhamedaneetim, kuram pulka ūewas, ir labala ūrdsapsina. Albaneeti ūrdsapsina možitu, ja wiſch ūwas zilts eenaidneeku nenokautu. Jo wairak zilweks zenſchās peenahkumu iſpildiſchanā, jo ūkak wiſch reds, zif dauds tam truhſt. Jo ūrñigak to nem, jo plaschaks paleek peenahkumu aploks, ta ka pilnigi ūprotam Pawilu, kād wiſch pateefgi un bej maldigas pasemibas no ūewis, kā no leelakā grehzineeka runā.

Mihlestiba — warens wahrds, un mehs ūprotam apustuli, kād wiſch ūwu wehstuļu ūlavenakajā weetā to ūauz par ūatras pateefas dſihwes A un O. Un kād wiſch ar engelu mehlem runatu, wiſu mantu nabageem atdotu un pat ūiftu ūewi zilwezes labā ūbedfinatees, tas wiſs tomehr nebuhtu ūifdauds wehrts, kā miheleſtiba. Pebz ūwas buhtnes wina ir deewi ſch ūig a, neiſaug zilweka ūrdi, un kam wina ir, tas ūindas, ka ta naw wina ihpachums. Mihlestibas ba hlaſ ūlweigais nogihmis gan dara laimigu, bet ūikai us kahdu ūaiku un tad pat wehl wajabsiga pretmihlestiba, kura atkarajas no ūita ūlweka gribas. Un kas wiſu ūanu ūrdi un ūstizibu us wiſku ūeek, pee ta war ūpeepilditees Juħdu praveeſha breeſmigee wahrdi (Jeremijas XVII, 5.), un miheleſtiba kahdā nebalta deenu war pahrwehrstees par eenaidu. Šeo wahrdu pateefbu ūatru deenu ūbauda miljoni ūlweku.

Katrā jauns radijums grib un ūpehji mihlet, bet ūefas naw behdigak, kā redset, ka bes ūnehmuma pee wiſeem miheleſtiba ūeis ūaſuhd un ūikai pee ūeteem wehl otrreis atgreeschās atpaſal.

Darb — ūlweka laimes pils pamata akmens ir pats eewehrojamakais laimes faktors tani ūinā, ka bes darba pateefas laimes juhtas nekad nerodas. ŠeM) to nerunajam no azumirklija

reibuma). Zilwefam wajaga „6 deen as strahdat,” lai buhtu laimigs un „waiga fweedros mai si eht;” no wiseem laimes mekletajeem tee ir wišleelakee mulki, kas jchis diwas leetas aismirſt. Bes puhlin a pateesi na wlaimes sem es wir ſu. Negativā formā jchis teikums ir pilnigi pareiſs. Tomehr buhtu kluhda domat, ka puhlinſch hau ir laime. Neweens gan neſtahdas few preefchā „ſemes — paradisi” pilnu nerimſtoſcha darba, bet — wehl wairak — wajag buht mulkim, lai ar ſawu darbu buhtu meerā. Gan drihſteſchu fazit, ka gudrakee zilweki wiſlabak redi ſawu puhlinu wahjās puſes un ka neweens gan nebuhs warejis fazit: „un redi, wiſs bij loti labs.” Tadeht aij ſkanas darba flawas daudſreis ſlehpjās pahtaga, ar kuru ſewi un gitus pee darba dſen, un tee, kas ar leelu lepnumu par „ſir ahdnekeem” fauzjās, zenschās deenas darba laiku pehz eefpehjās ſafnapinat. Ja darbs buhtu tas pats, kas laime, mehs zenſtos zif eefpehjams deenas darba laiku pagarinat.

Wiſdihwainakee no laimes mekletajeem ir tee, kas laimi meklē p e ſ i m i ſ m ā, un tomehr tahdu ir daudj.

Wiſnelaimigakee zilweki ir tee, kas laimi zerē atraſt titai eekſch ta, ka peeder pee weenās jeb otras t i z i b a s ſ ch ſ i r a ſ , — ari tahdu muhſu deenās ir loti daudj.

Shee ir zeli, pa kureem zilweki gadu tuhſtoscheem laimi meklejuſchi. Ja mehs tos ari nepaſihtu no wehſtures, tad mums tee tomehr buhtu jaſaſiht iſ paſchu peedſihwojumceem. Bet atrauſchi laimi pa ſcheem zeleem zilweki naw.

II.

Pirma un nepeezeefchamaļa leeta pee laimes ir ſ i p r a t i ſ i b a p a ſ a u l e s t i f u m i g a i f a h r t i b a i. Ja paſauli walda gadijums, nepeeluhdsami, pat warmahzigi dabas ſpehki, jeb beidsot zilweku gudriba un wara, tad no zilweka perfonigas laimes newar ir runas buht. (Darwina peekriteji mahja: ſtiprajam allasch taiſniba, zitas taiſnibas naw). Tahdai paſaules fahrtibai waldot nekas jits neatleek, kā waras darbus darit, jeb warmahzibu jeest,

buht par ahmuru, waj laktu; kürsch stahwołlis no abeem ir sliktalais, noschehlojamakais, — gruhti teift, bet widus zela te naw. Schahdu usškatu felas ir nerimtoschhee kari un brunoſchanas.

No otras puſes paſaules tikumiga fahrtiba naw peerahdama. Waigu waigā zilweks newar Deewu ſtatit, jau pehz wezajo uſſka-teem. Kristiga tiziba pat noleeds prahtojumus par to. Beenigais ir minets falna ſprediki, Mateus, V, 8. Kam ir duhſcha, lat mehgina; bet ziteem, kas tikai grib to ſinat, nekad neisdoſees dee-wiſchligo aifkaru atklaht (Mat. XI, 27, Mikus VI, 8).

Preezigs darbs ir weſeligakais, kas tikai war buht, „no ta zilweks ſel“; darba ſweedri uſ peeres atja uno ſpehkus un gara jautribu, kuri kopā nemot iſtaifa iſtas laimes juhtas. Pehz jaunakajeem medizinas pehtijumeem weſeliba ir tikai fewiſchki attihſtita pretiſtureſchanas ſpehja pret neisbeha-meem eenaidnekeem. Schi ſpehja naw tikai meeſga, bet ari gariga.

Tà tad laimes prafijumu pirmā rindā ſtahw „uſ tiziba paſaules tikumigai fahrtibai un darbs“, kas eeljheji naw ſchikrami weens no otra, un wehlſahda trefcha leeta, par kuru runafim wehſlat.

Peewedam ſche daschas, uſ peedſihwojumeem dibinatas patee-Abas, kuras buhs dascham labam noderigas.

Dſihwē allasch wajag ſaweenot duhſchibu un paſem ibu. Tà mahza apuſtula wahrdi II Kor. XII, 10: „Rad es eſmu wahjſch, eſmu es ſpehzigs“. Weena pati no mintam ihpachibam pee faudim atſtahj ſliktu eefpaidu.

Preekus newajaga melleſt; pareiſa dſihwē tee nahk paſchi no fewis; weenfahrſchake. ne dahrgee, ar dabas prafijumeem ſakarā — ir tee labakee.

Zilweks war wiſu panest, tikai diwas ſleetas ne: ruhpes un grehkus. (Ruhpes par rihtdeenu gruhti panest jau tadehlt ween, ka muhsu ſpehks ir tikai preefch ſchis deenas. Fantasija redi rihtdeenas darbu, bet neredi rihtdeenas ſpehku).

Wiſs, pateeſi labs eeſahkās no mafa ſāhku ma; wiſch nerahda wiſ tuhlit eeſahkumā wiſu ſawu ſpehku un labumu. Wiſt zeli, pa kureem pareiſi waditam zilwekam jaeet, wed zaur atwehrtām durwim. (Jesajas XXXV, 8.).

Apeeſchanās ar ſaudim ari wezakeem wiſreem wehlarweenu ſaweenota ar gruhtibām. Zilwekus nekad newajaga eenihdet un nekad par ſaueem elkeem padorit, ne ari nīku domāmleelu noſihmi peelikt; newajaga wiſus teefat un no teem ſautees teeſatees, ar augsteem, eewehejameem un bagateem, fā ari ar ſeeweetēm newajaga meklet ſatiſhmi, bet labak no tās iſwairitees.

(Kempu Toms ſaka: „no ſaeſchanās ar ſeeweetēm allasch iſzelās uguns un duhmi.“ Tas nu gan iſflauſās muhkiſki un, protams, uſ familijas dīshwi neatteezās; bet pahrdomā, mihiſais laſitajs, ſcho iſteizeenu, pirms to fā nederigu pee malas ſweed).

Preeki pee maſām leetām un mafeem ſaudim allasch ir labakee; labak uſ leju, neka uſ augſču ſfattees, — tas paſargā no daudſ nepatiſchanām. Labakais lihdſeklis ar paſauli meerā buht ir, — no tās daudſ negaidit, nekad nebihtees un launu arweenu uſſkatit fā ſaut ko neſpehzigu, newarigu, kaſ iſnihkſt pats zaur ſewi. Iſhſ ſakot: wiſu paſaules buhſchanu newajag ne m t par daudſ ſwarigi. Čāpat daudſ kaſ mums iſleekā gluſchi neezigs, tiſlihds mehs ar domām ſahkam dīshwot mahkonōs. Muhiſu dewisei, preti wezajai wajadſetu buht: ma hze eſ paſiht ſawu peenahku mu un darito droſchi, pats ſewi aiſmirſdams, — ſchis ir zilweku laimes weizinaſhanas galwenais lihdſeklis. Un ja pamata ſeeta ir fahrtibā, tad zitām newajag peegreest daudſ wehribas. Apuſtuls Pawils ſaka: „Tas turat par dubleem.“ Ari eenaidneekus newajaga daudſ eeweherot, tee wehlak paleek muhiſu labakee draugi. Laſs nemafna wpreeſtſch ta, lai ſauno apkarotu, — to ſau nee paſchi ſotilabi iſdara ſawā ſtarpa. Labam wajag tiſkaidiſhwot, droſchu ſeuk ſtaigat un redſamam fluht. Tuhkiſtſchi atteiktos no „paſchustureſhanas zihniņa“ un wiſa darwinifma, ja redſetu, fā zitadi aiffneegt

apmeerinajumu. Turpretim tagad tas jatiz, jo zitadi nebuhtu re-alas tikumibas. Leeläs wehribas peegreeschana fihkumeem, ar wahrdi faktot zilwekeem un winu spreedumeem, nomaldina dauds paschu labako lauschu un padara winu deenas darbu dauds gruh-taku, neka tas pateeßba ir.

(Ari ruhpes par weselibu tagad ir par elku palikußhas, kù-räm dauds ko upure. No kahda swara ir weseliba, ja to ne preeßch ka kreetna neisleetä? Taiñni teem weseliba nepastahw, kas pastahwigi puhläs to taupit.)

Schahdu dñihwes likumu waretu dot wehl dauds, bet us augschä mineto likumu pamata ziti wißi paschi no fewis attihstisees, bet pehz katra wajadsibas un bes jchi pamata tee n a w d s i h w è i s l e e t o j a m i.

Mineñim tikai wehl weenu leelu pateeßbu: nelaime ir nepeezeßchami wajad si gazi lweku dñihwè, paradox faktot — ta peeder pee zilweka laimes. Nelaime nu reis ir zilweku dñihwè neisbehgama, tadehk ja prot ar to tikt kà nefä gatawam. Wisweegiaki to fasngeet zaur pilnigu padewibu sawam lïftenim, zaur pastahwigu eelkñigigu meeru, kas ir fà uh-dens straume (Jesajas LXVI, 12), un ko Kristus tikai teem ap-sola, kas winam pakał staiga. Pawils sawas ahreji gruhtas dñih-wes heigäs ar tik dñiläm juhtäm runa par to. Pastahwiga laime nekur naw kristigai tizibai apsolita, bet gan pashauli pahrwareda-mais meers. (Jahna ew. XIV, 27. — Mateus XI, 28, 29).

Nelaime ir trihs pokahpeeni: fods — slifta darba auglis. La boßchanäs — za ur noopeetnibas un pateeßbas eedwehßchanu. Stiprin aßchanäs, za ur fawa un Deewa spehka isbaudißchanu. Tik za ur peedsihwojumeem rodas ihsta droßchärdiba, no kuras pahrgalwiba stahw tahlu un furai pasemiba ir tuwu raba.

No grembeßchanäs, no dñißen aßchanäs un tas fawadais dwehseles leelums, furjch mums pee dascheem zilwekeem uskriht, un kuru neweens pats few newar peeschirt, — nahk tikai za ur zeenigi pahrzeesto nelaimi. Zilwekeem, fureem laimes faulite allasch smaida, peemiht faut kas schaurfürdigs. Tee allasch baidas

ſawu laimi, ſawu taſiſmanu paſaudet, kamehr teem, kas ar nelaimi apraduſchi, beidsot ſirdi rodas pilnigs meers. (Ebreju gr. XI). Protams, te ir nepeezeeschams tahds dwehſeles ſtahwoklis, kas pats par ſewi jau ir laime. Zitadi paſtahwigas zeſchhanas zilweku padara zeetu. Pat freeſni, bet daudſ zeetuſchi zilweki iſrahdaſ aſaki, neka pateeſibā ir. Tee ir ſaudejuſchi eefpehju, padotees laimes juhtam.

Apuſtulis Pawils ſaka: „me h s leelamees ar b e h d à m“. Schee wahrdi ir pilnigi nesaprotami tam, kas pats naw peedſihwojis, kahds ſpehks, fahda eekſcheja laime atrodas nelaimē, — laime, kuru zilweks nekad neaismirſt, ja to reis baudijis. (Zadraudſibu ſlehdſ nelaimē, tad ta ir ihſtā).

Ja, ſchi ir dſihwes mihiſla, — kas daudſus nowed no pareiſa žela, — ka labajeem paſaulē tik labi neeet, ka wini to wehletoſ.

Ja, ta ir, mihiſla laſtaj, un tew jaatſiſt, kā ta ir labi un us to jaſagatawojas, zitadi tew dſihwē laime naw atrodama. Schis ir tas „l a u w a, f a s g u k z e l ā u ſ l a i m i“ un kuru eeraugot leelakā daļa zilweku greeſchās atpakaļ un labak peeteſ ar faut ko maſaku, neka laime.

Ari te, tāpat kā pee baudijuma, fantazijs aijſteidsas pateeſibai taļlu preekſchā. Sahpes nebuht naw tik leelas, kā fantazijs tās iſtehlo; bes tam ſahpes ir „eeejas bikete katrā leelakā laimē.“ (Spurgeons ſaka: „zilwekam wajadſetu ceradinatees nekad ar ſewi nerunat, bet tikai ar Deewu. Sahpju wiđū arveenu parahdās labdarigs juhtu apdullums, ja, otra nelaime pat padara pirmo panesamaku). Pee pateeſas dſihwes ari peeder ſawa „es“ neewehe-roſchana, tā ka katrā brihdī war ſazit: „Tew wajag, waj tu gribi, waj ne. Pateeſibas mihiſtiba un droſchirdiiba t a i ſ n ā l e e t ā ir katraſ pateeſas audſinachanas pamata pilari, bes kureem ta n e d e r n e k u r. Ari debeſu walſtiba eeguhſtama ar waru, „un kas waru leeto, teek tur eekſchā.“ Preekſch Laimes droſchiba bes ſcharbam waja dſigakā no viſām zilweku i h p a ſ ch ibām.

Rahda eewehrojama ſeeweete, Gisela Grims ſaka: „Laime ir ſpehls un wajadſigā apnehmiba, laime ir dwehſeles noſkana.“ Bi-
tas laimes ſemes wirſū nawa un ja ari buhtu wehl kahda beſ-
ſhim ihpafchibām, tad mehs to ſew newehlamees.

Atraifitees no egoiſma, aiffneegt muh-
ſchigo, wiſos darbos liftees no miheſtibas wa-
ditees, wiſas ſemes leetas uſſkatitka lihdſe-
kkus, paſeltees augſtaſ par tam — luhk wee-
niga, ſemes wirſū faſneedſa malaimel.

Un ſchi laime ir pateefiſba, ir fakti, newis fantafijas auglis,
la wiſt ziti ſapni par laimi, iſ kureem ſilwekam ja ne agrak, tad
wezumā jaatmoschās.

Schi laime ari naw kaut kaſ, pehz kuras beſ miteschanas
jazenschās un jadsenās, bei kād mehs reiſ ſeeschi ſhos paſaules
uſſatus peſawinajamees, apnemamees neka zita ne-eewehrot, tad
laime ir kaut kaſ, kaſ rodās pats no ſewiſ, ta
ir eeſchiga meera ſtrauſme; ſhis meers ar gadeem
peenemās ſpehla un beidſot war pahreet ari uſ ziteem, kād muhs
paſchus jau papreeſch ir aplaimojs. Objektiwi nemot war fazit:
Laime ir paſt ahwigs meers, kurſch neatkarajas waſrs
no ahrejeem apſtahkleem un no liftena groſibām, bet toſ ir pilnigi
pahrfpehjis. (Jahna ew. X, 11; Mateus XI, 29; Ewf. IV, 9).
Baur to iſſkaidrojas tumſchais teizeens: „Ne laimi meſleju, bet
ſwehtibu.“ Ta pateefi war eestahtees tas, ko kahds rakſineeks apſihmē
par laimes praktiſku paſihſchanas ſihmi, proti — „la waſarā gu-
let ejot war preezatees, ka riht atkal pamodiſees.“

Dantes wahrdeem runajot, — apakſchā, pee ee-eejas uſ
„ſchkihiſchanas falnu“ teek pagehreta no ſilweka zeeta apſoliſhana
un neiſgroſama iſſkaidroſhana, — maſhat, katu maſtu, kaſ par
pateefu laimi teek praſita. Beſ ſhis apſoliſhanas neweens netop
eelaifts eekſchā un pa zitu zehu wehl neweens pee laimes naw tiziſ.

Kad ſchinī falnā ſtaigat ſahk.

Tad gruhtibas un behdas naſk,

Bet lihds ka augſtaſ parahpjas —

Tās lehnam preefōs pahrwehrſchās;
Un weegli tad uſ augſchu dodās,
Kur besgaligi preeki rodās. Dante.

Kempu Toms ūka: „At ūta h̄j wiſu, tad atra dī ū
wiſu.“ Tai lihdsiga apnemſchanās teek praſita wiſos rakſtos, kū-
ros runā par laimi. Mafša par to teek praſita
wehlač un tad ari ne wiſa uſ reiſes, bet maſakās dalās. Uſ reiſes
to neweens zilweks nespēhj aismakſat.

Kas meklēs laimi nupat pahrunatā zelā, tas muhſcha galā
nefazis wiſ lihds ar Geti, ka 75 gruhtos muhſcha gados tikai 28
laimigas deenas peedſihwojis.

Bet mehs ūkam (ne tīk pēſmīstigi, ka Dawids žawā XC.
dzeefsmā): muhſu muhſchs ir 70, ja dauds 80 gadi, bet ja winsch pee-
tam ir bijis pilns labu puhlinu un kreetnu darbu, tad winsch to-
mehr bij ūkaiſts.

Da i r l a i m e!

Seme, tur Jesus staigaja.

Zelojuma apraftis pa

Egipti, Kanaanu, Siriju, Mai-Afiju, Greekiju un Italiju
no

J. A. Freija.

Maksa beesōs wahkōs 150 kap. Grejnā eefehjumā 225 kap.

Grahmata ir 480 lapas pušes beesa, ar wairak simtu bildem, sihmejumeem un fotografiskeem usnehmumeem pušklotā. Daudz simtām biveles weetu ir wairak waj masak apgaismotas un iſſkaidrotas. Grahmata eepaſihstina laſitaju ar brihnuma ſemi Egipti un winas eedſihwotajeem no ſenfeneem laiſeem lihds pat muhſu deenam; eepaſihstina ar egipteechhu waronibas darbeem, winu dihwaninām eeraſham, un fahds tam wiſam ſafars ar bibeli. — Zahlač grahmata laſitaju wada pa Kanaanu, eepaſihstina to ar ſemi, kaudim un eeraſham; ar Kanaanoas pilſehtam: Jeruſalemi, Betleimi, Nazareti, Betaniju, Damaku un wehl daudz zitām pilſehtam un ewehrojamām weetam. Laſitais drihs atrodās pee Jardanes kraſteem, drihs Nahwes juhras malā, tad atſal ſehd pee Siloas dihla waj pabruſojas pa Galilejas juhru. Ar mahrdu ſakot, wiſch zeko pa „Seme, tur Jesus staigaja.“ — Beidsot wiſch wehl dabun eepaſihtees ar ſlamenajām Atenam Greekijā un tad zekot pa dzejisko Italiju, pakawejotees kraſhchajā Neapolē, muhſchigajā Romā un paſakainajā Wenezijsā.

Biveles laſitajeem grahmata buhs patihlams daſchadu preeſchmetu iſſkaidrotajs, ziteem tā buhs garigs zelojums pa bibeligmā ſemem un juhram.

No muhſu laikrakſti par ſcho grahmatu ſaka:

„Cewebrerot grahmatas derigumu, no wiſas ſirds javeblās, lai ta atraſtu daudz laſitaju. Kas ar ſho madoni buhs ſtaigajis pa biveles ſemem un pilſehtam, tam pati bivele tāpā mihiela un ſaprotamata.“ „Auſtrumis“.

„Grahmata par ſemi, tur Jesus ſtaigaja iſnahkuſi loti ſaita, jo tahdas mums jau ſen wajadſeja.“ „Baltijas Wehſteſis“.

„Lotti laba grahmata.“ „Latweeſch u Awiſes“.

„Inhaltslich werthvoll und für den Weihnaſtſtich zu empfehlen.“

„Düna-Zeitung“.

„Til kreetmas glihtas grahmatas par ſwebto ſemi ar til bagatigu ſaturu mums wehl latweeſch u walodā nebijs. Šameem zeen. laſitajeem to jo ſilti eeteizam. Nam ween eetvejams te eegabdates, labat lai to nopehrē ūſa par daſchām nederigām grahmataam iſtehrē ſauu naudu.“ „Baſnizas Wehſteſis“.

„Lotti laba grahmata, bagata vež ſatura un mihiela preeſch laſiſhanas. Wehſe eeteizam to jo ſilti ſameem laſitajeem.“ „Amerikas Wehſteſis“.

Tulkota un dabujama kreewu, wahzu un igaunu walodās.

Selta laiki nahkamibā.

No Hermana Faulhabera.

Grahmata 224 l. p. beeja.

Puslīkota ar astonām dailām kromo bildem.

◆ Massā 70 kap. ◆

Nu jēl mitejate s gauſtees
par grūhtēm laikem.

Kristus atnāk — weens wiſu glahōbejs — un no-
dibina ſen gaidito laimes walſtību wiressmes. Nu eefahkas ūlta laiki.

Leelee notikumi ūlsta noriſinajas dabigi un ūprotami. Rakſtneels
Faulhabers, kuriš ar ſcho ūzerejumu eeguwis paleekamu ūlwanu Wahnu
garigo rakſtneelu pulka, ſchai ūlsta parahdas leels dījhewes pa-
fīnejs un prahneeks reiſā. Šawus tehlojumus wiſu dibina ūl bibeligmā
domam. Domaš angtas un dailas, ūvabadas no jeb kahdeem newefeligeem
murgeem. Wefeliga laſiba iſlatram, kura garu nodarbina jautajumi par nah-
fameem laikem.

„Baltijas Mehstnesis“ par „Selta laiki“ ūka:

„Zilweks labprahrt gribetu iſdibinat nahkotnes noslehpumus un tadeht ari lab-
prahrt nodarbina ar teem ūlwanu fantofiju. — Kristigs zilweks atradis ſchē de-
rigus mahjeenus.“

Gelta laiki nahkamibā.

Bilschuprowe.

113. I. I.

„Raele, tu ta eß! Tu, — tu aßgahnt muhsu tehion tħibbu!“

Sirds.

Italiski no Edmundo de Amicis. Latv. tulkojis J. Drawneels.

Māksla 50 kāp.

„Latveeschu Avīses” lata:
„Viens tē dwehsh pretim ihstu
sirds daikoschanas wehsmu. Dah-
wanam un bibliotekam wina waik
neka eeteizama.”

„Baltijas Westneiss” lata:
„Amitschija grahmatu war nosault par „Dishwo-
namu”. Garam gahjeji apstahjas un labwehligi paška-
tas uš ūcho namu, uš kuru mums tifdauds zeribū —
jo tur ūchypjas dishwiba, nahlotne, glūshchi kā seeds
lihds ar augļi masajā pumpurā — Ar ūcho grahmatu
muhsu rassfneezībai rodas eewehrojams mantojums.
Winas nedrihktetu nekur truhkt, kur behrni
un wezaki un ūfolotaji.”

Sirds!
Sirds!
Sirds!

Mahte behrnu widū.

Grahmatina mahtem no Agneses Sapper. Māksla 40 kāp.

„Neweens nenoleegs, ka behrni ir wezaku dahrgašā manta.
Bet ja tu ir pateežiba, tad wezakeem ūchij mantai ari
bij peegreest wišleelako wehribu, kas deemschehl dauds-
reis nebūti nenoteel. Kadek? Nu, tur ir dauds ee-
meslu, furus te naw weeta iſſkaidrot, bet weenu eneſlu
warum minet, ta ir ne ſapra ſčana. Dauds wezaki
gribetu wiſu labu pee ūweem behrneem panahkt, bet
titai nefaprot, ka to darit. Šeem wezakeem paſneegta
ūchi grahmata pilna ar ūelta padomeem no prātigas un
dishwes gudras audzinatajas

No daiku ūturs:

1. Deenas gaita ūtarā masajeem — 2. Školas behrni.
3. Par behrnu ūdeem. — 4. Bee ūsimibas qultas.
5. Masajeem ūsimeneem prečkāja lažami ūahstini.
6. Mahte kā widutaja. — 7. Šwehtdeena behrnu iſtabā.
- 8. Mašas nesahles (kā tās ūrāwejamas): Stuhr-
galwiba. Kildus. Nefahrtiba. Ūaunas ūarashas.
- 9. Pabehrnōs.

„Baltijas Westneiss” lata:

„Ūchi grahmata ūlina, ka tai peegreesh wiſpahrigu eewehribu”

- Garigas dseefminas mahju deewkalposchanam.** Jauns frabjums
Inku Zahna sadsejotas (100 dseesmas) 20 fap
- Breeduschi kweeschi.** Jauna sprediku grahmata. Daschadu tauisbu eewehe-ro-
jamako mahzitaju krediti us wišam gada kwehtdeenam un kwehtku deenam.
Glihti eeseta mafā 130 fap.
- Eche ko palasitees!** Nr. 1. un 2. Stahstini un dsejas 5 "
- Brihnischkigi notikumi.** Angliški no S. B. Shaw. Wiſs, kas īche stahstis
pateesi notizijs. Angliški ūči grahmata diwu gabu laikā isplatita 500,000
eksemplarōs (Waj wajag labakas leezibas par grahmatas derigunu?) 20 fap.
-

Preežiga Kristīgaja dīshwe, ieb
Villa Brehja dīshwes gahjums 20 fap.
Šci angļu kulturazeja dīshwes gah-
jums peepildis fatru lasitaju ar preekū
un drošību. Schis weenfahrschais
zīmeks no šuūpas vahrwehrtas par
ewangelija šudinataju, sapultschu us-
buhwetataju un Swehta Gara uguns
stabu, kurš ar nopeetnibu, mīhlestibu
un ūpehku tuhlesthus willa few lihds
debesu saulei preti. Winsch bija gaifchi
spīhdosha swaigjne Deewa walstibas
darbā. Katram kristīgajam no wina
buhs dauds ko mahzitees.

Willis Brehj.

Gaifma no augſcheenes. Kahda bahra behrna dīshwes atminas no R. Ja-
lobshagen 40 fap.
(Schis grahmatu newar lasit, bes ja nedabuhtu dauds gaifmas no augſcheenes.)

„Baltijas Wehstneis“ ūka:

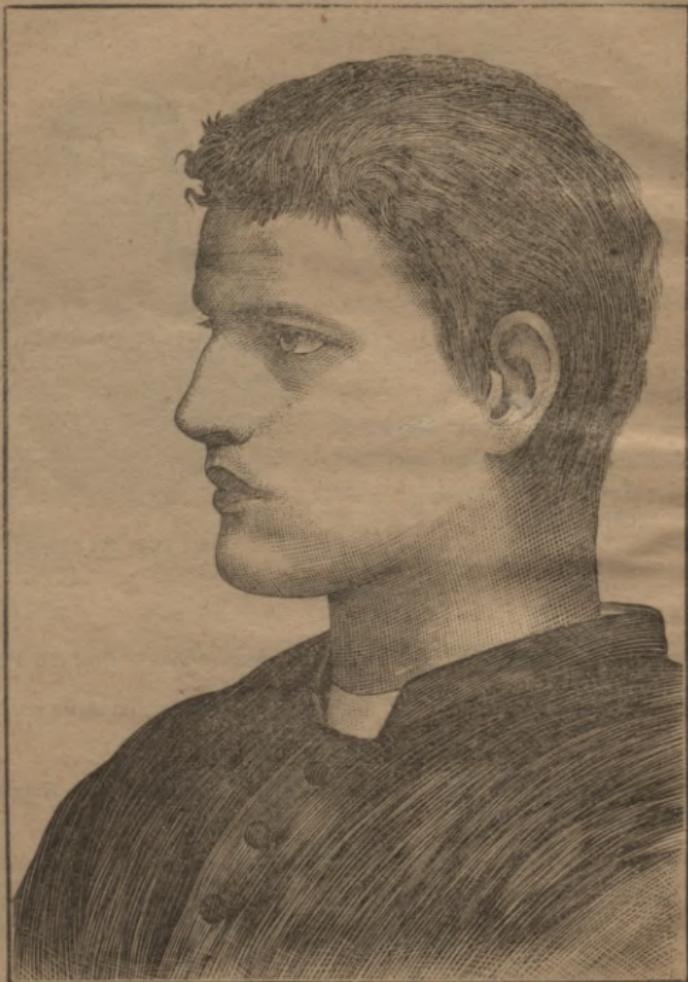
„Loti brangs stahsts, kuru eeteizam biblioteku eeweheribai. Schis stahsts
patiis ikweenam lasitajam.“

Kapehz tu netizi?

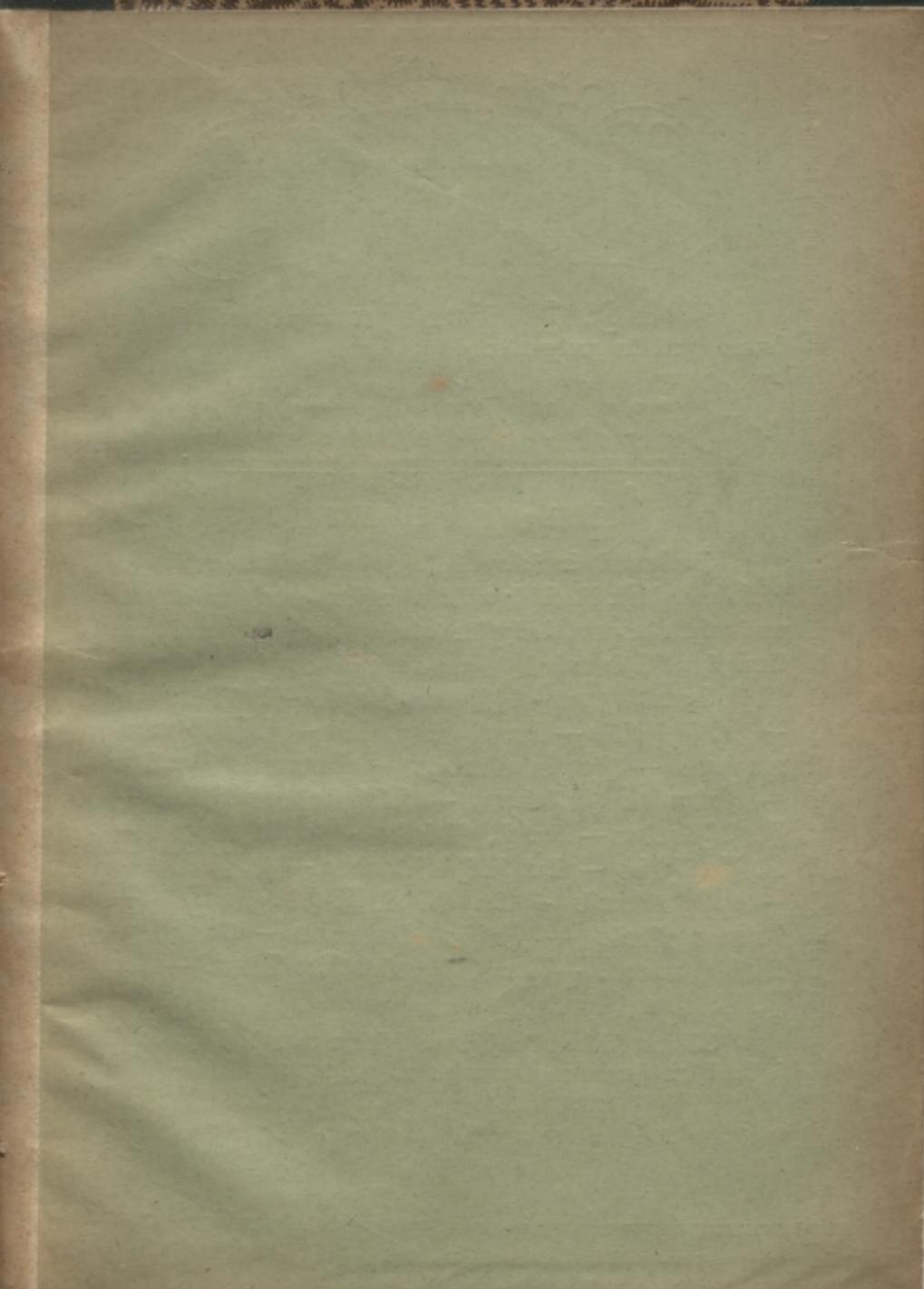
Pamahzitaji un eedrošchinataji wahrdi katrai mehnēšha deenai preekši wiſeem,
kas to kungu melle. No M. Murraja, mahzitaja Kapſchtaie . . . 20 fap

Dsihwa mihestiba.

Stahsts par spitaligo drauga Damiana de Westera dsihwi
darbibu un nahwi. (Ar Damiana gihmetni). Maksa 20 kap.

Damiana gihmetne.

Nupat J. A. Freija apgahdeenā isnahja
jauna sprediku grahmata:

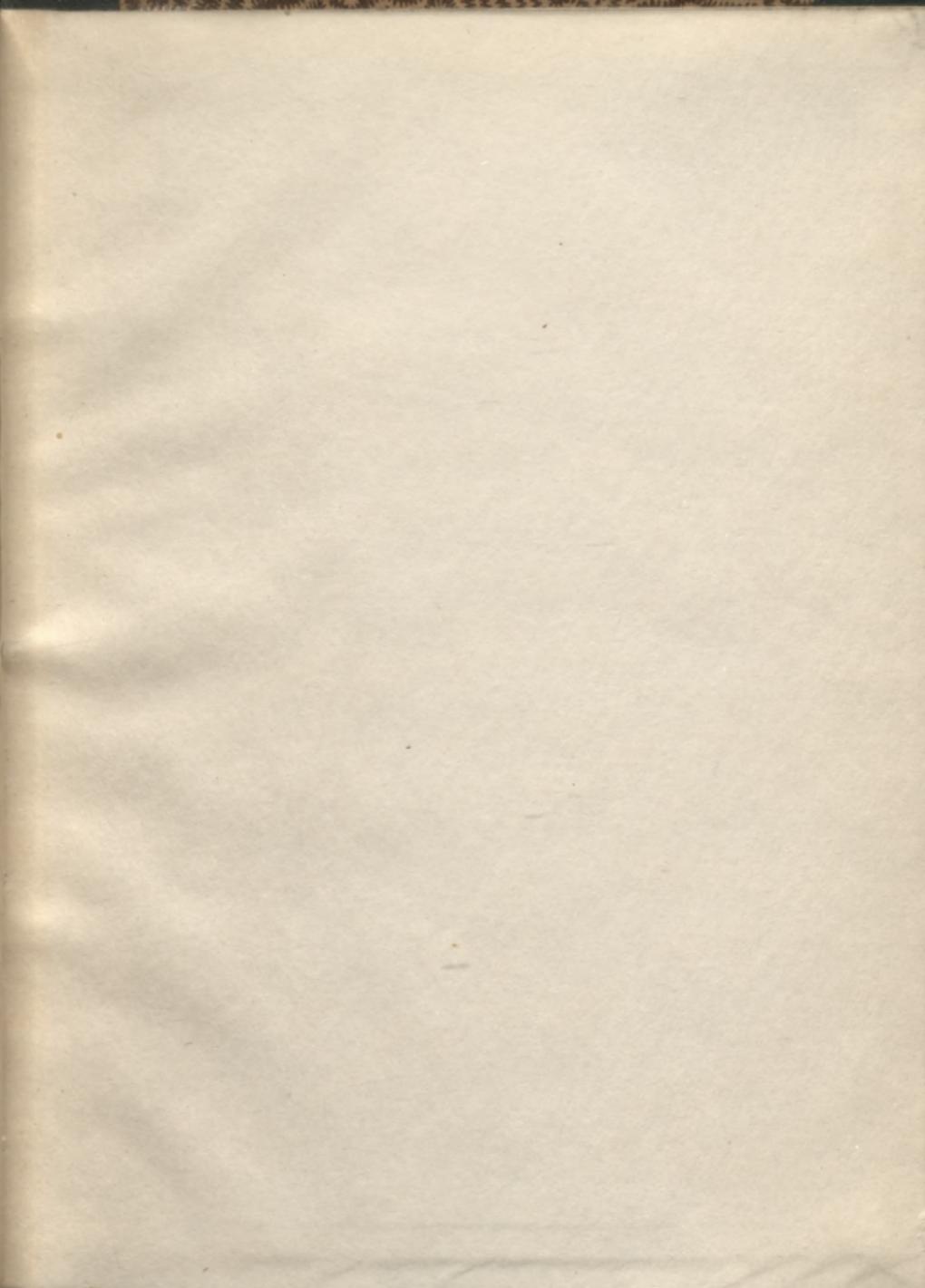
Breeduschi kweeschi.

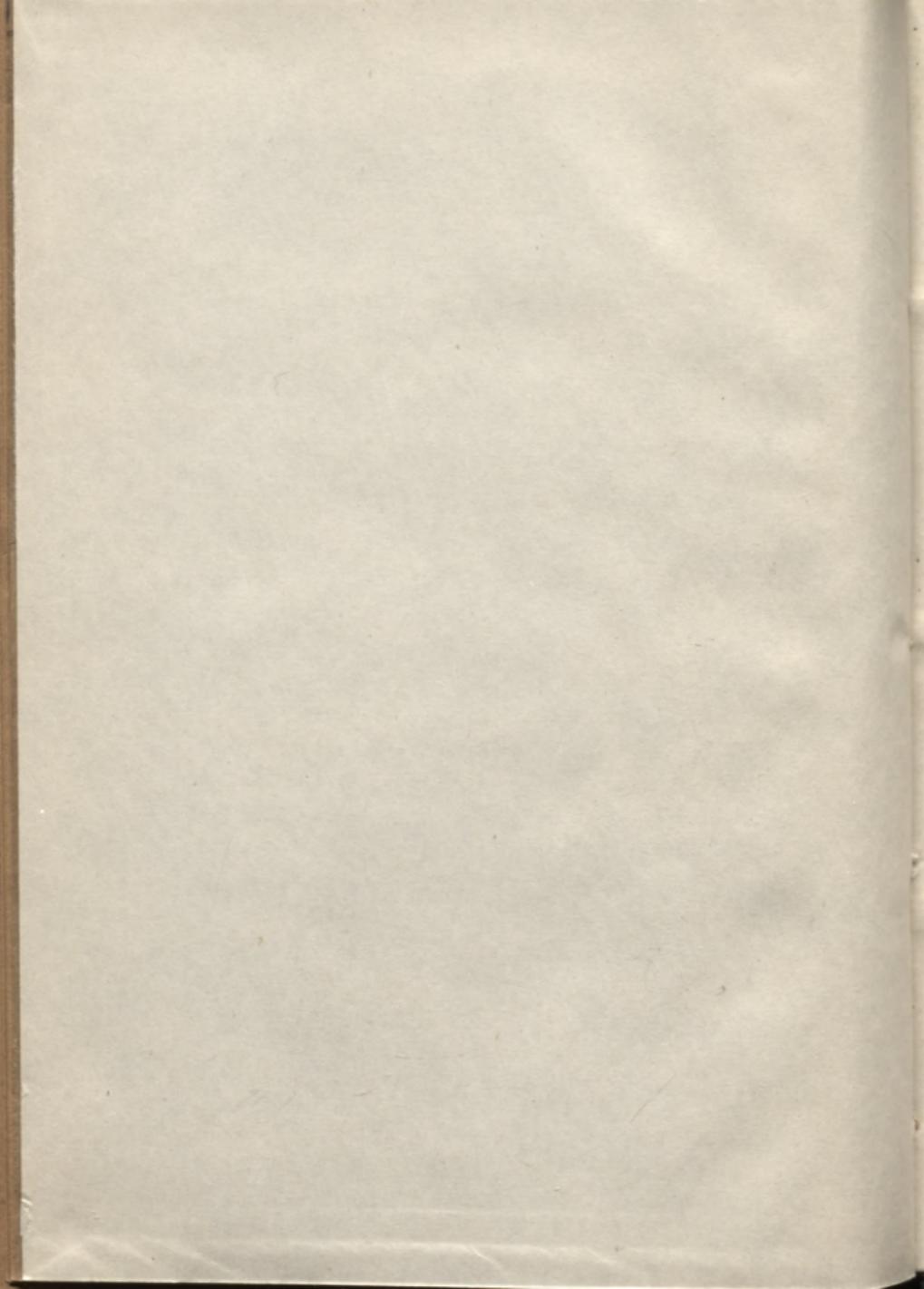
Mahā glihti reseeta 130 lāp.

Grahmatā ir sakopoti daschadu tautibu ewehrojanako mahzitaju islaštī sprediki uš wišām gada svehtdeenam un svehtku deenam. Minesim te daschu mahzitaju wahrdus, kuru sprediki ir usnemti augschminetā sprediku grahmata C. H. Sperdshens — Tscharls Kingsli — Dr. Talmage — Fr. Ahlfelds — Dr. F. Teremins — E. W. Krumachers — Karlis Geroks — Bernards Dreselke — Ludwigs Hofakers — Aleksanders Winē — D. L. Moody — Dr. A. Toluks — H. Schrederis — C. Rosshaks — Dr. A. Waklıarens — H. Mülleris — H. Bruckeris — Dr. G. C. D. Ad. Harless — Yuman Halls — Julijs Hermans — Dr. Martinsch Luters. — Dr. Tscharls Stenfords. — Dr. R. C. Trentschs.

Mums schkeet, ka scho mahzitaju wahrdi stahw labā saškanā ar sprediku grahmatas nosaukumu:

„Breeduschi kweeschi“.

pauš 27.XII.78 JZ

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0310082840